

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Soubor pracovních listů k expozici „Haptické modely pro osoby se zdravotním postižením“

Set of worksheets for the exhibition "Haptic
models for people with disabilities"

Vypracovala: Bc. Hana Šípová

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Podpis studentky

Poděkování

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce, Mgr. Zuzaně Duchkové, Ph.D., za cenné rady, laskavost a pochopení, které pro mě po celou dobu mého studia i při tvorbě diplomové práce měla. Dále bych ráda poděkovala ostatním členům katedry výtvarné výchovy JU za inspiraci a poznání do mého dalšího života. Ing. Jiří Míchal si zaslouží poděkování za čas, ochotu, rady a své znalosti, které se mnou vždy rád sdílel. Ráda bych také poděkovala Bc. Evě Neprašové z Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích za poskytnutí pracovních sešitů, které byly cenné pro tvorbu projektové části práce. Taktéž děkuji žákům ze ZUŠ Piaristického náměstí za evaluaci pracovních listů. Speciální poděkování patří Mgr. Nikole Příhodové a Mgr. Evě Kubalíkové, které jsou výbornými konzultantkami diplomových prací a také skvělými kamarádkami. V neposlední řadě patří poděkování mé rodině, která mě vždy podporovala, a taktéž mému příteli. Poslední poděkování bych ráda věnovala Míšovi, bez kterého by tato práce nevznikla.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vytvořením konvolutu pracovních listů k expozici haptických modelů, které jsou umístěny v dominikánském klášteře v Českých Budějovicích. Práce se skládá z teoretické a projektové části. První výše zmíněná část se věnuje historii kláštera z pohledu architektonického i kulturního. Dále jsou zpracovány jednotlivé haptické modely jak z hlediska historického, tak i popisného. V práci je také zohledněna metodika tvorby haptických modelů pro nevidomé. Poslední kapitola teoretické části je zaměřena na muzejní edukaci jako médium zprostředkování umění návštěvníkům, a to skrze samoobslužné pracovní listy pro žáky druhého stupně základní školy. Součástí je také stručná charakteristika výše zmíněné věkové kategorie. Projektová část se zabývá tvorbou pracovních listů včetně zkušební evaluace v kostele a přilehlé křížové chodbě kláštera. Zohledněna je i její následná reflexe.

Klíčová slova:

dominikánský klášter, České Budějovice, pracovní list, edukace, interaktivní expozice, haptický model

Bibliografická citace práce

ŠÍPOVÁ, Hana. *Soubor pracovních listů k expozici „Haptické modely pro osoby se zdravotním postižením“*. České Budějovice. 2021. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D.

Abstract

The diploma thesis deals with the creation of a set of worksheets dedicated to the exhibition of haptic models, which are located in the Dominican monastery in České Budějovice. The thesis consists of theoretical and project part. The first part mentioned above deals with the history of the monastery from an architectonic and cultural point of view. Furthermore, individual haptic models are processed both from a historical and descriptive point of view. The thesis also takes into consideration the methodology of creating haptic models for the blind. The last chapter of the theoretical part is focused on museum education as a medium of mediating art to visitors, through self-service worksheets for lower secondary school pupils. It also includes a brief description of the above-mentioned age category. The project part is focused on creating worksheets, including their trial evaluation in the church and the adjacent cloister of the monastery. Its subsequent reflection is also taken into account.

Key words:

dominican monastery, České Budějovice, worksheet, education, interactive exhibition, hapt

Obsah

Úvod.....	8
I. Teoretická část.....	10
1 Dominikánský klášter a kostel Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích	11
1.1 Historie stavby kláštera a kostela ve světle odborné literatury	12
1.2 Založení kláštera a počátky stavby kostela	14
1.3 První stavební etapa	16
1.4 Druhá stavební etapa	22
1.5 Třetí stavební etapa a dokončení stavby kostela.....	23
1.6 Klášter od doby husitské až po současnost	25
2 Haptické modely pro osoby se zrakovým a tělesným postižením	37
2.1 Metodika tvorby haptických modelů pro nevidomé a slabozraké ...	60
3 Interaktivní expozice a jejich význam	63
3.1 Pracovní list jako fenomén ve vzdělávání.....	65
II. Projektová část.....	72
4 Pracovní listy k haptické expozici	73
4.1 Přípravné etapy směřující k tvorbě pracovních listů	73
4.2 Pedagogický záměr, cíle a metody realizace pracovních listů	74
4.3 Podoba a struktura pracovních listů	75
4.4 Evaluace pracovních listů	78
Závěr.....	84
Seznam použitých zdrojů:	87
Seznam příloh	101
Přílohy	102

I. Obrazový materiál k teoretické části	102
I. Obrazový materiál k projektové části	113
Zdroje příloh	130

Úvod

„Kláster je sociologický a stavební útvar, skládající se v uzavřeném areálu z budov a případně z dalších pozemků (zahrady, dvorů apod.) a určený za obydlí a působiště řeholního řádu mužskému (mniši) nebo ženskému (jeptišky). Nejvýstavnějším objektem je klášterní kostel, k němuž z boku přiléhá spolu s obytnou budovou křížová chodba (ambit), obklopující rajský dvůr se studnou a kašnou...“¹

Dominikánský klášter v Českých Budějovicích by se dal popsat takovýmto způsobem, stejně jako mnoho dalších klášterů. Žádné z výše zmíněných slov ale nepopisuje, jaký tento klášter doopravdy je. Nepopisuje nástěnné malby, které staletí vítají své návštěvníky. Nepopisuje záři světla procházející okny s dekorativními vitrajemi. Tato slova nedokážou zachytit sílu prožitku, který si návštěvník kláštera odnese z tohoto zcela jedinečného místa. Stejně tak nepopisuje příběhy, které se ukrývají za zdmi kláštera, z nichž mnohé stále čekají na své odhalení.

Jestliže si žáci druhého stupně základní školy budou chtít přečíst údaje o tomto klášteře, najdou mnoho informací, které jsou detailní, mnohdy protichůdné, nevýznamné a velmi odborné. To pro většinu z nich znamená, že se pročtou pouze k prvnímu popisu kláštera, který byl uvedený výše, a jen málokdo z nich si dohledá, že se v klášteře nacházejí haptické modely.

Jak tedy zprostředkovat takto významnou kulturní i historickou památku spolu s výbornými pracemi studentů katedry výtvarné výchovy JU této věkové kategorii? Najít odpověď na výše zmíněnou otázku si klade za cíl tato diplomová práce.

Teoretická část práce je věnována dominikánskému klášternímu komplexu. Studován je z různých úhlů pohledu, a to jak z historického, tak i kulturního. Její první část stručně shrnuje historii kláštera od jeho počátků až po dnešní dobu. Zmíněna je taktéž mnohá protichůdnost názorů autorů publikací, co se týká datací či postupů ve stavbě i v mnoha jiných historických událostí. Práce reflektuje dříve psané publikace, jako je například **Panna Marie Budějovická** od Jana Zíky. Zdůrazněny jsou ale také mnohé postřehy z knih

¹ HEROUT, Jaroslav. Slabikář návštěvníků památek. Dotisk 3. přeprac. vyd. Praha: Tvorba, 2001. s. 168.

novějších. Nejzásadnější publikace od Romana Lavičky a Daniela Kováře nese název ***Dominikánský klášter v Českých Budějovicích***.

V další části práce je představen projekt katedry výtvarné výchovy JU zaměřující se na haptickou expozici s názvem ***Haptické modely architektonických prvků a maleb pro osoby se zdravotním postižením***². Dále jsou popsány jednotlivé modely a jejich náměty, které se stávají základovou bází pro tvorbu projektové části práce. Kromě jejich historie se klade důraz také na jejich význam.

Metodika tvorby haptických modelů pomůže lépe pochopit, jak pracovat v projektové části práce s modely a které informace je možné spojit s plánovaným projektem. Další kapitoly představují interaktivní expozice z pohledu jejich významu, cílů a podkladů, které následně pomohou k lepšímu uchopení projektu. Tato část práce se opírá zejména o publikace Alexandry Brabcové ***Brána muzea otevřená*** či Lucie Jagošové, Vladimíra Jůvy a Lenky Mrázové ***Muzejní pedagogika – Metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace***. Na tuto kapitolu přímo navazuje část věnovaná pracovním listům a představuje je jako média pro zprostředkování uměleckých děl návštěvníkům kláštera. Poslední část teoretické práce se stručně zaměřuje na specifika staršího školního věku, pro nějž jsou pracovní listy vytvářeny. Výše zmíněné je zásadní pro výběr náročnosti úkolů či časové dotace.

Projektová část práce se věnuje samoobslužným pracovním listům, které jsou výstupem diplomové práce. Tyto listy si kladou za cíl propojit svět sakrální, žákovský, haptický i lidský. Nejprve jsou zohledněny přípravné fáze pro samotnou realizaci pracovních listů. Další část uvádí jednotlivé cíle a způsoby zprostředkování děl žákům druhého stupně základní školy.

Výsledná podoba pracovních listů je ovlivněna evaluací, která proběhla v klášteře a sloužila k ověření jejich funkčnosti, přehlednosti a adekvátnosti vzhledem k vybrané věkové skupině. Výsledky evaluace a následné reflexe žáků jsou v práci taktéž zaznamenány. Z nich vyšel konečný vzhled pracovních listů, které slouží klášteru jako pomůcka pro základní školy či návštěvníky s žáky staršího školního věku.

² Více viz [srov.] ŠOBÁŇOVÁ Petra, et al. Tvoříme společně: Metodika pro výtvarnou výchovu s proinkluzivními přístupy k uměleckému vzdělávání [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://www.imuza.upol.cz/site/wp-content/uploads/2018/01/Tvorime_spolecne_Sobanova-a-kol..pdf s. 179.

I. Teoretická část

1 Dominikánský klášter a kostel Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích

„Dominikánský klášter“, *Klášter obětování Panny Marie*“, „Chrám Panny Marie Budějovické“, „Jedna z nejstarších staveb Českých Budějovic...“³, „Nejcennější uměleckohistorická památka...“⁴, „Památné dílo domácí rané gotiky“^{5,6} i „Jedno z nejmalebnějších zákoutí starobylého jádra Českých Budějovic...“⁷ Těmito a mnoha dalšími jmény jsou označovány původně gotické stavby kláštera a klášterního kostela (viz Přílohy I., obr. 3), které se nacházejí na Piaristickém náměstí nedaleko náměstí Přemysla Otakara II. v Českých Budějovicích.

Výjimečnost tohoto objektu potvrzuje také rozsáhlá literární bibliotéka věnující se tomuto stavebnímu komplexu. Zachycuje jeho historii a taktéž s ní spojené pozoruhodnosti i samotnou atraktivnost objektu pro minulé, stávající i budoucí generace recipientů knih i návštěvníků kláštera a samotného kostela. Někteří z autorů publikací, jako je Petr Pavelec, ředitel Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, popsali nejzávažnější periody historie kláštera, zatímco Daniel Kovář⁸, Roman Lavička⁹ a mnozí další se snažili zachytit detailní a ucelený popis dějin kláštera od počátku stavby

³ LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍC a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 236.

⁴ PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

⁵ (Ital). umělecký sloh v Evropě od poloviny 12. století. v Čechách se člení na ranou (1230-1310), vrcholnou (1310-1420) a pozdní (1435-1526). Nejvýznamnějšími umělci byly například Matyáš z Arrasu nebo Petr Parléř. Více viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KRÍŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 28.

⁶ ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 5.

⁷ KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 7.

⁸ PhDr. Daniel Kovář je spisovatelem a vedoucím oddělení Státního okresního archivu v Českých Budějovicích. [Srov.] ČR – Státní oblastní archiv v Třeboni, Státní okresní archiv České Budějovice [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.ceskearchivy.cz/statni-okresni-archivy/ceske-budejovice/soka-cb-kontakty>

⁹ PhDr. Roman Lavička, Ph.D. (*13.4.1974 v Českých Budějovicích), je historikem umění zaměřený na jihočeskou architekturu pozdního středověku, dále je také památkářem oddělení restaurování Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích. [Srov.] Roman Lavička. *Databazeknih.cz* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/roman-lavicka-31660>

až po současnost. Důkaz význačnosti stavby kláštera a kostela pro město České Budějovice stvrdil též úryvek z knihy Jiřího Kuthana, který uvedl, že: „*Mohutná hmota a charakteristická, ostře narýsovaná silueta budovy, dodnes určují tvářnost západní části města.*“¹⁰

Badatelé popsali a stále popisují nejen výše zmíněné dějiny kláštera, ale též jeho architektonický a umělecký vývoj. K tomu přispěla i mnohá archeologická šetření, která v prostorách stavby i mimo ni probíhala. Vzhledem k faktu, že si stavba zachovala ve svém celku svou původní podobu, neustále stoupá její historická hodnota.¹¹

Zde také našli místo svého posledního odpočinku převorové samotného kláštera, ale i bohatí měšťané a šlechtici nepocházející původem z Českých Budějovic, kteří si zde nechávali stavět své rodinné hrobky. Jednalo se například o rytíře z Pořešína, některé Kunáše z Machovic nebo Kořenšské z Terešova. V roce 1476 zde byl na své přání pohřben i úhlavní nepřítel Jiřího z Poděbrad – Zdeněk ze Šternberka.¹²

1.1 Historie stavby kláštera a kostela ve světle odborné literatury

Jak již bylo naznačeno výše, existuje mnoho titulů odborné literatury, jejichž autoři se v některých poznatcích o historii stavby kláštera shodli a někdy se naopak zásadně lišili. Následující kapitola se pokusí tyto informace shrnout a utřídit v celek.

Historik Pavelec uvedl, že k dějinám kláštera i klášterního kostela se nedochovalo mnoho zpráv. Velká část z písemností byla v průběhu času nenávratně ztracena či zničena. Původní sdělení o historii kláštera byly postupně doplňovány o rozборы architektonických prvků a dochovaných uměleckých děl v průběhu staletí.¹³ Roman Lavička nicméně upozornil

¹⁰ KUTHAN, Jiří a Marie a Jiří ŠECHTLOVI. *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky*. 2. upravené vydání. Praha: Panorama, 1982. s. 75.

¹¹ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 28.

¹² [Srov.] CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 27.

¹³ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

na skutečnost, že kromě rozborů se odborníci opírali rovněž o informace zjištěné díky četným archeologickým výzkumům. Faktem ale zůstalo, že většina údajů, s nimiž mohli historici pracovat, se nezakládala na středověkých pramenech.¹⁴ I z těchto příčin vznikaly rozmanité a mnohdy protichůdné hypotézy, a to jak již o samotném vzniku kláštera, tak i o jeho pozdějších dostavbách a změnách v jeho architektonickém i uměleckém vývoji.

K výše zmíněnému se dále připojila i četná sdělení z restaurátorských šetření. Při restaurování křížové chodby kláštera v letech 2007–2011 někteří odborníci dospěli k jiné, opět odlišné interpretaci průběhu výstavby kláštera.¹⁵

Následující podkapitoly si kladou za cíl stručně chronologicky popsat historický vývoj dominikánského kláštera včetně komparace rozličných názorů na tuto problematiku. Zahrnuta budou i nejnovější archeologická a výzkumná zjištění. Jiří Kuthan¹⁶, Jan Zíka¹⁷ i Roman Lavička¹⁸ a další historici umění se shodli v nejednoznačném popisu dějin kláštera. Ještě obtížnější bylo historii českobudějovické sakrální stavby přehledně rozčlenit do několika etap jejího vývoje. Níže je uvedeno dělení vycházející z komparace historických pramenů a publikací. Zjištěné poznatky budou uplatněny v tvorbě projektové části této práce, která bude mimo jiné také zaměřena na představení stavebního komplexu dětskému návštěvníkovi.

¹⁴ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 237.

¹⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 242.

¹⁶ [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v jižních Čechách: Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1975. s. 168.

¹⁷ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 9.

¹⁸ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 236.

1.2 Založení kláštera a počátky stavby kostela

„Církevní instituce byly neodmyslitelnou součástí veřejného života středověké společnosti, především městské...“¹⁹ I proto se tehdejší panovník Přemysl Otakar II.²⁰ rozhodl nechat postavit klášter ve stejné době jako nově vznikající město České Budějovice.²¹ Kovář se domníval, že tento jeho záměr měl existovat již v roce 1260 či 1261.²² Jakub Pavel a Eva Šamánková uvedli, že teprve po jednání s představiteli řádů přivedl král do zakládajícího kláštera řád dominikánů^{23,24} Jiří Chvojka popsal, že tento řád zvolil Přemysl zejména proto, že se jednalo o řád kazatelský, a proto jej bylo využíváno výhradně uvnitř měst.²⁵ Prameny se shodly v tom, že stavba byla naplánována na západní stranu města²⁶ nedaleko původních (Starých) Budějovic při soutoku Malše a Vltavy.²⁷

Pavel uvedl, že již v roce 1263 bylo město připravováno pro stavbu, a to vysoušením z důvodu měkkého a vlhkého podloží. O rok později měl zvíkovský purkrabí Hirzo²⁸ předložit listinu o plánu budoucího kláštera.²⁹ Odborné publikace se v tomto ovšem neshodly, a to jak již v samotném jménu

¹⁹ PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 27.

²⁰ Přemysl Otakar II. (1233-1278) byl druhorozeným synem Václava I. A Kunhuty Štaufské. Od roku 1247 byl markrabětem moravským a mezi lety 1253-1278 také králem českým. Korunován byl roku 1261. Padl roku 1278 v bitvě na Moravském poli. Jeho ostatky byly uloženy ve Znojmě, odkud byly roku 1296 převezeny do pražského kláštera na Františku a roku 1373 přeneseny do chrámu svatého Víta na Pražském hradě. Více viz [srov.] NOVOTNÝ Miroslav. Přemysl Otakar II. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/premysl-otakar-ii>

²¹ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 9.

²² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 12.

²³ Dominikáni byli první řeholní řád, který působil v Českých Budějovicích. Nazván byl podle Dominika Guzmána. Jde o řád kazatelský a misijní, který klade důraz na život v chudobě a celoživotní studium jeho členů. Usazovali se uvnitř obvykle nově stavěných měst. Více viz [srov.] ADÁMEK, Jan a Jaroslav KADLEC. Dominikáni. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dominikani>

²⁴ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 27

²⁵ [Srov.] CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 12-13.

²⁶ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 242.

²⁷ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 198.

²⁸ Hirzo byl lokátorem města České Budějovice a také purkrabím královského hradu Zvíkov. Zemřel roku 1275 a byl pohřben v kapitulní síni zlatokorunského kláštera. Více viz [srov.] KUTHAN Jiří. *Hirzo*. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hirzo>

²⁹ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 14.

zvukovského purkrabího – některé jej označily též jako „Hrz“³⁰ (pro tuto diplomovou práci dále používáno pouze pojmenování „Hirzo“), tak i v datu samotného předložení příslušné listiny.

Zíka uvedl jako přímé svědectví založení kláštera latinskou listinu. Originál se patrně ztratil, nicméně dokument se měl zachovat v opisech. Obě knihy, ve kterých byly kopie doloženy, měl sepsat městský písař jménem Petřík.³¹ Nic bližšího ovšem ani jeden zdroj neuvedl, a proto nelze s jistotou tvrdit, zda se jednalo o tutéž listinu, či nikoliv. Pavel Vlček dokonce uvedl, že údajná zakládací listina z 6. 3. 1265, která se dochovala jen v pozdějším opisu, nebyla příliš věrohodná a někteří z historiků polemizovali s možností, zda listina nemohla být falzem.³² Jiří Kuthan a jiní nicméně nepochybovali o její pravosti.³³

Pavel a Šamánková ve své publikaci *České Budějovice* uvedli, že již 10. 3. 1263 určil Hirzo v půdorysu města místo pro stavbu kláštera.³⁴ Tento rok uvedl dle Kováře i rožmberský archivář Václav Březan ve svém Registru z roku 1616.³⁵ Publikace *České Budějovice: 730 let od založení města*, vydaná v roce 1995, naopak označila za dobu vyměření města až rok 1265.³⁶ Toto datum bylo Kuthanem doplněno o informaci, že řád dominikánů získal společně s prostorem pro klášter také ostrov určený ke zřízení zahrady, který se nacházel naproti klášteru.³⁷ Daniel Kovář a Roman Lavička ve své odborné publikaci s názvem *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích* se s výše uvedeným datem vyměření ztotožnili až na den vzniku listiny. Výše zmínění uvedli, na rozdíl od Vlčka, za den výměry až 10.3. 1265. Podle nich tato zpráva ale nebyla sepsána před začátkem stavby, nýbrž až v jejím průběhu a měla tedy zpětnou platnost.³⁸

³⁰ [Srov.] DENKSTEIN, Vladimír a František MATOUŠ. *Jihočeská gotika*. Praha: Orbis, 1953. s. 14.

³¹ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 12.

³² [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 198.

³³ [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v jižních Čechách: Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II.* Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1975. s. 167.

³⁴ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 13.

³⁵ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 14.

³⁶ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 9.

³⁷ [Srov.] KUTHAN, Jiří a Marie a Jiří ŠECHTLOVI. *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky*. 2. upravené vydání. Praha: Panorama, 1982. s. 75.

³⁸ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 14-15.

Zatímco ohledně plánování a vyměřování kláštera se prameny ukázaly jako nekohezní, shodly se naopak v následujícím tvrzení, že místo pro budování kláštera nemohlo být plánováno izolovaně bez ohledu na plány města vzhledem k faktu, že západní průčelí kláštera stojí na hradbě jeho opevnění. Tuto skutečnost doložil i Braniš^{39, 40}.

1.3 První stavební etapa

Stavba kláštera započala ve druhé polovině 13. století. Petr a Marta Zavřelovi uvedli za počátek stavby kláštera rok 1265.⁴¹ Zíka ovšem ve své publikaci popsal pomýlenost některých autorů historických statí ohledně data vzniku stavby. Podle něj se autoři řídili nápisem, který byl uveden nad vchodem do kláštera. Epigraf zněl: „*TRIGINTA AC VNO LOCVS HIC PRIOR VRBE STAN ANNO*“ – tedy v překladu: „*Ta budova stojí o jedenatřicet let dříve než město*“. Tento nápis ale pocházel až z doby barokní a uvedl dobu, kdy byly město i klášter z větší části postaveny.⁴² Kuthan doplnil, že nápis nad vchodem se nezachoval.⁴³

Nesrovnalosti se objevily i v postupu stavby kláštera. Roman Lavička, Ladislav Čapek a další autoři ve svých publikacích uvedli, že dominikáni nevlastnili téměř žádný majetek, a proto byli závislí na darech a příspěvcích od měšťanů a šlechty. V počátcích stavby nebylo příliš mnoho finančních prostředků ani mezi těmito vrstvami, a proto stavba postupovala velice pomalým tempem.⁴⁴ Jiný názor měl ale Pavelec, který ve svém uměleckohistorickém průvodci uvedl, že stavba postupovala velmi rychle. Zároveň také doplnil,

³⁹ Josef Braniš (1853-1911) byl středoškolským profesorem, konzervátorem a historikem umění. Publikoval mnoho děl týkajících se Českých Budějovic jako například Klášterní chrám Obětování Panny Marie a jiné. Více viz [srov.] SAK, Robert. Braniš Josef. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/branis-josef>

⁴⁰ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 14.

⁴¹ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 9-10.

⁴² [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 10-12.

⁴³ [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v jižních Čechách: Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1975. s. 167.

⁴⁴ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 242.

že při její výstavbě došlo opakovaně ke změně původního plánu a v průběhu dalších staletí byl tento plán opětovně upravován.⁴⁵

Lavička zaznamenal, že nejdříve měly být postaveny dřevěné nebo hrázděné provizorní budovy nezbytné pro rychlé fungování konventu⁴⁶. Zároveň se tak celý areál ohradil. Dále následovalo vyměřování objektu pro stavbu chrámu. Půdorysem kostela (viz Přílohy I., obr. 1) měla být trojlodní bazilika o šesti mírně obdélných polích v hlavní lodi a o stejném počtu čtvercových polích křížové klenby v obou vedlejších lodích. Na transept měl navazovat trojdílný chór s polygonálním závěrem. Kněžiště mělo mít tři mírně obdélná pole křížové žebrové klenby stejné velikosti, jako se nalézaly v hlavní lodi. Boční kaple měla obsahovat dvě čtvercová pole křížové klenby a ve všech třech polygonálních částech závěru měla být usazena klenba s paprsky žeber.⁴⁷ Kovář uvedl, že nedaleko staveniště vznikla také stavební huť, kde pracovali řemeslníci. Pozůstatek této hutě patrně zachytil archeologický výzkum z roku 2017 v objektu solnice, která leží severně od kláštera.⁴⁸

Některé zdroje uvedly, že dva roky po zahájení výstavby areálu, tedy roku 1267, existovala zpráva hovořící o tom, že Přemysl Otakar II. založil kapli svaté Markéty.⁴⁹ Vlček doplnil, že ji měl panovník založit na památku své první manželky, Markéty z rodu Babenberků.⁵⁰ Tuto zprávu poprvé zveřejnil ale zřejmě až Josef Watzl v roce 1910. Boční prostor byl dle něj umístěn vlevo od hlavního oltáře.⁵¹

⁴⁵ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

⁴⁶ Konvent (Lat.) označuje klášterní budovu nebo také název pro sídlo řeholnické komunity. Viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 48.

⁴⁷ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 242-243.

⁴⁸ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 24.

⁴⁹ [Srov.] THOMA Juraj. Dominikánský konvent. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2019-11-20]. Dostupné z: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dominikansky-konvent>

⁵⁰ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 199.

⁵¹ [Srov.] WATZL, Josef. *Unserer lieben Frauen Opferung: Ursprung und Geschichte des altehrwürdigen Madonnenbildes in der Kirche der PP. Redemptoristen in Budweis, 1410-1910*. Krummau: Verlag des Redemptoristenkollegs, 1910. s. 89.

Poté následovala stavba jižní chórové kaple, jež byla, stejně jako kaple svaté Markéty, trojboce uzavřena.⁵² Ovšem ani tuto informaci, kterou zmínil Vlček, nelze fakticky ověřit, na což upozornili autoři jako Jiří Kuthan, Daniel Kovář či Jan Lavička.⁵³ V roce 1267 se dle Kuthana také pracovalo na východní části kostela.⁵⁴

Jak již bylo uvedeno výše, spodní část západního průčelí klášterního konventu byla nahrazena městskou hradbou. Pavel se zmínil o tom, že stavba kostela byla zahájena severní obvodní zdí boční lodě budoucí baziliky⁵⁵.⁵⁶ Kuthan označil stavbu této zdi též jako první fázi stavby klášterního kostela. Zde se objevily mimo jiné konzoly s rostlinnými motivy a motivy pelikána krmícího svá mláďata.⁵⁷ Rozbor figurálních konzol⁵⁸ ukázal, že tato stavba byla dokončena kolem roku 1275. Dále se stavěla celá severní loď a část jižní příčné lodi⁵⁹. Jako další byl budován severní šnek a celý chór, ze kterých se do dnešní doby zachovalo jen torzo, na což upozornil Pavel.⁶⁰ Dle novějších teorií,

⁵² [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 199.

⁵³ Zmiňuje to zejména Jiří Kuthan ve svých knihách ([Srov.] KUTHAN, Jiří. *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: Města - hrady - kláštery - kostely*. Vimperk: Tina, 1994. s. 92. [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v jižních Čechách: Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1975. s. 167.) Dále i Roman Lavička a Daniel Kovář: [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 18.

⁵⁴ [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: Města - hrady - kláštery - kostely*. Vimperk: Tina, 1994. s. 96.

⁵⁵ Bazilika (Řec.), neboli basilika, označovala původní římskou tržnici nebo také audienční soudní síň, promenádu, vojenskou budovu či přijímací sál bohatých patricijů. Slovo přejeté křesťanstvím tímto pojmem označuje typ podélné chrámové stavby s vyšší centrální lodí a s celkovým lichým počtem lodí a presbytářem. Později byla doplňována novými prostory (transeptem,...). Více viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 12-13.

⁵⁶ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 28.

⁵⁷ [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v jižních Čechách: Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1975. s. 168.

⁵⁸ Konsola (Franc.), neboli konzola, znamená nosný kamenný, případně dřevěný, prvek architektury, který vystupuje ze zdi a podpírá balkon, římsu, sochu, arkýř či žebro. Tedy jiné prvky architektury. Viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 47.

⁵⁹ Za chrámovou loď je považován prostor mezi vchodem a kněžištěm, který je určený pro věřící. Je-li rozdělen arkádami, sloupy či pilíři, vzniká vícelodní prostor. Kromě dvoulodí u lichého počtu lodí rozeznáváme střední neboli hlavní loď (u baziliky je vyšší s vlastními bočními okny, u stejnolodí shodné výšky s ostatními, ale často je širší) a postranní, vedlejší či také boční lodi. Někdy je zde ještě příčná loď, neboli transept, jež tvoří s hlavní lodí a presbyteriem kříž. Viz [srov.] HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. Dotisk 3. přeprac. vyd. Praha: Tvorba, 2001. s. 196-197.

⁶⁰ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 28.

ke kterým se klonil Kovář, ale byly tyto konzoly i jižní boční loď stavěny až kolem roku 1320. Jižní loď dle něj dokonce až v druhé polovině 14. století.⁶¹

Presbyterium⁶² kostela bylo při stavbě sakrálního objektu svěceno vždy jako první. Zavřel uvedl, že v tomto případě se mělo jednat o rok 1274. Stavba samotného kostela se prodloužila až do druhé poloviny 14. století.⁶³ Zíka ovšem ve své publikaci *Panna Maria Budějovická* zmínil, že v tomto roce byl vysvěcen již celý kostel. Domníval se tak na základě nálezů svědectví o nápisu v kameni nad schody vedoucích na krucht: „*Anno Domini MCCLXXIII Dominica proxima post festum Sanctae Trinitatis dedicata est haec ecclesia Beatae Mariae Virginis*“ – tedy v překladu: „*Léta Páně 1274, v neděli, po svátku nejsvětější Trojice, byl posvěcen tento chrám Panny Marie 3. června.*“⁶⁴ Lavička nicméně upozornil na to, že tento latinský nápis byl v pramenech poprvé zaznamenán až v polovině 17. století.⁶⁵ Většina historiků se také shodla v tom, že šlo o vysvěcení pouze dílčí části kláštera a stavba jako celek dokončena nebyla, s čímž souhlasil i Pavelec.⁶⁶

Vlček zaznamenal, že byl v této době také slavnostně uveden i první převor kláštera, Jindřich Librarius⁶⁷ (viz Přílohy I., obr. 7), který bude průvodcem

⁶¹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 46-48.

⁶² Prebyterium neboli kněžiště či východní závěr kostela. V nové sakrální architektuře se jedná o místo bez ohledu na světovou stranu, kde se nachází tři základní prvky bohoslužebného mobiliáře, tedy ambon, oltář a sedadlo předsedajícího. Viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 77.

⁶³ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 10.

⁶⁴ ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 13.

⁶⁵ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 237.

⁶⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

⁶⁷ Jindřich Librarius byl členem řádu dominikánů a prvním převorem českobudějovického dominikánského konventu. Není o něm mnoho relevantních pramenů. Zemřel nejspíše roku 1281 a byl pohřben v kapli svatého Vavřince v klášteře. Jediným relevantním pramenem je pouze tzv. tabule zemřelých, na které bylo uvedeno, že roku 1281 zemřel první převor kláštera Jindřich Librarius. Kardinál Dominik Duka dal roku podnět k hledání jeho ostatků a 30.1.2019 byl realizován průzkumný vrt do jedné z gotických zdí, kde byla nalezena schránka obsahující kosti, a to jak lidské, tak i zvířecí a písemnosti. Ani jedna z kostí ale nepocházela ze 13. století, kdy žil Jindřich Librarius. Pod náhrobkem se ale našla další dutina, ve které by již mohly být jeho ostatky nalezeny. Viz [srov.] THOMA Juraj. *Librarius Jindřich*. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/librarius-jindrich_1; [srov.] *Ostatky dosud vyjmuté ze zarděné niky kláštera v Českých Budějovicích prvním převorovi nepatří*. *IROZHlas* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie/historie/ostatky-dosud-vyjmuty-ze-zardene-niky-klastera-v-ceskych-budejovicich-prvnimu_2002011137_pj; [srov.] *Významný nález - ostatky Jindřicha Libraria objeveny v kostele Obětování Panny Marie*. *Jihočeské muzeum v Českých*

projektové části práce. Společně s ním do kláštera přišlo i sto jeho spolubratrů.⁶⁸ Daniel Kovář ovšem označil tento počet řeholníků jako za mnohonásobně nadsazený a na tu dobu v podstatě nereálný.⁶⁹ Jistou hodnotu pro poznání stavebního vývoje měl i záznam o smrti převora roku 1281, který byl pohřben v kapli svatého Vavřince.⁷⁰ Podle Chvojky však první převor kostela zemřel již v roce 1275.⁷¹ Jeho ostatky měly být dle Vlčka uloženy v jižní obvodové zdi kaple.⁷² Dle Lavičky bylo až po téměř sto letech odhaleno, že hrob byl vystavěn v kapli na místě, kde poté stál oltář svaté Barbory.⁷³ V roce 1893 probíhala rekonstrukce kláštera, při které se našly, vlevo před prvním (východním) vchodem z křížové chodby v zadržené nise s lomeným záklenkem, domnělé kosti převora Libraria a jeho dřevěná socha se zkříženými rukama, poduškou pod hlavou a mincí z období panování Leopolda I. Výše zmíněné zaznamenal Vladimír Denkstein v roce 1933.⁷⁴

Juraj Thoma se přiklonil k teorii, že kněžiště bylo původně nižší výšky. Po krátké době bylo ale zvýšeno na současnou úroveň. V letech 1993–1995 probíhal archeologický výzkum, který prokázal, že na vně původního kněžiště byly nalezeny pozůstatky opěrných pilířů, ke kterým se přiložily opěráky presbytáře.⁷⁵ Obecně vnímanou interpretaci přestavby kněžiště ve smyslu připojení polygonálního závěru vyvrátil Daniel Kovář.⁷⁶ Thoma doplnil, že v úrovni polygonálního závěru kněžiště pravděpodobně původně stála svatyně s pravoúhlým závěrem, která vznikla z vytyčeného půdorysu kláštera jako první, či zde již stála dříve než samotný plán kláštera, a tedy i samotný presbytář. Její

Budějovicích [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.muzeumcb.cz/jihoceske-muzeum/aktualne-3/vyznamny-nalez-ostatky-jindricha-libraria-objeveny-v-kostele-obetovani-panny-marie.html>; [srov.] Historie skoro detektivní. Notářská komora České republiky [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_798-historie-skoro-detektivni

⁶⁸ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 199.

⁶⁹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 72.

⁷⁰ [Srov.] Tamtéž, s. 17-18.

⁷¹ [Srov.] CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 13.

⁷² [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 199.

⁷³ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 237.

⁷⁴ [Srov.] DENKSTEIN, Vladimír. *Stavební vývoj dominikánského kostela v Čes. Budějovicích*. Praha: Státní tiskárna, 1933. s. 7.

⁷⁵ [Srov.] THOMA, Juraj. *Příspěvek ke stavebnímu vývoji bývalého dominikánského kláštera v Českých Budějovicích*. *Archaeologia historica*, 1997, 22(1). s. 52.

⁷⁶ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 30.

pozůstatky byly nalezeny jako opěrné pilíře východní stěny kláštera.⁷⁷ Kovář uvedl, že tato stavba měla být budována mezi lety 1265 a 1274.⁷⁸

Lavička zaznamenal, že po opakovaném napadení města Vítkovci v letech 1277 a 1279, kdy mohlo dojít k poškození kláštera, byla započata stavba trojchórového závěru včetně východní stěny příčné lodi a schodišťové věže kostela. Tyto stavby již setrvaly.⁷⁹ Vlček doplnil, že z hranolovité schodišťové věže, která byla postavena mezi obvodovou zdí transeptu a kaple svaté Markéty, se dále vstupovalo do půdního prostoru presbytáře, severní kaple a nejspíše také na ochoz umístěný ve výši korunní římsy věže. V půdním prostoru severní kaple byl zjištěn roku 1996 zazděný původně gotický průchod.⁸⁰ Takto vystavěná nebyla jen věž u kláštera v Českých Budějovicích, ale také ve Zlaté Koruně či Vyším Brodě.⁸¹

Kovář uvedl, že mezi lety 1270 a 1280 vznikalo také jako první východní křídlo konventní budovy kláštera. Zde se nalézala sakristie, která na jižní straně navazovala na kostel. Vedle ní se nacházela kapitulní síň. V patře byl situován dormitář. Sakristie zanikla při úpravách a poté sloužila jako vchod do kláštera z východní strany. Na jeho konci byl vytesán portál v roce 1718.⁸² Kovář dále doplnil, že téměř současně s východním křídlem vznikalo i západní křídlo konventu.⁸³

⁷⁷ [Srov.] THOMA, Juraj. *Předběžná zpráva o výsledcích archeologického výzkumu na Piaristickém náměstí v Českých Budějovicích*. In: Výběr. 1996, 33(2), s. 87.-90.

⁷⁸ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 27.

⁷⁹ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍC a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 243.

⁸⁰ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 199.

⁸¹ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍC a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 238.

⁸² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 55.

⁸³ [Srov.] Tamtéž, s. 57.

1.4 Druhá stavební etapa

Hranice první a druhé etapy stavby byla znatelná zejména na severním průčelí transeptu, kde u severovýchodního nároží vystupovaly z hmoty schodištové věže kamenné šmorce. Tato etapa měla být realizována s delším časovým odstupem a na rozdíl od starší části kamenné, byla tato fáze tvořena z jiného stavebního prvku, a to z cihel. Stavba se zároveň v této době dle Lavičky výrazně posunula za linii původně plánovaného průčelí.⁸⁴ Chvojka uvedl, že západní průčelí kláštera bylo postaveno jak z kamene, tak z cihel. Dolní partie jsou výhradně kamenné, ale brzy se objevily typické široké gotické cihly. Postupem času přibývalo cihelen, proto byl štít tvořen již pouze z cihel.⁸⁵

V této době se dle Vlčka patrně započalo se stavbou trojlodí severní řadou pilířů, byla také dokončena jižní obvodová zeď trojlodí a jižní zeď transeptu. Dokončena byla i západní obvodová zeď trojlodí, která tvořila součást městské hradby.⁸⁶ Podle Kováře ale trojlodí vznikalo teprve kolem roku 1320. Obě boční lodi poté uzavřely křížové klenby. Jejich žebra byla tvořena z cihlových tvarovek a na vrcholu byla spojena svorníky.⁸⁷ Pavel doplnil, že zároveň v této době byla rovněž zaklenuta severní boční loď.⁸⁸

Druhá etapa se dle Kuthana vyznačovala střídmostí, nicméně stylově velmi pokročilou. Klenby svíraly menší úhel a tím nabyl interiér větší dynamiky. Stavěny byly konzoly tvořené obrácenou pětibokou částí polygonálního jehlance. Zároveň nebyly zdobeny žádným dekorem ani krycími deskami. Budovala se také západní stěna jižní lodi.⁸⁹ Kovář se s tímto ztotožnil a doplnil, že na jižní obvodové stěně, která byla poté dostavována, byly tvořeny stejné konzoly.⁹⁰

⁸⁴ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 243.

⁸⁵ [Srov.] CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 11.

⁸⁶ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 199-200.

⁸⁷ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 46-49.

⁸⁸ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 29.

⁸⁹ [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v jižních Čechách: Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1975. s. 169-170.

⁹⁰ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 48.

1.5 Třetí stavební etapa a dokončení stavby kostela

Vlček uvedl, že závěrečná fáze stavby se realizovala kolem roku 1298. V této etapě mělo být dokončeno trojlodí, jižní arkády a stavba pilířů středního transeptu. Dozděna byla také horní cihlová část severní zdi, která byla poté prolomena gotickým oknem.⁹¹ V této době také proběhlo křížení hlavní a příčné lodi, tzv. transeptu, o čemž informoval Kovář.⁹² S tímto souhlasil i Roman Lavička, dle něhož lze dataci dokončení kláštera klást do roku 1298, kdy byla vydána odpustková listina.⁹³ Až ze 17. století pocházel dle Kováře stručný opis této listiny, kterou vydal pasovský biskup Bernhard z Prambachu (1285-1313). Zde bylo uvedeno, že všichni, kteří navštívili kostel Panny Marie řádu kazatelů, mohli získat čtyřicetidenní odpustky.⁹⁴ Lavička tvrdil, že dokončení presbytáře také řada historiků datovala do doby kolem roku 1300.⁹⁵ Pavelec dále upozornil, že pro následující období se nedochovaly spolehlivé písemné prameny, a proto se někteří odborníci z nepřímých dokladů a zpráv domnívali, že roku 1300 měl být klášterní kostel stavebně dokončen.⁹⁶

Ovšem dle Kuthana byl stavební vývoj transeptu a trojlodí klášterního kostela i přilehlé křížové chodby velmi složitý a z větší části spadal až do 14. století. Jako sporné, co se týká historických dokladů, uvedl především časové období stavby severní obvodové zdi trojlodí a sochařsky zdobených klenebních konzol (viz Přílohy I., obr. 6), které byly někdy počítány do nejstarší části kostela – k tomu se klonili i Denskstein nebo Benáková. Ovšem Líbal dle Kuthana soudil, že mohly vzniknout až ve 14. století.⁹⁷ Tomu neodporuje Vlček, který tvrdil,

⁹¹ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 200.

⁹² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 44.

⁹³ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍC a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 240-241.

⁹⁴ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 18.

⁹⁵ [Srov.] LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍC a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016. s. 240-241.

⁹⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

⁹⁷ [Srov.] KUTHAN, Jiří. *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: Města - hrady - kláštery - kostely*. Vimperk: Tina, 1994. s. 98.

že v průběhu 14. století byly pokryty také velké plochy obvodových zdí kostela nástěnnými malbami.⁹⁸

Na počátku 14. století měl být dokončen konvent kláštera výstavbou jižního křídla, nicméně pro tuto teorii neexistoval dle Kováře jakýkoli důkaz.⁹⁹ Zavřel doplnil, že konvent obklopil rajský dvůr lemovaný křížovou chodbou, v níž se zachovaly dvě arkády s plaménkovými kružbami¹⁰⁰ z druhé poloviny 14. století.¹⁰¹ Dle Kováře byla také v první třetině téhož století původně plochostropá dřevěná křížová chodba kláštera postupně zaklenuta.¹⁰²

Pavlovy Berní¹⁰³ knihy doložily, že klášter byl ve 14. století pod vlastní jurisdikcí, co se týká správních úseků.¹⁰⁴ Klášterní studnice byla postavena při jižním křídle ambitu. Její architektura¹⁰⁵ je příkladem linearizujícího¹⁰⁶ stylu a vznik této studnice lze dle Kuthana doložit do doby kolem roku 1330.¹⁰⁷ Názorů na stáří křížové chodby a studnice bylo ovšem mnoho, na což upozornil i Kovář ve své publikaci *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*.¹⁰⁸ On je datoval až do roku 1360.¹⁰⁹

Kolem roku 1350 také došlo, z neznámých důvodů, k rozhodnutí tehdejší vchod zazdít a prorazit nový v sousedním poli, který již zůstal zachován.¹¹⁰

⁹⁸ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 200.

⁹⁹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 58.

¹⁰⁰ Obrazce z tenkých, vzájemně se protínajících prutů v horní části okna mající dekorativní účinek. Též to jsou obdobné obrazce v zábradlí, tympanonu apod. oblíbené zejména v gotice. Viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 51.

¹⁰¹ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 10.

¹⁰² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 59.

¹⁰³ Berní znamená zastarale daňový viz [srov.] Berní. Lingea slovník českých synonym [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym/bern%C3%AD?>

¹⁰⁴ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 25-26.

¹⁰⁵ Architektura (lat.) stavební umění, které vytváří funkční a umělecké pojetí soliterních staveb i urbanistických celků viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 9.

¹⁰⁶ Od slova linea neboli linie, čára viz [srov.] Linea. Lingea slovník českých synonym [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym/linea?>

¹⁰⁷ [Srov.] KUTHAN, Jiří a Marie a Jiří ŠECHTLOVI. *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky*. 2. upravené vydání. Praha: Panorama, 1982. s. 75.

¹⁰⁸ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 64.

¹⁰⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 69.

¹¹⁰ [Srov.] Tamtéž, s. 59.

Ještě mezi lety 1350–1360 měla stavba kostela, dle Pavla, pokračovat jižními mezilodními pilíři a sklenutím jižní boční lodi.¹¹¹

Kovář uvedl, že až v období mezi roky 1350–1375 měla být budována hlavní loď. Interiér se měl skládat na každé straně ze šesti vysokých dvoudílných oken a jednoho okna v západní stěně. Tato okna byla přestavěna v 17. století. Na závěr byla dokončena příčná loď.¹¹² K tomu se přiklonil i Pavel se Šamánkovou, kteří ve své publikaci uvedli, že celé dílo mělo být dokončeno zaklenutím hlavní lodi kostela mezi lety 1360-1380.¹¹³ Tedy závěrečná fáze stavby zřejmě trvala daleko déle, než uvedl Pavel Vlček či jiní historici.

1.6 Klášter od doby husitské až po současnost

Ve druhé třetině 14. století financovala rozvoj kláštera šlechta, zatímco později to byli již sami měšťané.¹¹⁴ I díky darům a štědrosti okolí bylo umožněno klášteru nakupovat další pozemky pro svou činnost v Českých Budějovicích. Přibyla například stodola, kůlna, sladovna, ale třeba i pozemek pro vinice.¹¹⁵

Rozvoj kláštera nicméně často komplikovaly a pozastavovaly požáry. Jeden z nich zasáhl dle Zíky roku 1381 celý komplex. Zachráněna byla pouze knihovna. Poté následovala doba husitská, která měla přinést opětovné poškození chrámu.¹¹⁶ S tím ovšem nesouhlasil Vlček, který uvedl, že klášter nebyl poškozen husity, ale dostával se do dluhů, a to zejména z důvodu častých požárů v letech 1463, 1521 a 1560.¹¹⁷ Zíka zaznamenal, že po husitských válkách mělo mnoho mnichů z kláštera odejít do okolních zpustošených klášterů

¹¹¹ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 29.

¹¹² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 50-51.

¹¹³ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 29.

¹¹⁴ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 93-94.

¹¹⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 95-96.

¹¹⁶ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 20.

¹¹⁷ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 200.

a také do opuštěných far. Ze 600 mnichů jich zde mělo zůstat pouze 13.¹¹⁸ S tím ovšem zcela nekořespondoval Kovář, který ve své publikaci *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích* uvedl, že klášter nebyl poznamenán nájezdy husitů, ale naopak on sám se stal útočištěm pro jiné řeholníky, kteří o své kláštery přišli. Za doby husitství tak mělo klášter obývat až 630 osob.¹¹⁹

Důležitým momentem v dějinách kláštera se stal rok 1418, kdy byl do kostela přivezen obraz Panny Marie, později zvané Budějovické. Během krátké doby její popularita stoupla natolik, že se stala dominantou celého chrámu.¹²⁰ Mezi lidmi panoval živý mariánský kult¹²¹, který se tímto činem ještě více umocnil.¹²²

Roku 1463 udeřil blesk do kláštera a byl jím zapálen. Požár zdevastoval klášterní věž i její zvony.¹²³ Ihned po požáru začaly probíhat veřejné sbírky na obnovu kláštera. Doložily to podrobně dochované klášterní účty.¹²⁴ Nová věž byla dostavěna v roce 1498 a stala se dominantou kláštera. Dále bylo postaveno zaklenutí kapitulní síně, které proběhlo mezi lety 1479 a 1480. Drobné architektonické i jiné údržby na klášteře nicméně probíhaly napříč desetiletími neustále.¹²⁵ Poté následovaly již výše zmíněné požáry a morové epidemie, které zasáhly i dominikány v Českých Budějovicích.¹²⁶

Od roku 1525 již zde dle Zíky i z tohoto důvodu působil jediný, a také poslední dominikánský kněz, převor P. Bernard Bursatoris.¹²⁷ Kovář uvedl, že výše uvedené tvrzení ovšem nebylo pravdivé. Vyvrátit to měla listina z roku

¹¹⁸ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 24.

¹¹⁹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 95-103.

¹²⁰ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

¹²¹ Mariánský kult nebo také kult Madony či bohorodičky. Jedná se o významný dílčí katolický kult spočívající v uctívání Panny Marie jako matky Ježíše Krista, tedy rodičky boží. Zdůrazňuje roli ženského a mateřského principu spojeného nejen s uchováním a obnovou života, ale i s pokorou, milosrdenstvím, obětavostí a zbožností. Viz [srov.] VODÁKOVÁ Alena. Kult mariánský. Sociologická encyklopedie: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kult_mari%C3%A1nsk%C3%BD

¹²² [Srov.] CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 37.

¹²³ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 24.

¹²⁴ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 95-104.

¹²⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 106-107.

¹²⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

¹²⁷ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 25-27.

1530.¹²⁸ Převor P. Bernard Bursatoris zde žil až do roku 1548. V tomto roce zemřel a klášterní areál byl opuštěn a využíván jen ke světským účelům.¹²⁹ Jím vymřel dominikánský řád. Klášter poté zůstal dle Zíky 39 let neobydlen. V této době se také ztratilo mnoho listin, kronik a záznamů.¹³⁰ S neobydlením kláštera ovšem nesouhlasil Kovář, který uvedl, že poté, co získala městská rada pod záštitu klášter, začala jej pronajímat k různorodým účelům a starala se také o převora, který zde působil. Například v kapli či ambitu byla uložena sůl, dále se zde uskladňovalo pivo.¹³¹

Ferdinand I. žádal o obsazení konventu, k čemuž ovšem nedošlo, a proto konvent na čas zanikl. Přešel do majetku města a díky tomu došlo ke ztrátě klášterní knihovny. Z refektáře a dormitáře byly zřízeny úřadovny solních úředníků. Zimní refektář sloužil mincovnímu úřadu.¹³² Klášter začal stagnovat. Nepomohl mu ani tehdejší převor Hans Tillan, který byl za neoprávněné nakládání s majetkem kláštera a své morální poklesky roku 1559 zatčen.¹³³ Zíka uvedl, že v roce 1560 vypukl další z požárů, který poničil kostel. Opravné práce, které zajišťoval Ferdinand I., trvaly až do roku 1574.¹³⁴

Vysvěcení kláštera proběhlo roku 1574 pražským arcibiskupem Antonínem Brusem z Mohelnice.¹³⁵ Pavelec uvedl, že se do kláštera dominikáni vrátili až roku 1587.¹³⁶ Společně s jejich návratem ale proběhly také restituční snahy. Důsledkem bylo zhoršení vztahů mezi městem a církví poté, co město odmítlo vydat pozemky náležící ke klášteru církvi.¹³⁷ Neutěšenost situace

¹²⁸ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 95-129.

¹²⁹ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹³⁰ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 25-27.

¹³¹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 133-134.

¹³² [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 200-201.

¹³³ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 135.

¹³⁴ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 25-27.

¹³⁵ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

¹³⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹³⁷ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 141.

doložila slova převora Vavřince Žebrovníka, který uvedl, že: „Hřbitov zůstává ve dne i v noci otevřený a následkem toho jest velmi nečistoty pelno po tímto krchově, psi a svině kopají a dobývají mrtvých, pacholata na každý den křičí a skla v oknech vytlukují.“¹³⁸ V této době zde žili pouze dva dominikáni. Během stavovského povstání došlo k obsazení věže a parkánu kláštera, které do té doby dominikáni využívali. Klášterní hřbitov byl zatarasen děly a municí. V roce 1620 se v kostele z důvodu morální krize oběsil tehdejší převor Bardzinský. Dodatečně vzniklo podezření, že mohlo jít o násilný čin.¹³⁹

Barokní přestavby

Zlepšení se dostalo klášteru až ve druhé polovině 17. století, v době baroka, kdy byly také zaznamenány první stavební práce na chrámu.¹⁴⁰ Ty směřovaly k obnově a modernizaci kláštera. Barokizace kláštera probíhala takovým způsobem, aby příliš nezasáhla do stavební podstaty kláštera, ale aby zakryla jeho gotickou podobu.¹⁴¹ Samotný kostel prošel jen částečnými úpravami.¹⁴² Roku 1629 nechal převor Vincent Fabri odlít nový klášterní zvon.¹⁴³ Dle publikace Pavla a Šamánkové se ale barokní úpravy dominikánského kostela týkaly hlavně předsíně, která byla postavena v roce 1668. Dříve místo ní stála kaple, kterou dal postavit pro gotický obraz Panny Marie v roce 1633 generál Marradas.

Poté proběhla třicetiletá válka a stavba tím byla pozastavena.¹⁴⁴ Pavelec¹⁴⁵, Vlček¹⁴⁶ i Kovář¹⁴⁷ ovšem uvedli jako období stavby až rok 1667. Její

¹³⁸ KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 141.

¹³⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 142.-143.

¹⁴⁰ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

¹⁴¹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 154.

¹⁴² [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 10.

¹⁴³ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 145.

¹⁴⁴ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 67.

¹⁴⁵ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁴⁶ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

vnější podoba pocházela z mladší barokní přestavby. Kaple byla zasvěcena Panně Marii. Do ní uložili obraz Panny Marie Budějovické, který byl do té doby umístěn na mezilodním piliři.¹⁴⁸ Zíka uvedl, že uložení obrazu proběhlo o rok déle, tedy roku 1634.¹⁴⁹ Přistavěné barokní kaple byly roku 1865 zbořeny, na severní straně zůstala jen barokní předsíň.¹⁵⁰

V roce 1674 byl vybudován nový hudební kůr¹⁵¹. O rok později došlo k zabílení městského znaku kostelní klenby, což zapříčinilo mnoho negativních reakcí ze strany měšťanů.¹⁵² Ze starších úprav se dále jednalo zejména o zavedení vody do kláštera, opravu střechy z roku 1676 nebo možnou přestavbu východního křídla konventu.¹⁵³ Klášterní budovy včetně zvonice, tzv. bílé věže, byly v baroku taktéž přestavěny.¹⁵⁴

Ve druhé polovině 17. století pobývalo v klášteře 10 členů konventu, dle provinciála Sarri to ovšem mohl být i dvojnásobek.¹⁵⁵ V polovině 17. století proběhly úpravy v lodích kláštera.¹⁵⁶ Obnova hlavní lodi se ale, dle Pavla, konala až roku 1677.¹⁵⁷ V tomto roce také proběhly výraznější stavební práce na chrámu. Okna dostala polokruhová zakončení, stejně tak i mezilodní arkády. Z této doby pochází i kompozitní pilastry. Upravena byla také kaple svatého Dominika po jižní straně presbyteria.¹⁵⁸ Ta byla dle Pavelce přestavěna v roce 1678 a o rok

¹⁴⁷ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 152.

¹⁴⁸ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁴⁹ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 31-32.

¹⁵⁰ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 10.

¹⁵¹ Kůr neboli kruchta (Ném.). Znamená hudební tribunu, v kostelech je umístěna obvykle na západní straně kostela. Je vyvýšená s varhanami a s prostorem pro zpěváky, případně také orchestr. Funkčně má působit jako doprovod liturgie. Viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 51.

¹⁵² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 152.

¹⁵³ [Srov.] Tamtéž, s. 150.

¹⁵⁴ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 10.

¹⁵⁵ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 148.

¹⁵⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁵⁷ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 67.

¹⁵⁸ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

později byla zřízena nová sakristie. Z této doby pocházela i stavba kaple svaté Anny při severní boční lodi. S některými přestavbami byl spojen Canevale, italský stavitel.¹⁵⁹

Chrám také získal nové vybavení mobiliáře.¹⁶⁰ Z původního zařízení zbyly pouze varhany, rokoková kazatelna a pozůstatky barokních lavic z druhé poloviny 17. a první poloviny 18. století.¹⁶¹ Interiér byl v době baroka v daleko větší míře zaplněn mobiliářem, než je tomu dnes.¹⁶² Úprava presbytáře proběhla v roce 1679.¹⁶³

8. 4. 1723 vypukl požár, po kterém byl konvent radikálně přestavěn. Z gotické stavby se dle něj zachovala jen křížová chodba. Patrně nedostatek financí tuto přestavbu prodloužil až do roku 1740.¹⁶⁴ Ovšem Pavel uvedl, že klášter, věž i západní blok chrámu vyhořely až v roce 1728.¹⁶⁵ Dle popisu se pravděpodobně jednalo o tentýž požár, ale mohlo dojít k pomýlenosti dat. K roku 1728 se kloní i Kovář¹⁶⁶ či Zíka.¹⁶⁷ Barokní přestavba ponechala původně gotický jen ambit se studniční kaplí a věží. Novostavba byla dokončena roku 1740.

Na příchozí cestu ke klášteru bylo umístěno barokní sousoší Kalvárie z roku 1741. Sochařem byl J. Dietrich. Proti tomuto sousoší byla na sloup usazena socha Nejsvětější Trojice od anonymního sochaře, a to rovněž v 18. století.¹⁶⁸ Z roku 1772 pochází věž, která prošla bohatou úpravou fasád horních pater.¹⁶⁹ V roce 1773 byly na věž osazeny hodiny.¹⁷⁰ Vyměnit se měly

¹⁵⁹ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁶⁰ [Srov.] Tamtéž, s. 5.

¹⁶¹ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 68.

¹⁶² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 165.

¹⁶³ [Srov.] Tamtéž, s. 153.

¹⁶⁴ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

¹⁶⁵ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 68.

¹⁶⁶ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 157.

¹⁶⁷ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 32.

¹⁶⁸ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 10.

¹⁶⁹ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 68.

i gotické klenební systémy, nicméně tato etapa barokizace již nebyla realizována, a to z nedostatku finančních prostředků.¹⁷¹ Klášter také vlastnil okrasnou zahradu, která byla jediná svého druhu v Českých Budějovicích. Byla zde umístěna i malá kašna.¹⁷² Podobu velkého areálu kláštera zachytila mědirytina Františka Jakuba Prokyše (viz Přílohy I., obr. 2). Zobrazila klášterní chrám s gotickým presbyteriem a křížením, dále také barokně upravenou loď.¹⁷³

Život řeholníků byl ovlivněn tradicemi a řádem. Převor byl demokraticky volen na tři roky. K ověřování dokumentů používali dominikáni malou pečeť s motivem Panny Marie Budějovické, kterou si převorové mezi sebou předávali.¹⁷⁴ Dominikáni také oslavovali mnoho svátků. Mimo jiné probíhalo pravidelné čtvrtetní *processi Corporis Christi*, při němž řeholníci obcházel se svíčkami ambit a konala se pobožnost u oltáře v křížové chodbě. Někteří konali na výzvu městské rady také prosebná procesí za lepší úrodu, odvrácení bouřek, lepší počasí nebo proti moru.¹⁷⁵

Doba osvícenství

Zíka uvedl, že v roce 1784 zrušil císař Josef II. všechny duchovní řády a kongregace, které se nezabývaly duchovní správou, výchovou mládeže či charitativní činností.¹⁷⁶ K tomuto datu se klonil i Pavelec.¹⁷⁷ Nicméně Pavel zmínil, že již v roce 1783 byla zrušena činnost dominikánů v českobudějovickém klášteře.¹⁷⁸ Kovář uvedl, že klášterní kostel měl být původně přeměněn

¹⁷⁰ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 161.

¹⁷¹ [Srov.] Tamtéž, s. 155.

¹⁷² [Srov.] Tamtéž, s. 162.

¹⁷³ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

¹⁷⁴ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 171.

¹⁷⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 174-175.

¹⁷⁶ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 38.

¹⁷⁷ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁷⁸ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 81.

na katedrálu a klášter na sídlo biskupa a kapituly. Tento záměr platil v roce 1783, poté byl ale změněn.¹⁷⁹

V roce 1785 byl klášter předán řádu piaristů^{180,181}. Ten ovšem nebyl nakloněn stěhování se z nově vybudované koleje do středověkého kláštera nevhodného pro studijní účely. Klášter byl navíc i značně zchátralý. Investice do oprav by stály 8 000 zlatých.¹⁸² I přes tyto obtíže pobývali piaristé v klášteře mezi lety 1785 až 1871.¹⁸³ Ještě v roce 1786 zůstalo v klášteře posledních šest dominikánů. V této době vlastnili obsáhlou knihovnu, která byla ovšem poté částečně prodána a ostatní knihy byly odvezeny do Prahy pro pražskou univerzitní knihovnu. Celkem se mělo jednat o 1824 svazků knih.¹⁸⁴

Působení piaristů v klášteře přineslo nové přestavby a úpravy kláštera i samotného kostela. V roce 1815 piaristé vybudovali patrovou přístavbu k jižní straně konventu. V tomtéž roce se vedení filosofického lycea ujali cisterciáci z Vyššího Brodu a přenesli jej z kláštera do vlastního zakoupeného domu.¹⁸⁵ S piaristy byla také spojena myšlenka regotizace areálu. Ta započala demolicí barokní kaple sv. Josefa Kalasánského v roce 1860. Ačkoliv se poté ukázalo, že byla kaple původem gotická, v roce 1865 byla nakonec stržena.¹⁸⁶

V roce 1864 byl přistavěn samostatný trakt gymnázia, díky němuž se alespoň částečně vyřešil nedostatečný prostor pro studijní účely piaristů.¹⁸⁷

¹⁷⁹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 182.

¹⁸⁰ Jedná se o řeholní společenství, které působilo v Českých Budějovicích mezi lety 1762-1871. Řád založil v Římě roku 1597 katalánský šlechtic José de Calasanz Gastó. Vedle duchovní činnosti byla hlavní povinností členů piaristického řádu výuka mládeže na všech stupních škol. Od roku 1631 piaristé působili i v českých zemích a postupně zde založili 31 kolejí a rezidencí. Viz [srov.] NOVOTNÝ Miroslav. *Piaristé*. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/piariste>

¹⁸¹ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁸² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 185.

¹⁸³ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁸⁴ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 183.

¹⁸⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 186.

¹⁸⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 190-191.

¹⁸⁷ [Srov.] Tamtéž, s. 187.

Za jejich působení získal kostel v roce 1865 také nové vybavení.¹⁸⁸ Interiér nově vybavili hlavním oltářem a dvojicí bočních oltářů, rovněž v gotizujícím stylu.¹⁸⁹ Kovář uvedl, že původní oltáře byly zrušeny.¹⁹⁰ Z raně barokního zařízení se zachovaly pouze varhany. Hlavní oltář Obětování Panny Marie zhotovil mezi lety 1861–1865 Johann Rint.¹⁹¹ Celkové náklady na rekonstrukci chrámu činily 11 224 zlatých a 8 krejcarů.¹⁹²

V roce 1871 piaristé klášter opustili.¹⁹³ Mezi lety 1871–1885 se hledalo nové uplatnění volných prostor. V konventu nadále působilo postátněné gymnázium s německým vyučovacím jazykem. Od roku 1873 byly některé místnosti propůjčeny Matici školské pro umístění soukromé české obecné školy.¹⁹⁴ Pavelec uvedl, že po odchodu piaristů zajišťovalo správu kostela farní duchovenstvo.¹⁹⁵ Kovář nicméně zaznamenal, že vzdělávání i klášter převzal stát.¹⁹⁶ Zíka uvedl, že dne 21. listopadu roku 1885 převzali po několikaletém vyjednávání s úřady správu kláštera redemptoristé^{197, 198} Dle Kováře byla

¹⁸⁸ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁸⁹ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

¹⁹⁰ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 192.

¹⁹¹ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 202.

¹⁹² [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 195.

¹⁹³ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁹⁴ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 195.

¹⁹⁵ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

¹⁹⁶ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 188.

¹⁹⁷ Jedná se o Klerickou kongregaci papežského práva, která působila v Českých Budějovicích mezi lety 1885-1950. Základy jí položil roku 1732 neapolský šlechtic a advokát Alfons Maria de Liguori (1696-1787). Hlavním pastoračním prostředkem se jí staly lidové misie, kázání, duchovní cvičení a činnost v duchovní správě. Redemptoristé také pečují a věnují se vědecké práci v teologických oborech. Viz [srov.] NOVOTNÝ Miroslav. Redemptoristé. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/redemptoriste>

¹⁹⁸ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 44.

ale smlouva o převzetí podepsána až o rok později.¹⁹⁹ Zavřel dokonce uvedl, že zde redemptoristé působili již od roku 1873.²⁰⁰

Redemptoristé se v Českých Budějovicích soustředili především na německou část obyvatelstva. I sami řeholníci byli mnohdy původem Němci.²⁰¹ V chrámu vzápětí provedli změny konventu do novogotického stylu.²⁰² V roce 1887 proběhlo několik výraznějších změn. V celém kostele byla zbudována dřevěná podlaha, roku 1889 přibýly čtyři nové zповědnice a chrám byl obohacen o nová umělecká díla.²⁰³ V roce 1893 došlo znovu k opravě chrámu.²⁰⁴ O rok později byly z obrazu Madony klášterní ukradeny všechny votivní dary a drahocenné ozdoby.²⁰⁵ Hlavní oltář získal svou konečnou podobu v roce 1895.²⁰⁶

Redemptoristé rozdělili klášter na části pro liturgické a gymnazijní účely. V roce 1903 se tamější kolej dočkala plynového osvětlení, které již čtrnáct let fungovalo v kostele.²⁰⁷ Ve stejném roce zde byla také položena nová kamenná dlažba. Do oprav kostela i mobiliáře také čím dál větší měrou zasahovaly orgány Státní památkové péče. S blížícím se 500. výročím přinesení milostného obrazu Panny Marie do kláštera se redemptoristé chystali na jeho renovaci.²⁰⁸

Roku 1910 došlo k oloupení obrazu Panny Marie Josefem Špinzlem. Za doby první světové války zde bylo v roce 1914 umístěno oddělení záložního špitálu. Řeholníci se zde starali o raněné a nemocné vojáky. V období první republiky měli měšťané problémy s redemptoristy kvůli jejich původu. Opakovaně strhávali německy psané nápisy z kostela a podepisovali

¹⁹⁹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 197.

²⁰⁰ [Srov.] ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995. s. 11.

²⁰¹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 202.

²⁰² [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

²⁰³ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 202-204.

²⁰⁴ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

²⁰⁵ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 48.

²⁰⁶ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 205.

²⁰⁷ [Srov.] Tamtéž, s. 198-199.

²⁰⁸ [Srov.] Tamtéž, s. 206.

proti nim petice.²⁰⁹ V roce 1921 se stal rektorem redemptorista českého původu František Mečíř. Díky tomu byly nově zavedeny české bohoslužby. V roce 1922 byly německé bohoslužby zrušeny.²¹⁰

V letech 1923–1927 byla pozlacena kazatelna, pořídily se nové varhany za 80 000 Kčs a v roce 1927 bylo posvěceno šest nových zvonů. V roce 1948 se staly řeholní instituce předmětem zájmu Státní bezpečnosti. Představovaly dobře organizovaného „třídního nepřítele“.²¹¹ Redemptoristé proto museli v roce 1950 klášter opustit. Dle Pavelce nebyl v následujících letech kostel příliš využíván a teprve se změnou společenských poměrů v roce 1989 se začal klášter opět využívat.²¹² S tím ovšem nesouhlasil Kovář, který uvedl, že zde sídlil finanční úřad či akademie Jana Amose Komenského. Od roku 1961 zde dokonce působilo detašované pracoviště Lidové školy umění Bohuslava Jeremiáše. V přízemí jižního křídla byla školní kuchyně a jídelna, učebny se nacházely v místě bývalých cel řeholníků v prvním patře. Západní křídlo sloužilo školní družině.²¹³

V roce 1963 dokončil Okresní stavební podnik návrh na rekonstrukci kláštera. Z původně plánovaných čtyř etap opravy ambitu byla realizována jediná.²¹⁴ V roce 1977 se uvažovalo o využití kláštera pro expozici Jihočeského muzea s depozitářem a vědeckými pracovišti. Tento záměr ovšem nebyl realizován.²¹⁵ Od roku 1990 v klášteře působí samostatná ZUŠ Piaristické náměstí.²¹⁶

Po roce 1989 byla nejprve jeho část a později i celý klášter vrácen církvi. Od té doby na něm probíhaly restaurátorské práce.²¹⁷ Mezi lety 2004 a 2010 proběhla generální rekonstrukce křížové chodby. V roce 2014 proběhla úprava vstupní předsíně vedle sakristie a od roku 2016 byl vytvářen projekt pro realizaci generální rekonstrukce kláštera.²¹⁸ Ta probíhala od roku 2015 až do září roku

²⁰⁹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 208.

²¹⁰ [Srov.] Tamtéž, s. 209.

²¹¹ [Srov.] Tamtéž, s. 213.

²¹² [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

²¹³ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 214.

²¹⁴ [Srov.] Tamtéž, s. 215.

²¹⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 217-218.

²¹⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 218.

²¹⁷ [Srov.] Tamtéž, s. 219.

²¹⁸ [Srov.] Tamtéž, s. 220.

2020 pod záštitou Biskupství českobudějovického. Celkový rozpočet projektu byl odhadnut na více než 63 000 000 Kč a projekt byl částečně financován z EU.

V rámci rekonstrukce proběhla oprava krovů, výměna střešní krytiny různých částí komplexu i kostela včetně restaurování vitrajových oken, truhlářských a kamenických prvků. Kolem kláštera bylo provedeno drenážní odvodnění a byla opravena fasáda různých částí kláštera. Opraveno bylo také vstupní schodiště a proběhla úprava klášterní zahrady na parkánu. Prostor předzahrádky kolem Bílé věže byl taktéž upraven včetně výměny sítí (voda, elektroinstalace i plynovod). V interiéru (viz Přílohy I., obr. 4) byly zrestaurovány lavice z kostela a sakristijní skříň.²¹⁹

²¹⁹ [Srov.] Obnova bývalého Dominikánského kláštera a kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích za účelem zvýšení návštěvnosti těchto památek. Biskupství českobudějovické [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.bcb.cz/dotacni-projekty/projekty-irop/obnova-byvaleho-dominikanskeho-klastera-kostela-obetovani-panny-marie-ceskych-budejovicich-za-ucelem-zvyseni-navstevnosti-techto-pamatek/>

2 Haptické modely pro osoby se zrakovým a tělesným postižením

„Příběh smyslové a duchovní výchovy jako setkání teorie a praxe na rozhraní“²²⁰ Citace z knihy Jiřího Davida zaznamenala důležité myšlenky vztahující se k nespočtu oblastem vzdělávání, výchovy i výtvarnému umění samotnému. Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích ve spolupráci s Centrem podpory studentů se specifickými potřebami též univerzity představila v roce 2016 projekt zaměřující se na představení uměleckých děl osobám se zrakovým i tělesným postižením skrze haptické modely, které byly vytvářeny až do roku 2020 pro prostory klášterního kostela na Piaristickém náměstí v Českých Budějovicích. Propojila tak nejen svět smyslový s duchovním, ale také světy umění a hendikepu.²²¹

Celkem více než patnáct modelů bylo zpracováno takovým způsobem, aby svou velikostí, barevností a použitým materiálem odpovídalo potřebám lidem s postižením, zejména slabozrakým a nevidomým. Vhodným doplňkem se staly ale také pro dětské i ostatní návštěvníky kláštera.²²² Modely byly postupně instalovány do kláštera na speciálně upravené podstavce určené pro osoby se zdravotním postižením. Ke každému z modelů byly připojeny popisky v českém, německém a anglickém jazyce včetně Braillova písma. Prostřednictvím QR kódů je poté možné text stáhnout v elektronické podobě či si jej přehrát přetlumočený do znakového jazyka.²²³

Haptické modely jako smyslový prostředek k poznání umělecké tvorby nejsou vytvářeny ojedinele. Záštitou v České republice jim je Národní památkový

²²⁰ DAVID, Jiří. *Století dítěte a výzva obrazů: (eseje)*. 2., rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 102.

²²¹ [Srov.] Haptické modely pro osoby se zdravotním postižením. *Katedra výtvarné výchovy PF JU v Českých Budějovicích* [online]. České Budějovice [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/structure/departments/kvv/hapticke-modely-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim/>

²²² [Srov.] Haptické modely architektonických prvků a maleb pro osoby se zdravotním postižením. *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích - Centrum podpory studentů se specifickými potřebami* [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <http://centrumssp.jcu.cz/verejnost/hapticke-modely-architektonicky-prvku-a-maleb-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim>

²²³ [Srov.] Haptické modely pro osoby se zdravotním postižením. *Katedra výtvarné výchovy PF JU v Českých Budějovicích* [online]. České Budějovice [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/structure/departments/kvv/hapticke-modely-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim/>

ústav, který se touto problematikou dlouhodobě zabývá.²²⁴ Mezi další místa s haptickými modely v Česku patří například kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě,²²⁵ zámek Litomyšl,²²⁶ katedrála sv. Václava v Olomouci²²⁷ či Anežský klášter v Praze.²²⁸

V následující části kapitoly budou představeny jednotlivé haptické modely, které byly vytvořeny pro klášter a klášterní kostel Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích. Každý haptický model bude zpracován dle jednotného postupu, jestliže bude možné všechny informace dohledat či objasnit. V první části popisu bude zohledněno, kdo a kdy haptický model vytvořil. Dále bude uvedena historie námětu modelu, popis jeho znázornění a obsah sdělení k ostatním recipientům. Poznatky budou využity jako podklad pro tvorbu projektové části diplomové práce.

Tři gotické konzoly

Haptické modely celkem tři konzol (viz Přílohy I., obr. 9-14.) byly vytvořeny Veronikou Bouškovou v roce 2016 jako její bakalářská práce. Autorka si vybrala za svou předlohu tři konzoly nacházející se na severní zdi klášterního kostela Obětování Panny Marie. Vybrané konzoly shledala jako plasticky nejzajímavější a důležité i vzhledem ke goticko-křesťanské symbolice.²²⁹ Ohledně data vzniku konzol se ovšem prameny odborné publikace neshodly. Dle Pavla a Šamánkové měly být postaveny v první stavební fázi kláštera (tedy kolem roku 1275).²³⁰ Ovšem dle novějších teorií, ke kterým se řadí

²²⁴ [Srov.] Haptické modely umožní poznat památky nevidomým a slabozrakým. *Národní památkový ústav* [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ups-praha/zpravy/44206-hapticke-modely-umozni-poznat-pamatky-nevidomym-a-slabozrakym>

²²⁵ [Srov.] *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě - haptické prohlídky* [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.kostel-most.cz/cs/informace-pro-navstevniky/hapticke-prohlidky>

²²⁶ [Srov.] NÁDVORNÍKOVÁ Iveta. Zámek Litomyšl „uvidí“ také nevidomí lidé. *Svitavský deník* [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: https://svitavsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-litomysl-uvidi-take-nevidomi-lide-20190608.html

²²⁷ [Srov.] BRADÁČ Petr. *Haptický model katedrály sv. Václava pro nevidomé*. Statutární město Olomouc [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/obcan/socialni-sluzby/projekt-bezbarierova-olomouc/15122>

²²⁸ [Srov.] Anežský klášter: Místo výstav Národní galerie je exponátem samo o sobě. *Český rozhlas - Vltava* [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/anezsky-klaster-misto-vystav-narodni-galerie-je-exponatem-samo-o-sobe-8113236>

²²⁹ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování architektonického prvku jako haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 40.

²³⁰ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 28.

mimo jiné i publikace Daniela Kováře, pocházely až z druhé poloviny 14. století.²³¹

Autorka si konkrétně zvolila konzolu s motivem divého muže, Svaté Trojice a pelikána krmícího svá mláďata. Pojem „divý muž“ pocházel ze staré češtiny a znamenal „*lidské stvoření žijící po způsobu divoké zvěře*“.²³² Mnohoúhelníkový abak zabírající třetinu konzoly plynule přešel ve figurální a rostlinný motiv. Listy vinné révy vycházely z kořene nosu divého muže a vytvářely tak jeho pomyslné vlasy a knír.²³³ Výkladů a popisů divého muže bylo sepsáno mnoho, nicméně jeho základní charakteristikou bylo osrstění celého těla, divokost a značná síla. Byl označován za symbol přírody, tedy jak dobré, tak i zlé moci, kterou v sobě příroda skrývala. Často byl znázorňován s věncem břechťanu nebo s listím z dubu.²³⁴ Mezi jeho schopnosti mělo patřit i vykládání věšteckých snů.²³⁵

Konzola Svaté Trojice obsahovala rostlinné motivy a gotické architektonické detaily. Opakující se motiv révových listů jako symbol Ježíše Krista a křesťanské víry doplnil úhly lomení konzoly. Ve spodní části byl vyobrazen motiv Svaté Trojice jako čtyřoké tváře se třemi nosy, ústy a bradami. Symbolizovat měly jednotnost podoby boha – Otce, Syna a Ducha svatého.²³⁶ Křesťanství ve své rané fázi odmítalo naturalistické zobrazení Boha, proto byla Svatá Trojice zobrazována pomocí ideogramů. Bůh Otec byl zobrazován jako oko v trojúhelníku, řeckými písmeny alfou a omegou či rukou vynořující se z oblak. Bílá holubice nebo plamen zase označovaly Ducha svatého.²³⁷

Nejdetailněji byla zpracována konzola s motivem pelikána krmícího svá mláďata. Přibližně polovinu prostoru zabírala část se třemi tvářemi místo

²³¹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 46-48.

²³² Divý muž. Vokabulář webový [online]. [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

²³³ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování architektonického prvku jako haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 32-33.

²³⁴ [Srov.] MYSLIVEČEK, Milan. *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha: Horizont, 1992. s. 45.

²³⁵ [Srov.] METZNER, Ralph. *Zelená psychologie*. Praha: Triton, 2011. Psyché (Triton). s. 183.

²³⁶ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování architektonického prvku jako haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 33.

²³⁷ [Srov.] GIBSON, Clare. *Symboly a jejich významy: klíč k výkladu motivů a znaků v umění*. V Praze: Slovart, 2010. s. 178.

nasazené kružby. Každá z nich měla svou osobitou grimasu. Dle autorky je možné se domnívat, že šlo o motiv Svaté Trojice. Jako u jiné konzoly, i tato byla doplněna o révové listy a jejich květy. Spodní část byla využita pro obraz pelikána krmícího svá mláďata.²³⁸ Tento výjev byl použit jako symbol personifikované křesťanské lásky a obětování se skrze krmení svých mláďat krví z vlastní hrudi.²³⁹

Panna Marie Klasová

Model Panny Marie Klasové (viz Přílohy I., obr. 17,18) pro nevidomé a slabozraké vytvořila v roce 2017 Tereza Hrabánková jako svou diplomovou práci.²⁴⁰

Podle legendy přinesl původní obraz do Českých Budějovic Václav Institoris v roce 1410. Obraz byl namalovaný na dřevěnou desku a byl opatřen nápisy informujícími o jeho původu a zázracích s ním spojených.²⁴¹ Dle Pavelce ovšem tento důležitý moment proběhl až v roce 1418. Během krátké doby popularita obrazu stoupla natolik, že se stal dominantou celého chrámu.²⁴² Mezi lidmi panoval živý mariánský kult, který se tímto ještě více umocnil.²⁴³ Pro gotický obraz byla generálem Baltazarem Marradasem údajně roku 1633 vytvořena kaple.²⁴⁴ Zíka uvedl, že uložení obrazu proběhlo o rok déle, tedy roku 1634.²⁴⁵ Pavelec,²⁴⁶ Vlček²⁴⁷ i Kovář²⁴⁸ ovšem označili za období stavby kaple

²³⁸ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování architektonického prvku jako haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 33-34.

²³⁹ [Srov.] RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. [České Budějovice]: Karmášek, 2006. s. 85.

²⁴⁰ [Srov.] HRABÁNKOVÁ, Tereza. *Panna Marie Klasová - kompenzační haptická pomůcka*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 4.

²⁴¹ [Srov.] ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999. s. 207.

²⁴² [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 3.

²⁴³ [Srov.] CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 37.

²⁴⁴ [Srov.] PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979. s. 67.

²⁴⁵ [Srov.] ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932. s. 31-32.

²⁴⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

²⁴⁷ [Srov.] VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. s. 201.

²⁴⁸ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 152.

až rok 1667. Do ní byl uložen obraz Panny Marie Budějovické, který byl do té doby umístěn na mezilodním pilíři kláštera.²⁴⁹ S blížícím se 500. výročím přinesení milostného obrazu Panny Marie do kláštera se redemptoristé chystali na jeho renovaci.²⁵⁰ V 19. století bylo dílo přesunuto na hlavní oltář (viz Přílohy I., obr. 5).²⁵¹ Dle Vítězslava Štajnohra se mělo jednat o rok 1785.²⁵² Roku 1910 došlo k oloupení obrazu Panny Marie Josefem Špinzlem.²⁵³ V roce 1989 byl obraz z bezpečnostních důvodů uschován do deponitáře a nahradila jej kopie (viz Přílohy I., obr.15).²⁵⁴

Na obraze byla autorem znázorněna Panna Marie jako mladá dívka modlící se se spjatými pažemi. Dle katolické tradice se modlila za Spasitele. Zároveň ještě nebyla zasnoubena s Josefem. Na pozadí obrazu byly umístěny zlaté hvězdy obklopující Pannu Marii, která byla vyobrazena se zlatou korunou nesenou anděly, pod níž se skrývají dlouhé, světlé vlasy, které měly symbolizovat čistotu a panenství.²⁵⁵ Panna Marie bývala ztvárňována na středověkých a renesančních obrazech s klasy obilí na šatech a plášti (viz Přílohy I., obr. 16).²⁵⁶ Připomínala tak antické „matky obilí“, např. Deméter, čímž poukazovala na staré kořeny lidské zbožnosti. Obilí, jež se vložilo do země a zdánlivě zemřelo, procitlo na jaře k novému životu a přineslo bohaté plody. Stalo se tak symbolem znovuzrození, které dávalo naději na překonání smrti.²⁵⁷

Kromě plodnosti bylo obrazu Panny Marie přisuzováno mnoho dalších zázračných schopností. Jednalo se o uzdravování nemocných či ochranu obyvatel

²⁴⁹ [Srov.] PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 5.

²⁵⁰ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 206.

²⁵¹ [Srov.] ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. České Budějovice: Veduta, 2006. s. 37.

²⁵² [Srov.] ŠTAJNOCHR, Vítězslav. *Panna Maria divotvůrkyně: nauka o Panně Marii, mariánská ikonografie, mariánská poutní místa*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2000. s. 221.

²⁵³ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 208.

²⁵⁴ [Srov.] ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. České Budějovice: Veduta, 2006. s. 37.

²⁵⁵ [Srov.] HRABÁNKOVÁ, Tereza. *Panna Marie Klasová - kompenzační haptická pomůcka*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 28.

²⁵⁶ [Srov.] SKRUŽNÝ, Ludvík a Jaroslav ŠPAČEK. *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*. Čelákovice: Městské muzeum, 1996. s. 149.

²⁵⁷ [Srov.] BIEDERMANN, Hans. *Lexikon symbolů*. Ilustroval Sybille BIEDERMANN. Praha: Beta, 2008. s. 251.

před morovými ranami či husitskými válkami.²⁵⁸ Legenda o Panně Marii Klasové z Českých Budějovic vyprávěla také o tom, že ochránila město před vpádem švédských vojsk skrze hlavní bránu v roce 1639. Při pokusu obléhat jiné brány kláštera se zázrak opakoval. Na památku události byly u daných městských bran postaveny sochy Panny Marie jako skutečné záštity města. Časem byly sochy odstraněny.²⁵⁹ K obrazu se scházeli lidé z dalekého okolí a konala se u něj častá děkonná procesí.²⁶⁰ Obraz se dočkal mnoha reprodukcí z úcty k němu samému. Jednalo se například o kopie z Olomouce, Prahy, Wassenu či Brna.²⁶¹

Svatý Kryštof

Haptický model (viz Přílohy I., obr. 36-38) Terezy Ronovské, který byl zpracován jako její diplomová práce v roce 2017, představil reliéf svatého Kryštofa (viz Přílohy I., obr. 35). Námět byl vytvořen na příčné lodi východní části presbytáře kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích. Jedná se o téměř deset metrů vysoké nástěnné dílo, jež se svou výškou řadí mezi nejmohutnější nástěnné malby tohoto typu vyobrazené na území Čech.²⁶²

Obraz s námětem svatého Kryštofa, původem pocházející z gotiky, byl zhotoven v dominikánském klášteře ještě před rokem 1450.²⁶³ Námět zobrazuje postavu sv. Kryštofa jako vysokého muže držícího v jeho pravé ruce hůl přibližně stejné velikosti jako byl on sám. O ni se zároveň také opíral. Na levém rameni byl namalován Ježíš Kristus převtělený do podoby malého dítěte. Svatému Kryštofu byla autorem nad jeho světlými vlasy umístěna svatozář. Oděn je do modrého, prostého šatu, který je z větší části překryt červeným rouchem. V pozadí se nachází pouze barevné doplnění malby. Šedá barva znázorňuje řeku, zatímco zelená barva na vrchní části malby odkazuje ke krajině. Jak ovšem zaznamenala sama autorka haptického modelu: „Přestože

²⁵⁸ [Srov.] HRABÁNKOVÁ, Tereza. *Panna Marie Klasová - kompenzační haptická pomůcka*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 29.

²⁵⁹ [Srov.] ŠTAJNOCHR, Vítězslav. *Panna Maria divotvůrkyně: nauka o Panně Marii, mariánská ikonografie, mariánská poutní místa*. Uherské Hradiště: Slováké muzeum, 2000. s. 25.

²⁶⁰ [Srov.] Tamtéž, s. 221.

²⁶¹ [Srov.] ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999. s. 210.

²⁶² [Srov.] RONOVSÁ, Tereza. *Reliéf sv. Kryštofa – haptická pomůcka pro nevidomé*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková. s. 57.

²⁶³ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích: stručný průvodce*. České Budějovice, 2008. s. 14.

je obraz téměř deset metrů vysoký a celkem zachovalý, jsou místa, která jsou nejasná a nečitelná.²⁶⁴

Svatý Kryštof neboli Christoforos, nositel Krista, slaví svátek 24. července, na čemž se shodla většina pramenů.²⁶⁵ Některé ovšem uvedly jako datum oslavy tohoto světce až 25. července.²⁶⁶ Kryštof je patronem dopravy, bezpečných cest a všech povolání, které souvisejí s dopravou. Mimo jiné i proto patří mezi oblíbené světce. Údajně se narodil ve druhém století v dnešním Turecku.²⁶⁷

Dle legendy se sv. Kryštof jmenoval původně Offero nebo Reprobis. Vzhledem k jeho mohutnosti nebylo nikoho, kdo by se mu mohl silou vyrovnat. I přesto se stále snažil nalézt na světě nejmocnějšího pána, kterému by mohl sloužit. Po čase hledání zjistil, že jím je Ježíš Kristus. Poustevník, se kterým se seznámil, jej naučil Kristovu učení a poradil mu, aby sloužil pánu tak, že bude přenášet své bližní přes řeku.²⁶⁸ Tak se i stalo. Jedné bouřlivé noci přenášel malé dítě, které ovšem bylo mimořádně těžké a postupem cesty stále nabývalo na váze. Po přenesení se ukázalo, že se jednalo o Ježíše Krista vtěleného do malého dítěte a svatý Kryštof tak nesl na ramenou tíhu celého světa.

Oné noci se měl Offero (či Reprobis) přejmenovat na Christoforos, tedy Kryštof, nosič Kristův.²⁶⁹ Legenda dále vyprávěla o tom, že Kristus poradil Kryštofovi zasadit jeho hůl do země. Následující den z ní vyrašily plody na důkaz setkání se Synem božím.²⁷⁰ Kryštof byl před svou smrtí mučen za hlásání křesťanského učení, oheň ani šípy mu ale neublížily. Nakonec byl štat. Mnoho vojáků přítomných u jeho smrti se ale posléze obrátilo na křesťanskou víru.²⁷¹ Zemřel v době vlády císaře Decia, tedy kolem roku 250.²⁷² Dle jiné legendy měl obraz sv. Kryštofa takovou sílu a moc, že kohokoliv, kdo na něj pohlédl,

²⁶⁴ RONOVSÁ, Tereza *Reliéf sv. Kryštofa – haptická pomůcka pro nevidomé*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková. s. 57.

²⁶⁵ [Srov.] GRÜN, Anselm. *Duchovní terapie a křesťanská tradice: čtrnáct svatých pomocníků*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. s. 31.

²⁶⁶ [Srov.] PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. Praha: EWA, 1994. s. 170.

²⁶⁷ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha: Regia, 2002. s. 370.

²⁶⁸ [Srov.] FLORENTOVÁ, Helena. *Evropští světci v umění a legendách*. Vyd. 2. Ilustroval Vladimír KOPECKÝ. Praha: Granit, 2004. s. 59.

²⁶⁹ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha: Regia, 2002. s. 370-371.

²⁷⁰ [Srov.] HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008. s. 236.

²⁷¹ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha: Regia, 2002. s. 370-372.

²⁷² [Srov.] PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. Praha: EWA, 1994. s. 170.

v tentýž den nepřemohla žádná slabost.²⁷³ To dokazují i prosby psané k jeho obrazům, jako například: „Svatý Kryštofe, síly tvé jsou tak velké, že kdo tě ráno spatří, v nočním čase se raduje. Ani Satanáš nezahubí, ani smrt nákazou neuhodí. Ty sám mezi svatými představuješ jméno obra.“²⁷⁴

Klášterní gotická okna

Dalšími haptickými modely jsou dvě původně gotická okna (viz Přílohy I., obr. 41-43) vytvořená Terezou Hávovou a Anetou Szkanderovou jako jejich bakalářské práce z roku 2018. Originály oken (viz Přílohy I., obr. 40,42) se nacházejí v severovýchodní části ambitu (křížové chodby) kláštera. Autorky si tato konkrétní okna vybraly z důvodu jejich historické cennosti a ojedinělosti. Okna pochází z doby gotické a jsou na nich zachovány bohaté kružby z 2. poloviny 14. století.²⁷⁵

Tereza Hávová uvedla výšku originálu okna (viz příloha č.) okolo 4 metrů, stejně tak i jeho šířku. Model byl vytvořen v poměru zmenšení 1:7. Autorky se také snažily o věrnou kopii originálu, a proto se rozhodly vytvořit model, který bude napodobovat původní materiál – stavební kámen.²⁷⁶ Konkrétně se jednalo o pískovec a model vytvářely ve stejném měřítku zmenšení.²⁷⁷ Dle slov Hávové: „Struktura povrchu není zcela vyhlazená, ale je speciálně upravená, aby připomínala co nejvěrněji strukturu tehdejšího stavitelského kamene. Tím objekt slouží co nejpřesněji pro potřeby lidí se zrakovým postižením, ale i vizuálně dobře působí pro všechny návštěvníky klášterního kostela.“²⁷⁸ Aneta Szkanderová zvolila vedlejší gotické okno, jehož součástí jsou dveře do rajské zahrady, která se nachází uprostřed ambitu.²⁷⁹ Velikost okna je cca 5 m.²⁸⁰

²⁷³ [Srov.] HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008. s. 236.

²⁷⁴ ANDERLE, Jan, JINDRA, Petr a Michaela OTTOVÁ, ed. *Obrazy krásy a spásy: gotika v jihozápadních Čechách*. V Řevnicích: Arbor vitae, 2013. s. 232.

²⁷⁵ [Srov.] POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. Praha: Academia, 1977-1982. s. 207.

²⁷⁶ [Srov.] HÁVOVÁ, Tereza. *Vývoj okna v dějinách architektury*. České Budějovice. 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková. s. 47.

²⁷⁷ [Srov.] SZKANDEROVÁ, Aneta. *Dekoratívni prvky v gotické architektuře*. České Budějovice, 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc dr. s. 40.

²⁷⁸ HÁVOVÁ, Tereza. *Vývoj okna v dějinách architektury*. České Budějovice. 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková. s. 47.

²⁷⁹ [Srov.] SZKANDEROVÁ, Aneta. *Dekoratívni prvky v gotické architektuře*. České Budějovice, 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc dr. s. 42.

Gotická okna byla nejen zdrojem osvětlení prostoru, ale také výtvarným ztvárněním teologických programů.²⁸¹ Opěrný systém tvořený z pilířů byl zdokonalen natolik, že zdi ztrácely svou původní nosnou funkci, a proto mohla vznikat podobně monumentální a dekorativní okna, jako jsou okna výše zmíněná.²⁸² Gotické okno se vyznačovalo zejména lomeným obloukem a ozdobnou kružbou.²⁸³ Vzhledem k monumentálnosti obou z nich a tehdejšímu vývoji nebylo možné vyrábět ploché sklo takovéto velikosti složené pouze z jednoho dílu. Proto se zasklívalo menšími částmi do tzv. olověných sítí, které se skládaly z lišt stejného materiálu. Takto vytvořená mříž byla pružná a odolávala nepříznivým meteorologickým vlivům. Zároveň ale nebyla tak pevná a tuhá, aby unesla tíhu celého okna, a proto bylo okno také rozděleno kamennými, svislými pilíři na menší segmenty o velikosti 60–80 cm. Kamenná výztuž tak dělila okno na díly a nahoře byla kružbou převedena do okenního záklenku.²⁸⁴

Kružba oken představovala v době gotiky velmi kvalitní sochařskou a kamenickou práci. Právě složení kružby (viz Přílohy I., obr. 39) může napomoci k přibližnému určení doby vzniku gotické stavby. Na základě kružby se dá odhadnout, zda byla stavba postavena v rané, vrcholné či pozdní gotice.²⁸⁵ Kružba byla zdobena drobnějšími, dekorativními prvky.²⁸⁶

Mezi prvky okenní kružby patří plamének neboli rybí měchýř, který je považován za základní ornamentální prvek francouzského a anglického pozdně gotického plaménkového stylu „flamboyant“.²⁸⁷ Mezi další prvky patří tzv. laloky, trojlaloky, čtyřlaloky, šestilaloky i mnoholaloky.²⁸⁸ Dále také

²⁸⁰ [Srov.] SZKANDEROVÁ, Aneta. *Dekoratívni prvky v gotické architektuře*. České Budějovice, 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc dr. s. 40.

²⁸¹ [Srov.] KOCH, Wilfried. *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Přeložil Petr KAŠKA, přeložil Zdeněk VYPLEL. Praha: Ikar, 1998. s. 150.

²⁸² [Srov.] VÁŇOVÁ, Libuše. *Románské a gotické umění na Podblanicku*. Benešov: Muzeum okresu Benešov, 1990. s. 14.

²⁸³ [Srov.] COLE, Emily, ed. *Průvodce architekturou*. Praha: Svojtka & Co., 2008. s. 322.

²⁸⁴ [Srov.] SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, n.p., 1987. s. 166.

²⁸⁵ [Srov.] HÁJEK, Václav. *Architektura: klíč k architektonickým slohům*. Praha: Grada, 2000. Stavitel. s. 65.

²⁸⁶ [Srov.] BENEŠOVSKÁ, Klára. *Deset století architektury: Architektura gotická. 2*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 51.

²⁸⁷ [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 105.

²⁸⁸ [Srov.] KOCH, Wilfried. *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Praha: Ikar, 1998. s. 162.

trojlísty, které připomínají tvar jetelového listu.²⁸⁹ Kvadriloby (čtyřlísty) jsou dekorativní prvky kružby, které mají čtyřsově uspořádané části kruhu.²⁹⁰ Za jeptišku je považován závěr kružby, jejíž střešní lalok je lomený a dva postranní jsou segmentové.²⁹¹ Jedná se tedy o vrchní část okna v podobě trojlístku, který vytváří siluetu hlavy a ramen.²⁹² Většina z výše uvedených byla vytvořena na gotických oknech v ambitu Dominikánského kláštera v Českých Budějovicích.

Panna Marie Ochranitelka

Veronika Boušková, jež zpracovala výše uvedené modely konzol, si zvolila jako námět pro zpracování své diplomové práce gotickou nástěnnou malbu Panny Marie Ochranitelky. Svou práci dokončila v roce 2018. Jako její výstup zhotovila autorka dva haptické modely - reliéfy²⁹³ s motivem Panny Marie Ochranitelky (viz Přílohy I., obr. 25), z nichž jeden je výřezem pravého spodního rohu obrazu s modelací postav českých králů (viz Přílohy I., obr. 26).²⁹⁴

Nástěnná malba byla zhotovena mezi lety 1376 a 1378 (Pavelec uvedl exaktní dataci počátek května roku 1378). Toto přesné časové zařazení bylo možné vzhledem k tomu, že se na malbě nachází vyobrazení korun českých králů. Autor v díle zaznamenal návštěvu Karla IV. a jeho syna Václava IV. Českých Budějovic. Dle Václavovy koruny bylo zřejmé, že byl již korunován římským králem. Přítomni cesty byli též moravský markrabě Jošt, arcibiskup Jan

²⁸⁹ [Srov.] CHODURA, Radko. *Malý slovník pojmů sakrální architektury: stručný výklad pojmů typologie sakrální architektury a stavebně-historického tvarosloví*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. s. 94.

²⁹⁰ [Srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. s. 53.

²⁹¹ [Srov.] DUDÁK, Vladislav, Rudolf POŠVA a Bořek NEŠKUDLA. *Encyklopedie světové architektury: od menhiru k dekonstruktivismu*. Díl 1. A-K. Praha: Baset, 2000. s. 457.

²⁹² [Srov.] CHODURA, Radko. *Malý slovník pojmů sakrální architektury: stručný výklad pojmů typologie sakrální architektury a stavebně-historického tvarosloví*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. s. 37.

²⁹³ Reliéf (franc.) v sochařství tvar vystupující plasticky nad základní plochu. Dělen je na basrelief (mírně vystupující), hautrelief (hodně vystupující). Zvláštním případem je reliéf en creux (glyptický reliéf, celý vyryt negativně do plochy). Viz [srov.] CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14. s. 81.

²⁹⁴ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr. s. 51.

Očko z Vlašimi, opavští vévodové Jan a Mikuláš, Jan Zhořelecký či biskup Jan z Jenštejna. Jednalo se o říšská knížata, šlechtice i preláty.²⁹⁵

Nástěnná malba byla vytvořena v prvním poli severního křídla křížové chodby po pravé straně od vchodu do dominikánského kláštera. Panna Marie Ochránitelka byla zobrazena v šířce 160–170 cm z celkové šířky 3 m a výšky díla 290 cm (viz Přílohy I., obr. 24). V roce 2005 proběhl sondážní průzkum křížové chodby, při němž bylo toto dílo objeveno²⁹⁶ po postupném odkrývání bílé omítky, vápenných nátěrů a štukové vrstvy zdi.

První vrstva pod omítkou byla původem barokní a skládala se z jednoduché dekorativní výzdoby. Ve druhé vrstvě se vyskytl výjev nástěnné malby s mariánskou tematikou a poslední vrstvu tvořila nejstarší gotická výzdoba, u které bylo patrné ohraničení ostění zazděného gotického portálu.²⁹⁷ Mezi lety 2006–2007 proběhly restaurátorské práce na malbě.²⁹⁸ Kromě tohoto díla byly při restaurování křížové chodby odkryty i jiné artefakty, jako například sv. Anna samotřetí, sv. Augustýn, Ukřižování či Poslední soud. Všechny malby byly následně zpevněny fixáží.²⁹⁹ Obnovení křížové chodby si vyžádalo 14 500 000 Kč, z nichž 10 000 000 Kč platilo město, Ministerstvo kultury ČR přispělo na restaurování necelými 2 000 000 Kč a Biskupství českobudějovické investovalo 2 500 000 Kč.³⁰⁰

Jak již bylo uvedeno, jedná se o velice rozsáhlou malbu (o výšce 2,9 m a šířce 3 m). Malba byla vytvořena ve tvaru lomeného oblouku. Na místě

²⁹⁵ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr., s. 44.

²⁹⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Nové objevy v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, aneb císař Karel IV. po 630 letech znovu ve svém městě*. Národní památkový ústav [online]. České Budějovice, 2008 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://old.npu.cz/pp/dokum/ppclanky/ppcl08/ppcl080529pavelecbudejovice/>; [Srov.] PAVELEC, Petr. *Císař Karel IV. v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích*. · Zprávy památkové péče, Roč. 69, č. 3, 2009. s. 219. [Srov.] ČECH, Jiří (Osobní jméno). *Restaurování severního ramene křížové chodby, 2006-07*. s. 1-4.

²⁹⁷ [Srov.] ČECH, Jiří. *Restaurování severního ramene křížové chodby, 2006-2007*. s. 1-4.

²⁹⁸ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Nové objevy v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, aneb císař Karel IV. po 630 letech znovu ve svém městě*. Národní památkový ústav [online]. České Budějovice, 2008 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://old.npu.cz/pp/dokum/ppclanky/ppcl08/ppcl080529pavelecbudejovice/>; [Srov.] PAVELEC, Petr. *Císař Karel IV. v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích*. · Zprávy památkové péče, Roč. 69, č. 3, 2009. s. 219. [Srov.] ČECH, Jiří. *Restaurování severního ramene křížové chodby, 2006-2007*. s. 1-4.

²⁹⁹ [Srov.] ČECH, Jiří. *Restaurování severního ramene křížové chodby, 2006-2007*. s. 1-4.

³⁰⁰ [Srov.] SOUKUPOVÁ, Hana. *Křížová chodba bývalého dominikánského kláštera v Č. Budějovicích je nově restaurovaná*. Český rozhlas: České Budějovice [online]. 8.2.2012 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/krizova-chodba-byvaleho-dominikanskeho-klastera-v-c-budejovicich-je-nove-7096166>

zazděného portálu byly vytvořeny malby s námětem Panny Marie. Celkem se jednalo o 3 výjevy umístěné ve dvou pásech nad sebou. Horní plochu zaštiťující dva spodní výjevy tvoří Panna Marie Ochránitelka. Zvěstování a Navštívení Panny Marie (setkání těhotné Panny Marie se sv. Annou v krajině) byly umístěny v pásu pod výše uvedeným motivem (viz Přílohy I., obr. 23).³⁰¹

Autorka si pro svou realizaci vybrala motiv Panny Marie Ochránitelky, a to i z důvodu, že: „*Motiv Panny Marie Ochránitelky v bývalém dominikánském klášteře byl velice výjimečný v oblasti královského města. Jedná se o zcela jedinečnou uměleckou a zejména kulturně historickou památku.*“³⁰² Panna Marie byla umístěna autorem na střed lomeného oblouku s rozpaženými rukama, v nichž si drží svůj plášť, pod kterým schovávala osoby.

Jednalo se jak o osoby církevně důležité, tak i o prosté občany. Stala se tak symbolem bezpečí a ochrany, a to nejen v Českých Budějovicích.³⁰³ Již od starověku byl motiv pláště používán jako motiv ochrany před nebezpečím.³⁰⁴ Panna Marie dosahuje okolo dvojnásobně větší výšky než ostatní postavy na výjevu. Kromě pláště má také korunu na hlavě, což lze dešifrovat jako její povýšení na Královnu nebe.³⁰⁵ Mezi osobami schovávajícími se pod pláštěm bylo možné rozpoznat historické postavy Karla IV. a Václava IV., kteří byli umístěni na levou stranu od Mariina pláště.³⁰⁶ Postavy se nacházely v pozici „orant“, což značilo prosebné gesto směřující k Panně Marii. Všichni tak bylo vyobrazení se sepjatými rukama a tváří Jejich podobné zpracování bylo

³⁰¹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. Miscellanea. s. 59.

³⁰² BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr. s. 45.

³⁰³ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Nové objevy v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, aneb císař Karel IV. po 630 letech znovu ve svém městě*. Národní památkový ústav [online]. České Budějovice, 2008 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://old.npu.cz/pp/dokum/ppclanky/ppcl08/ppcl080529pavelecbudejovice/>

³⁰⁴ [Srov.] HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008. s. 357.; [Srov.] ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006. s.193.

³⁰⁵ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr. s. 54.

³⁰⁶ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Nové objevy v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, aneb císař Karel IV. po 630 letech znovu ve svém městě*. Národní památkový ústav [online]. České Budějovice, 2008 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://old.npu.cz/pp/dokum/ppclanky/ppcl08/ppcl080529pavelecbudejovice/>

možné najít jen velmi ojediněle, například v malbě na Karlštejně nebo v katedrále sv. Víta.³⁰⁷

Po vytvoření haptického modelu Panny Marie Ochránitelky výše zmíněných postav vybírala autorka jeho barevnost. Vzhledem k fragmentnosti barev původního námětu a zároveň často měnící se tradici barevnosti v průběhu staletí, to bylo obtížné. Inspirovala se tedy poznatky z různých děl středověku.³⁰⁸ Za ustálenou mariánskou barevnost by bylo možné považovat modrou barvu zdobící její šaty s doplněním červené a zelené barvy v kombinaci se zlacením.³⁰⁹ Pro finální zpracování haptického modelu autorka zvolila zlatookrový šat, který překrývá plášť modré barvy se zelenou barvou na jeho vnitřní straně a zlatým lemováním. Přes Mariiny boky byla uvázána látka bleděmodré barvy, stejně tak pelerína, která jí částečně překrývala horní polovinu těla. Rozdělení barev ostatních osob vyšlo z klasické barevnosti určitých mocenských funkcí tehdejší doby.³¹⁰

Takovýchto projevů úcty k Panně Marii, jako byl právě obraz výše zmiňovaný, bylo vytvořeno v průběhu staletí hojné množství. Doklady mariánské úcty lze díky tomu nalézt v mnoha publikacích.³¹¹ Vzniklo také konkrétní učení zkoumající pannu Marii, které se nazývá „mariologie“. Ta se zabývá shromažďováním veškerého poznání o Panně Marii a obsahuje v sobě mnoho disciplín.³¹² Tento pojem byl poprvé použit roku 1602 Italem Mikulášem Nigidou.³¹³ Mariánská úcta zažívala ve svůj prozatímní největší rozkvět ve středověku, který se také nazýval „zlatým věkem“, tedy nekrásnějším a nejslavnějším obdobím pro mariánský kult.³¹⁴ Dokládají to i vysoké počty skupin,

³⁰⁷ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Císař Karel IV. v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích*. Zprávy památkové péče, Roč. 69, č. 3, 2009. s. 219.

³⁰⁸ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr. s. 54.

³⁰⁹ [Srov.] CHODURA, Radko. *Malý slovník pojmů sakrální architektury: stručný výklad pojmů typologie sakrální architektury a stavebně-historického tvarosloví*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. s. 36.

³¹⁰ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr. s. 54.

³¹¹ viz například: [srov.] KOLÍSEK, Leopold. *Blahoslavená Panna Maria v příkladech: 400 Mariánských příkladů*. Brno: L. Kolísek, 1893.

³¹² [Srov.] ŠTAJNOCHR, Vítězslav. *Panna Maria divotvůrkyně: nauka o Panně Marii, mariánská ikonografie, mariánská poutní místa*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2000. s. 11.

³¹³ [Srov.] BEINERT, Wolfgang, Heinrich PETRI a Michal ALTRICHTER. *Učení o Marii: pracovní vydání*. Přeložil Leo HIPSCHE. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996. s. 541.

³¹⁴ [Srov.] WEIS, Martin. *Mariánské květy: „.. od této chvíle mě budou blahoslovit všechna pokolení ...“*. [Tišnov]: Sursum, 2003. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. s. 21.

společností, řádů, institutů, kongregací, bratrstev i hnutí vyznávajících mariánskou úctu, která se už od středověku pohybovala v tisících.³¹⁵

Jak zmínil sv. Vincenc Pallotti, mariánská úcta tkvěla v tom, že bychom měli následovat jejího syna a učit se tak správnému způsobu, jak jej následovat.³¹⁶ Panna Marie byla také viděna za vzor, ke kterému mají věřící vhlížet, naprostý ideál.³¹⁷ Jak uvedl Wilfrid, při vyzdvihnutí Mariiny výjimečnosti a nedotknutelnosti docházelo k přehánění, nicméně vytěsnit Pannu Marii z teologie nelze. Maria vždy zaujímal v dějinách spásy i církve neopakovatelné místo.³¹⁸

Lidé projevovali úctu k Panně Marii různými způsoby. Jednalo se například o modlitby, zvyky, liturgie, mše, tvorbu růženců a Mariiných hodin. V neposlední řadě také zřizovali mariánské sochy a obrazy. Dále také oslavovali mariánských svátky, vzdělávali se v mariánské teologii či budovali kostely a kláštery v Mariině jméně. Výše zmíněné doložil i bývalý českobudějovický biskup Antonín Liška v knize Jana Royta, kde uvedl, že: *„O jižních Čechách, českobudějovické diecézi, můžeme právem říci, že je to kraj mariánský. Téměř sto kostelů a kaplí – nepočítáme-li kapličky u cest v polích – je zasvěceno úctě k Panně Marii... Tyto kostely a kaple zdobily a zdobí stovky obrazů a soch od doby románské přes rozkvět v době gotiky až do dneška. Jsou to díla nesmírné umělecké ceny i prosté lidové výtvoř, ale všechny jsou svým způsobem krásné, snaží se oslavit tu nejkrásnější z žen.“*³¹⁹

Haptický model dominikánského kláštera

Lukáš Jelínek vytvořil v roce 2018 haptický model klášterního komplexu v Českých Budějovicích (viz Přílohy I., obr. 19-22). Představil jej jako svou diplomovou práci, ve které se mimo jiné zabýval historií křesťanských

³¹⁵ [Srov.] BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr. s. 15.

³¹⁶ [Srov.] WEIS, Martin. *Mariánské zrcadlo*. Praha: Katolický týdeník, 2002. Studie Teologické fakulty Jihočeské univerzity. s. 31.

³¹⁷ [Srov.] BEINERT, Wolfgang, Heinrich PETRI a Michal ALTRICHTER. *Učení o Marii: pracovní vydání*. Přeložil Leo HIPSCHE. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996. s. 59.

³¹⁸ [Srov.] STINISSEN, Wilfrid a Jindra HUBKOVÁ. *Mluv s nimi o Marii: Matka Boží ve svědectví Bible*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s.105-106.

³¹⁹ ROYT, Jan. Antonín LIŠKA. *Zahrada mariánská: mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století: doprovodná publikace k výstavě v Muzeu Šumavy v Kašperských Horách A.D. Sušice*. Muzeum Šumavy, 2000. s. 1.

klášterních celků či popisem historického vývoje samotného kláštera.³²⁰ Obsáhlými a mnohdy víceznačnými dějinami klášterního celku Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích se již zabývala i tato diplomová práce (viz kapitola: Historie stavby kláštera a kostela ve světle odborné literatury), kde byly popsány jednotlivé etapy vývoje kláštera a popisy jeho částí.

Jak je i na modelu patrné, klášter byl složen z několika částí. Klíčové místo zaujímal kostel, k jehož boční části přiléhal konvent. Zde byla umístěna kapitulní síň a ambit. Dále se v komplexu nacházelo cellarium neboli zásobárna potravin.³²¹ Kromě veřejně přístupných míst patřily ke klášteru i místnosti užívané pouze příslušníky kláštera. Jednalo se o tzv. klauzuru. Zde se nacházely cely pro kněží či nemocné, refektář, pracovny či dormitář umístěný v prvním patře.³²² Uprostřed komplexu se nalézal rajský dvůr, který obklopoval ambit. V tomto prostoru se byly zbudovány studna a lavatorium neboli kašna.³²³

Kláštery tvořily významné vzdělávací centrum tehdejší doby. Velkou měrou se jako jedny z prvních škol podílely na rozvoji vzdělanosti. Zde se vyučovala kromě náboženství také matematika, sochařství či lékařství i latina.³²⁴ Kláštery zaštiťovaly také charitativní a sociální opatření pro poutníky i ostatní obyvatele.³²⁵ Kromě výše uvedeného poté obohacovaly i odvětví řemeslné a hospodářské.³²⁶

Lukáš Jelínek v praktické části diplomové práce nejprve vytvořil přípravné kresebné skici a poté plastický trojrozměrný model kláštera. Finální práce byla zhotovena z hemihydrátu síranu vápenatého neboli sádry. Vzhledem k účelu modelu bylo zvoleno měřítko zmenšení 1:125.³²⁷ Nejprve byl model opatřen nátěrem bílé barvy z důvodu zakrytí retušovaných částí a dále také ke sjednocení

³²⁰ [Srov.] JELÍNEK, Lukáš. *Haptický model kláštera Obětování Panny Marie*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková. s. 5.

³²¹ [Srov.] HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1978. s. 150.

³²² [Srov.] CHODURA, KŘIŠŤAN a KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*, s. 43.

³²³ [Srov.] HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. 1. vyd. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1978. s. 150.

³²⁴ [Srov.] SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, n.p., 1987. s. 112.

³²⁵ [Srov.] KRÜGER, Kristina, Rolf TOMAN a Achim BEDNORZ. *Řády a kláštery: 2000 let křesťanského umění a kultury*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2008. s. 113.

³²⁶ [Srov.] SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, n.p., 1987. s. 112.

³²⁷ [Srov.] JELÍNEK, Lukáš. *Haptický model kláštera Obětování Panny Marie*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková. s. 59-63.

jeho barevnosti.³²⁸ Poté byl natřen barevně z důvodu lepšího vnímání modelu zrakově postižených jedinců. Rozměry modelu činily 50x50x30 cm. Model byl umístěn do křížové chodby kláštera.

Odtud jej bohužel počátkem listopadu roku 2019 někdo odcizil, jak uvedl mluvčí českobudějovického Biskupství, Miroslav Bína.³²⁹ Cena modelu se odhadovala na 40 000 Kč–50 000 Kč a byl považován za nejdůležitější model z celé sbírky.³³⁰ Jak uvedla Zuzana Duchková: „Pracoval na něm přes rok a věnoval mu mnoho hodin, než dokončil velmi profesionální dílo, které mělo sloužit nejen zdravotně postiženým, ale i dětem.“³³¹

Svatý Jiří s drakem

Další haptický model, zabývající se reliéfem svatého Jiří s drakem, byl vytvořen do kostela Obětování Panny Marie jako bakalářská práce Kristýny Kováčové v roce 2019 (viz Přílohy I., obr. 28).³³² Rozsáhlá nástěnná malba zobrazující tento motiv (viz Přílohy I., obr. 27) je umístěna na jižní straně transeptu kostela a byla zhotovena zřejmě až v polovině 15. století, a to vzhledem ke zkoumání typu zbroje rytíře vyobrazené na výjevu. Dle jiných, dřívějších teorií se mělo jednat již o konec 14. století.³³³

Kromě motivu svatého Jiří s drakem, který se nachází na levé straně nástěnné malby, se dále vpravo také objevuje Zvěstování Panny Marie, která se klečící obrací k archandělu Gabrielovi a nad jejíž hlavou se zjevuje polopostava Boha Otce, který jí po paprscích posílá malou postavu Krista.

³²⁸ [Srov.] JELÍNEK, Lukáš. *Haptický model kláštera Obětování Panny Marie*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková. s. 65.

³²⁹ [Srov.] SKÁLOVÁ, Klára. *Model pro nevidomé z kláštera někdo odcizil*. Českobudějovický deník [online]. 6.11.2019 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/model-pro-nevidome-z-klastera-nekdo-odcizil-20191106.html

³³⁰ [Srov.] Z kláštera ukradli jeho model, který slouží zrakově postiženým. *IDnes.cz* [online]. 2019 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/klaster-hapticky-model-nevidome-ukradli-zlodej-ceske-budejovice.A191106_102613_budejovice-zpravy_khr

³³¹ [Srov.] DUCHKOVÁ, Zuzana a SKÁLOVÁ, Klára. *Model pro nevidomé z kláštera někdo odcizil*. Českobudějovický deník [online]. 6.11.2019 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/model-pro-nevidome-z-klastera-nekdo-odcizil-20191106.html

³³² [Srov.] KOVÁČOVÁ, Kristýna. *Zpracování haptického modelu podle fresky sv. Jiří s drakem*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 7.

³³³ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a ROMAN LAVIČKA. *Domínkánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 223.

Archanděl jí zvěstuje narození Páně s pomocí pásky nesoucí text (zachovaná je již pouze jeho část). Vpravo dále od tohoto výjevu klečí před Pannou Marií rytíř ve zbroji. Zachován zůstal také výjev dvou kráčejících umrlců vpravo. Mohlo tak jít o setkání tří mrtvých se třemi živými bytostmi.³³⁴

Samotný model byl autorkou vytvořen v duchu původní gotické nástěnné malby. Taktéž i jeho barevnost. Jak autorka uvedla: *„Pro pozadí byla zvolena sytě červená akrylová barva. Dále byly barvy voleny podle pořízených fotografií originálu, ačkoliv některé odstíny barev z důvodu poničení malby nešly rozeznat. Na draka bylo použito několik odstínů zelené, aby mu byl vystínováním dodán objem. Na oblek a rukávy svatého Jiří byla použita podle nástěnné malby královská modř. Hnědě byly kolorovány ruce, které má pravděpodobně v rukavicích, a nohy. Na svatozář byla vybrána akrylová zlatá barva, která ale po zaschnutí nebyla k rozeznání od okrové akrylové barvy, která byla použita na kopí. Aby byly tyto dva objekty od sebe odděleny, bylo zapotřebí na kopí použít tmavší odstín okrové barvy. Na obličej sv. Jiří byl zvolen namíchaný odstín z okrové, žluté, bílé a červené barvy, aby tak vznikla přijatelná barva pro obličej. Trochu nejistě se jevila volba pozadí kolem ležícího draka, protože podle předlohy ležel v pravděpodobně v nějakém travnatém zeleném porostu. Postupovalo se tedy podobnou cestou a pozadí kolem draka bylo nabarveno na velmi tmavě zelenou, která byla doplněna černými stíny, aby drak nesplynul s pozadím. Některé barvy vyžadovaly více vrstev, protože jejich první nátěry nebyly úplně krycí, zároveň se musel nechat mezi jednotlivými vrstvami časový odstup, aby se barvy vzájemně nemísily. Výsledná barevnost reliéfu působí velmi kontrastním dojmem, což bylo i cílem kolorování.“*³³⁵

Neexistují žádná spolehlivá a přesná data o životě a působení sv. Jiří. Vzhledem k velkému množství legend, které o něm vznikly, je tento světec považován spíše za mytologickou postavu.³³⁶ Svatý Jiří byl jednou z nejčastějších personifikací hrdinství v době románské a gotické.³³⁷ Tato skutečnost odpovídá i období vzniku díla samotného.

³³⁴ [Srov.] KOVÁČSOVÁ, Kristýna. *Zpracování haptického modelu podle fresky sv. Jiří s drakem*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 35.

³³⁵ Tamtéž, s. 42.

³³⁶ [Srov.] SCHAUBER, Vera, Hanns Michael SCHINDLER, Vojtěch POLA a Terezie BRICHTOVÁ. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 174.

³³⁷ [Srov.] KALISTA, Zdeněk. *Tvář baroka: poznámky, které zabloudily na okraj života, skicář problémů a odpovědí*. Praha: SPN, 1992. Odborná literatura pro učitele. s. 41.

Jiří byl legendární svatý bojovník a mučedník. Narodil se údajně v Kapadocii v Malé Asii a zemřel v Lyddě v Palestině koncem 3. století.³³⁸ Jiné zdroje uvedly za období jeho života 4. století.³³⁹ Pocházel z urozené rodiny. Stal se vojákem a později tribunem v římském vojsku za vlády císaře Diokleciána.³⁴⁰ Když propuklo pronásledování křesťanů, rozdal Jiří svůj majetek chudým, odmítl obětování před císařem a otevřeně se přihlásil ke křesťanské víře.³⁴¹ Byl proto také pronásledován a dle legendy přežil četná utrpení – vypil otrávené víno, byl položen na kolo s nastavenými dvojsečnými meči, vhodili jej do rozpáleného vápna, byl ponořen do kotle s roztaveným olovem. Nakonec byl ovšem stat.³⁴² Jiné zdroje zaznamenaly bití holí či dokonce uvržení do žaláře. Tam se mu měl zjevit Ježíš a předpovědět mu dalších sedm let utrpení, trojí smrt a poté vzkříšení.³⁴³

Motiv sv. Jiří s drakem lze interpretovat za boj člověka s pohromami, jako byly mor či malárie. V jiných legendách bylo také zobrazeno jezero, odkud vystupoval samotný drak vydechující mor.³⁴⁴ Ten si měl žádat oběti. Nejprve zvířecí (každý den dvě ovce) a poté, když už jich nebylo, tak i oběti lidské. Los padl i na královu dceru.³⁴⁵ Jiří měl údajně dodat odvalu princezně, vypravil se k jezeru a draka zabil.³⁴⁶ Jiné verze legendy zaznamenaly, že poté, co probodl draka kopím, použil princeznina pásu jako vodítka a odvedl draka až do města, kde ho před očima veřejnosti zabil. Město svou vděčnost za záchranu královny dcery vyjádřilo tím, že ještě téhož dne údajně přijalo křesťanskou víru.³⁴⁷ Význačnost sv. Jiří stvrzuje i fakt, že si jej jako svého patrona zvolily země Anglie a Portugalsko.³⁴⁸ Mnoho chrámů a kostelů mu také bylo zasvěceno. Mezi ně patří Chrám sv. Jiří na Pražském hradě či Rotunda sv. Jiří na hoře Říp.³⁴⁹

³³⁸ [Srov.] HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Paseka, 2008. s. 199.

³³⁹ [Srov.] VRÁNA, Karel, ed. *V jednom společenství: životní příběhy světců*. Praha: Vyšehrad, 2009. s. 174.

³⁴⁰ [Srov.] SCHAUBER, Vera, Hanns Michael SCHINDLER, Vojtěch POLA a Terezie BRICHTOVÁ. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 174.

³⁴¹ [Srov.] AGASSO, Domenico, TARZIA, Antonio, ed. *Svatí na každý den: historie, spiritualita, umění: říjen - listopad - prosinec*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. s. 101.

³⁴² [Srov.] RAVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha: Regia, 2002. s. 323.

³⁴³ [Srov.] AGASSO, Domenico, TARZIA, Antonio, ed. *Svatí na každý den: historie, spiritualita, umění: říjen - listopad - prosinec*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. s. 101.

³⁴⁴ [Srov.] VRÁNA, Karel, ed. *V jednom společenství: životní příběhy světců*. Praha: Vyšehrad, 2009. s. 175.

³⁴⁵ [Srov.] SCHAUBER, Vera. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 174.

³⁴⁶ [Srov.] VRÁNA, Karel, ed. *V jednom společenství: životní příběhy světců*. Praha: Vyšehrad, 2009. s. 175.

³⁴⁷ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha: Regia, 2002. s. 323.

³⁴⁸ [Srov.] *Bájně bytosti a další tvorové ze světa fantazie*. Přeložila Jana PACNEROVÁ. Praha: Fortuna Libri, 2009. s. 175.

³⁴⁹ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha: Regia, 2002. s. 322.

Nástěnná kresba sv. Augustina

V roce 2019 zpracovala Tereza Charvátová haptické modely vytvořené v reliéfní lineární kresbě z keramické hlíny (viz Přílohy I., obr. 30) a poté i v technice 3D tisku. Téma sv. Augustina zpracovala jako svou diplomovou práci.³⁵⁰ Motivem jí byla nástěnná kresba (viz Přílohy I., obr. 29), která se nachází na severní stěně v ambitu dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, přesněji řečeno v jejím pátém poli z východní strany. Kresba byla dokončena v poslední třetině 15. století, tedy v pozdním středověku.³⁵¹ Většina výtvarného umění tehdejší doby zůstala bez jména autora. Stejně tak i toto dílo.³⁵²

Jistá míra unikátnosti tohoto díla tkví zejména v dochování kresby, která měla být zřejmě podkladem pro malbu jako takovou. Období gotiky bylo mimo jiné typické tím, že chrámy byly členěny vysokými okny ve tvaru lomených oblouků, které v hojném počtu dekorovaly sakrální prostory. Nástěnná malba byla z tohoto důvodu potlačena na úkor deskového malířství a kolorace okenních prostor.³⁵³ Sami řeholníci se věnovali v oblasti výtvarného umění zejména knižní iluminaci a výzdobě klášterů.³⁵⁴

Námět, jenž si autorka vybrala pro své zpracování, byl vytvořen na čtvercovém obrazu se zelenou paspartou. Samotný výjev se zachoval již pouze v kresebné podobě černé barvy.³⁵⁵ Světec je oděn jako biskup s berlou a mitrou a drží ve své levici srdce. Stojí na břehu moře, vedle nějž sedí chlapec, který přelévá vodu sítkem nebo lžičkou. Jednalo se patrně o alegorii neuchopitelnosti Boží existence. Svatý Augustin přemýšlel o Bohu, Otci, Synu a Duchu svatém. V tu chvíli si všiml chlapce a zeptal se ho, zda by chtěl přelít moře do jamky v písku. Chlapec odpověděl, že on sám dříve přelije moře do jamky,

³⁵⁰ [Srov.] CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 4-7.

³⁵¹ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 124-125.

³⁵² [Srov.] BARTLOVÁ, Milena. *Skutečná přítomnost: středověký obraz mezi ikonou a virtuální realitou*. Praha: Argo, 2012. s. 44.

³⁵³ [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 237.

³⁵⁴ [Srov.] CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 15.

³⁵⁵ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Středověká nástěnná malba v jižních Čechách*. Olomouc, 2013. disertační práce (Ph.D.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta. s. 46.

nežli Augustin pochopí tajemství Nejsvětější Trojice.³⁵⁶ Jednalo se o Vidění sv. Augustina. Nad chlapcem je umístěn nápis v pásce, který ovšem nezůstal zachován. Pozadí výjevu tvoří kopcovitá krajina s jezerem, městem a hradní architekturou.³⁵⁷

Augustin se narodil roku 354 v Tagastě v severní Africe. Jeho matka, jež mu byla vzorem, silně věřila v křesťanství, a ačkoliv jeho rodina neměla mnoho finančních prostředků, studoval rétoriku a gramatiku. Poté se stal učitelem rétoriky.³⁵⁸ Přestěhoval se do Říma a Milána, odkud opět odešel do Afriky, kde žil s konkubínkou Melánií, s níž měl syna. K sňatku ovšem vzhledem k jejímu nižšímu postavení nikdy nedošlo. V Miláně roku 387 biskup Ambrož pokřtil jak Augustína, tak i jeho syna Adeodatema. Po opětovném návratu do Afriky mu ovšem zemřel syn³⁵⁹ a jako reakci na tuto událost Augustin přehodnotil svůj dosavadní způsob života.

Prodal veškerý svůj majetek a jeho posláním se staly modlitby, vzdělání skrze četbu a půst. Vzhledem k rozšiřující se komunitě mnichů shromažďujících se kolem něj začal Augustin hledat klášter pro rozvoj své činnosti. Cestování jej přivedlo do baziliky v Hippo, kde byl roku 391 vysvěcen na kněze a v roce 396 zde začal působit jako biskup.³⁶⁰ Augustin zemřel roku 430 po dobytí města vandaly.³⁶¹ Z jeho rozsáhlé tvorby se dochovalo více jak 100 spisů týkajících se křesťanské tematiky. Jednalo se například o významný spis *Augustinova řehole*, jež udávala řeholním řádům pravidla, či spis *Vyznání, O trojici* nebo *O městě Božím*.³⁶²

Řeholní život byl svázán s mnoha pravidly a řádem. Mniši řídící se touto řeholí, tedy řeholí sv. Benedikta, se každý den modlili sedmkrát denně, vstávali kolem druhé hodiny ranní a také pracovali. Odpočinek byl povolen

³⁵⁶ [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 124.-125.

³⁵⁷ [Srov.] PAVELEC, Petr. *Středověká nástěnná malba v jižních Čechách*. Olomouc, 2013. disertační práce (Ph.D.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta. s. 46.

³⁵⁸ [Srov.] NEUMANN, Uwe. *Augustin*. Přeložil Milan NAVRÁTIL, ilustroval Jaroslav ŠERÝCH. Praha: Volvox Globator, 1999. Srdce a kříž. s. 7-16.

³⁵⁹ [Srov.] CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 23.

³⁶⁰ [Srov.] CHLUMSKÝ Jan. Sv. Augustin. *Životopisy svatých*. [online]. [cit. 15.05.2021]. Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=3808>

³⁶¹ [Srov.] BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2003. s. 13

³⁶² [Srov.] CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 23.

pouze krátce, a to po obědě. Jedli dvakrát denně – oběd a večeři.³⁶³ Významný spis věnující se tomuto tématu se nazývá *Řehole sv. Benedikta*.³⁶⁴

Vzhledem k tomu, že život v askezi³⁶⁵ obsahoval i mlčenlivost, si řeholníci vytvořili svůj znakový systém. Tento systém se zachoval dodnes a zahrnuje 150 znaků, které vystihují podstatné termíny týkající se kláštera a které značně zjednodušily organizaci při jednotlivých činnostech mnichů.³⁶⁶ Hovořit bylo zakázáno v ambitu, dormitářích, dílnách, hřbitovech či refektářích. Mluvit směli pouze v místnosti k tomu určené, tzv. hovorně. Mniši směli dále vlastnit pouze věci určené k jejich poslání. Jednalo se o boty, punčochy, tuniku, kukuli, pisadlo, nůž, pás, jehlu, šátek či psací tabulku.³⁶⁷

Haptické modely sv. Augustina, které vytvořila Tereza Charvátová, svým zaměřením reflektují diferenciaci malby a kresby. Sama autorka popsala svou práci následovně: „Seznamuje primárně s rozdílem modelování haptických pomůcek s rozličnými předlohami malby a kresby. Většinu haptických modelů v projektu KVV sloužila jako předloha nástěnná malba. Jde o malby nacházející se v klášterním kostele Obětování Panny Marie či samotném ambitu bývalého dominikánského kláštera, který přiléhá na kostel. Tvorba reliéfů, jako haptických modelů, se značně liší od tvorby reliéfu v této diplomové práci.“³⁶⁸

Kresba jako výtvarná technika je založena na zaznamenání lineární stopy pomocí kresebného nástroje či samotného materiálu, např. tužky či uhlu. Její podoba proto může být zcela kresebná nebo malířská skrze jemné valérové přechody. Tato technika mnohdy plní přípravnou fázi díla. Vzestup zaznamenala ve 12. století v Evropě, kdy se z Číny začal dovážet ve větším množství papír.³⁶⁹

Technika malby pracuje s dvourozměrným rozměrem oproti sochařství či architektuře a bývají jí označovány jak díla v procesu tvorby, tak i samotný

³⁶³ [Srov.] ŠMAHEL, František a Martin NODL, ed. *Člověk českého středověku*. Praha: Argo, 2002. s. 167

³⁶⁴ [Srov.] CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 17.

³⁶⁵ Askeze (z řec. Askésis = cvičení) označuje zdrženlivé jednání, sebezapření, sebeomezování se zaměřené k sebezdokonalení, k dosažení mravní čistoty. Viz [srov.] Sociologická encyklopedie: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Askeze>

³⁶⁶ [Srov.] LOMIČKOVÁ, Radka. *Mluvit mlčky: znaková řeč ve středověkých klášterech*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 7-8.

³⁶⁷ [Srov.] CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 18-19.

³⁶⁸ Tamtéž, s. 35.

³⁶⁹ [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 187.

výsledek výtvarné činnosti.³⁷⁰ Malířská díla mohou být dělena dle techniky a materiálu. Umělec tvoří na různé podklady, různou barevností a postupuje tak, že malířskými nástroji pokrývá podklad.³⁷¹

Haptické modely, jejichž námětem byla malba, se zpracovávaly v objemu reliéfem z keramické hlíny. Původně barevné plochy, jejichž hrany byly oblé, zde vystoupily na povrch a reliéf byl tvarován pomocí hmoty a výšky. Figurativní zobrazení tak bylo velmi dobře čitelné i pro nevidomého člověka. Nejvyšším bodem se stal hlavní motiv díla a také byl nejvíce rozpracován co do detailů. Ostatní motivy byly zjednodušeny.³⁷²

U modelu sv. Augustina ovšem tímto způsobem postupovat nešlo. Původní záměr vytvořit malbu zůstal u přípravné kresby. Dle slov autorky modelu: *„Bylo třeba vytvořit haptický model, který nevidomým přiblíží techniku kresby. Vznikl tak speciální reliéf z keramické hlíny, který se nebudoval v objemu, ale naopak pouze vystupujícími liniemi různé výšky a šířky vzhledem k zobrazovanému. Hlavní motiv, postava sv. Augustina, je tak v reliéfu nejvyšší a linie vystupující vzhůru mají nejširší tloušťku z celého reliéfu. Kolem sv. Augustina se rozprostírá krajina s lesy, vodními plochami i městem v pozadí. Toto okolí je pak rozděleno na další dva plány, díky kterým dostává haptický model perspektivní pohled. Řeší tak haptický model nejen vzhledem k důležitosti jednotlivých prvků, ale i z hlediska perspektivy a tím pádem umožňuje orientaci v prostoru původní nástěnné kresby.“*³⁷³

Nástěnné překrývající se malby madony a piety

Tři z nejnověji vytvořených modelů (viz Přílohy I., obr. 32-34) pro kostel Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích zpracoval Vít Dvořák roku 2020. Učinil tak v rámci tvorby své diplomové práce, ve které mimo jiné také představil vývoj středověké společnosti a mentalitu tehdejšího člověka.³⁷⁴

³⁷⁰ [Srov.] SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. s. 534.

³⁷¹ [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 209-210.

³⁷² [Srov.] CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 35.

³⁷³ Tamtéž, s. 36.

³⁷⁴ [Srov.] DVOŘÁK, Vít. *Zpracování haptického modelu pro nevidomé podle nástěnné malby piety a madony*. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr. s. 4.

Středověk se sám o sobě stal obdobím zázračného tajemna, magičnosti i obdobím imaginace.³⁷⁵ Význačným působením na člověka se stala víra, křesťanství a tím způsobený rozvoj klášterů a kostelů.³⁷⁶ Člověk narozený v tomto období měl poměrně zúžené možnosti ohledně profesního uplatnění. Již biskup Adalberon z Laosu kolem roku 1030 rozdělil křesťanskou společnost na tři zásadní složky: „*Bellatores, oratores a laboratores.*“ Tím bylo míněno: „*Ti, kteří bojují, ti, kteří se modlí a ti, kteří pracují.*“ Klerici, zejména mniši, zaštiťovali spojení mezi lidmi a božským světem. Rytíři neboli válečníci se postupně stali novodobou šlechtou, jež ochraňuje ostatní obyvatele. Třetí složkou společnosti se stali rolníci, kteří zastávali svět práce.³⁷⁷

Autor haptických modelů si vybral sakrální námět, fresku nacházející se v nice ambitu umístěnou na zazděném portálu (viz Přílohy I., obr. 31).³⁷⁸ Mezi lety 1350–1360 byl na její zadní stěnu vytvořen výjev sedící Madony s Ježíškem na klíně, před níž klečí donátor doporučený sv. Dominikem, jenž držel bílou lilii. Od sepjatých rukou prosebníka se vznáší nápis „*Deus propitius esto michi peccatorum*“ – „*Bože buď milostivý ke mně hříšníkovi.*“ V pozadí nástěnné malby lze naléznout iluzivně plastický dekor a kobercový vzor. V bocích niky jsou umístěny obrazy sv. Kateřiny Alexandrijské (meč a kolo) vlevo a sv. Barbory vpravo (věž, kniha, meč).

Kolem roku 1400 byl votivní výjev překryt obrazem Piety.³⁷⁹ Panna Marie měla význačné postavení nejen pro dominikány.³⁸⁰ Celkem vytvořil Vít Dvořák tři haptické modely zobrazující progres jednotlivých maleb v průběhu času. Jednalo se o samotnou pietu s Ježíšem Kristem, původní malbu obsahující výjev sedící Madony s Ježíškem, sv. Dominikem i donátorem. V posledním modelu je zobrazeno přiznání obou maleb současně.

Autor dbal na vizuálně zajímavou formu a zároveň hapticky zjednodušenou a přizpůsobenou ergonomickým požadavkům pomůcek

375 [Srov.] BALTRUŠAITIS, Jurgis. *Fantastický středověk: antické a exotické prvky v gotickém umění*. Vyd. 2. Přeložila Martina SLÁDKOVÁ. Praha: Jitro, 2008. s. 7.

376 [Srov.] DVOŘÁK, Vít. *Zpracování haptického modelu pro nevidomé podle nástěnné malby piety a madony*. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr. s. 11-12.

377 [Srov.] LE GOFF, Jacques, ed. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 1999. s. 17.

378 [Srov.] DVOŘÁK, Vít. *Zpracování haptického modelu pro nevidomé podle nástěnné malby piety a madony*. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr. s. 36.

379 [Srov.] KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017. s. 85.

380 Podrobnější informace ohledně mariánské problematiky lze naléznout v jedné z předchozích podkapitol: Panna Marie Ochránitelka.

pro zrakově znevýhodněné jedince. Na dřevěné podložky skládající se ze smrkového dřeva byly modely z licí hmoty umístěny a poté nalakovány a nabarveny. Barvy volil autor vždy s ohledem k původní barevnosti originálu, ale také k dostatečné kontrastnosti z důvodu účelnosti modelů.³⁸¹

2.1 Metodika tvorby haptických modelů pro nevidomé a slabozraké

Cílem této kapitoly je zohlednit vnímání zrakově postižených jedinců, které bude cenné v projektové části práce. Ačkoliv nebudou pracovní listy primárně určeny této skupině návštěvníků, k vytvoření si uceleného obrazu pro potřeby této diplomové práce je nutné znát okolnosti samotného vzniku haptických modelů, které by bez problematiky zprostředkování památek nevidomým a slabozrakým jedincům pravděpodobně nikdy nevznikly. Budou sloužit ovšem nejen těmto lidem, ale zejména také dětským návštěvníkům kláštera, na něž bude cílit projektová část této práce.

Jak nevidomému či slabozrakému člověku zpřístupnit památky zakládající se na plošném zobrazení? Tedy malbu, kresbu či jiná umělecká díla? Touto otázkou se zabývá dnes již mnoho institucí. Jak již samotný Památkový ústav České republiky,³⁸² tak i jiné organizace. Mezi ně patří také katedra výtvarné výchovy JU v Českých Budějovicích, která představila, jak již bylo uvedeno výše, haptické modely vytvořené studenty katedry.

Haptický model je jedním ze způsobů, jak zpřístupnit lidem s poruchami zraku výtvarná díla. Dalo by se tedy říct, že skrze výtvarná díla studentů JU „uvidí“ tito návštěvníci kláštera výtvarná díla nacházející se v kostele a ambitu kláštera. Mezi další možnosti zprostředkování těchto děl se řadí popis pomocí řeči, či textový popis ať již tištěný nebo elektronický.³⁸³ Nevidomí

³⁸¹ [Srov.] DVOŘÁK, Vít. *Zpracování haptického modelu pro nevidomé podle nástěnné malby piety a madony*. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr. s. 42-45.

³⁸² [Srov.] Haptické modely umožní poznat památky nevidomým a slabozrakým. *Národní památkový ústav* [online]. 2019 [cit. 2021-5-16]. Dostupné z: 44206-hapticke-modely-umozni-poznat-pamatky-nevidomym-a-slabozrakym

³⁸³ [Srov.] BALÁK, Jan. *Použití asistivních technologií pro reprezentaci procesních diagramů v notaci BPMN*. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce RNDr. BcA. Tereza Pařilová, DiS., MBA. s. 15-17.

navštěvují výstavy a poslouchají projev průvodce uzpůsobený lepší představivosti těchto jedinců.³⁸⁴

Ačkoliv zatím nebyla nalezena náhrada v plné míře kompenzující úplnou či částečnou ztrátu zraku, nevidomý či slabozraký jedinec získává potřebné informace skrze ostatní smysly, zejména sluch a hmat.³⁸⁵ Ten jim slouží jako částečná kompenzace poznávacích a kontrolních funkcí. Jedinec je tak schopen vnímat velikost, směr, tvar daného předmětu či jeho trojrozměrnost.³⁸⁶ Z toho vyplývá, že organismus je schopen částečnou či úplnou ztrátu určitých funkcí těla automaticky kompenzovat funkcemi jiných orgánů, tedy jinými částmi jeho samého. Tento proces probíhá postupně a zpravidla automaticky.³⁸⁷ Hlavními receptory jsou pro nevidomé či slabozraké ruce, které jsou zároveň měřítkem haptického prostoru, a tím i modelu. Nejvyužívanější jsou ukazováčky, které dokáží rozeznat jednotlivé detaily modelu.³⁸⁸ I tak je ale nutné vést v patrnosti, že zrakově postižený jedinec se soustředí nejprve na tyto detaily jednotlivých částí výjevu a až poté si vytváří celkový pohled na dílo, kdežto u vidícího člověka je postup zcela opačný.³⁸⁹

Osoby, které mají zrakové postižení, jsou dále rozdělovány na skupiny jedinců se zbytky zraku, nevidomé, slabozraké, s poruchami binokulárního vidění a s kombinovaným postižením.³⁹⁰ Moderní technologie nabízejí lidem se zrakovým postižením řadu kompenzačních pomůcek včetně jejich různých alternativ. Nutná je ale stále znalost Braillova písma, která obsahuje upravenou abecedu pro zrakově postižené jedince.³⁹¹ Výhoda této kompenzační pomůcky je snadná množitelnost speciálními psacími stroji.³⁹²

³⁸⁴ [Srov.] VAVREKOVÁ-PŘIKRYLOVÁ, Božena. *Božena Přikrylová: oči v dlaních, aneb, viděno srdcem*. Praha: Okamžik - sdružení pro podporu nejen nevidomých, 2011. s. neuvedeno.

³⁸⁵ [Srov.] FINKOVÁ, Dita. *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. s. 18.

³⁸⁶ [Srov.] MAJEROVÁ, Hana. *Vnímání osoby se zrakovým postižením v kontextu specifík představivosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. s. 53

³⁸⁷ [Srov.] LITVAK, Aleksej Grigor'jevič. *Nástin psychologie nevidomých a slabozrakých*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Knižnice speciální pedagogiky. s. 23.

³⁸⁸ [Srov.] FINKOVÁ, Dita. *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. s. 25-28.

³⁸⁹ [Srov.] Tamtéž, s. 18.

³⁹⁰ [Srov.] HAMADOVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. s. 44.

³⁹¹ [Srov.] KIMPLOVÁ, Tereza. *Ztráta zraku: úvod do psychologické problematiky*. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 84.

³⁹² [Srov.] KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy*. Praha: Septima, 1995. s. 5.

Jednou z kompenzačních pomůcek jsou i haptické modely. Zde je důležité, aby jejich velikost nepřesahovala dvě vertikálně položené dlaně vedle sebe. V součtu vertikální a horizontální strany se jedná tedy celkem o čtyři dlaně.³⁹³ Jedinec postupuje směrem do středu, kde se zaměřuje na nejvýraznější detaily díla. U lidských postav, které jsou hojně zastoupeny ve výše uvedených haptických modelech, se jedná o nos. Dále se jedinec zaměřuje na detaily méně výrazné, a tím si tak vytváří celkovou představu o zobrazení díla.³⁹⁴

Technologii haptických modelů mohou využívat i nevidomí či slabozrací studenti potřebující ke svému studiu znalosti grafických schémat. Technika je také využívána pro haptické mapy České i Slovenské republiky.³⁹⁵ Organizace sdružující jedince se zrakovým postižením v České republice se nazývá SONS a poskytuje jim služby spojené s tímto omezením. Mimo jiné je zde zohledněna i problematika odstraňování architektonických bariér či středisko výcviku vodicích psů.³⁹⁶ Ta uvádí i seznam památek obohacených o haptické modely.³⁹⁷ Občanské sdružení Okamžik pořádá besedy, semináře, školí dobrovolníky a mimo jiné vydává i různé publikace týkající se této problematiky.³⁹⁸

³⁹³ [Srov.] DVOŘÁK, Vít. *Zpracování haptického modelu pro nevidomé podle nástěnné malby piety a madony*. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr. s. 39.

³⁹⁴ [Srov.] VAVREKOVÁ-PŘIKRYLOVÁ, Božena. *Božena Přikrylová: oči v dlaních, aneb, viděno srdcem*. Praha: Okamžik - sdružení pro podporu nejen nevidomých, 2011. s. neuvedeno

³⁹⁵ [Srov.] BALÁK, Jan. *Použití asistivních technologií pro reprezentaci procesních diagramů v notaci BPMN*. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce RNDr. BcA. Tereza Pařilová, DiS., MBA. s. 16-17.

³⁹⁶ [Srov.] BUBENÍČKOVÁ, Hana - KARÁSEK, Petr - PAVLÍČEK, Radek. *Kompenzační pomůcky pro uživatele se zrakovým postižením*. 1. vyd. Brno: Tyflo Centrum Brno, 2012. s. 128.;

³⁹⁷ seznam možný k nahlédnutí viz [srov.] Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. SONS ČR [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://www.sons.cz/Pristupne-pamatky-P4006171.html#prettyPhoto>

³⁹⁸ [Srov.] SCHINDLEROVÁ, Olga a Kateřina GŮROVÁ. *Na ruce si nevidím: praktické dovednosti pro život se zrakovým postižením*. Praha: Okamžik, 2007. s. 9.; internetový odkaz na sdružení viz [srov.] Okamžik [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://www.okamzik.cz/>

3 Interaktivní expozice a jejich význam

Poslední kapitola teoretické části této práce se bude zabývat expozicí haptických modelů v klášteře Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích z pohledu teorie interaktivních expozic. Zohledněn bude význam tohoto sousloví, jeho popis i smysl pro projektovou část práce. Podkapitolou výše uvedeného bude problematika tvorby pracovních listů, která se s výše uvedeným úzce pojí a bude vstupem do projektové části práce.

Sousloví interaktivní expozice je složeno ze dvou pojmů. Slovo interaktivní je nejčastěji spojováno s informačními technologiemi a znamená proces, který zahrnuje průběžnou účast uživatele.³⁹⁹ Za expozici je považována výstava.⁴⁰⁰ Interaktivní výstava má dle Tima Caultona přesné vzdělávací cíle, které podporují jedince či skupiny lidí ve **spolupráci** při procesu pochopení reálných objektů nebo jevů za použití jejich fyzického zkoumání, které souvisí s výběrem a iniciativou samotných návštěvníků.⁴⁰¹ Nejčastěji je toto sousloví skloňováno ve spojitosti s muzei a jejich programy.

Zřejmě prvním muzeem světa se stal palác Medicejů vybudovaný kolem roku 1440 ve Florencii.⁴⁰² Jeho cílem bylo: *„Vyjádřit jasně před očima těch, komu je povolen vstup, statut převahy obyvatel místa. Oproti kostelům, které jsou otevřeny naprosto každému, palác zůstal soukromým prostorem, do něhož je přístup přísně kontrolován podle vůle pána. Zatímco v kostelech se umělecké dílo obrací na všechny, Medicejové nabízejí pohled na díla svých sbírek jen několika vyvoleným,...*“⁴⁰³

Od této doby prodělalo muzeum mnoho obměn a reforem. Muzeum bývá také mimo jiné označováno za „zrcadlo společnosti“, které uchovává doklady vývoje člověka a přírody a zabývá se sbíráním, uchováváním a vystavováváním

³⁹⁹ [Srov.] ŘÍHA, Petr. *Slovník počítačové informatiky: výkladový slovník pro práci s informacemi : hardware a software včetně počítačových sítí, internetu a mobilních technologií*. Ostrava: Montanex, 2002. Informační technologie. s. 119.

⁴⁰⁰ [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník: (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 98.

⁴⁰¹ [Srov.] CAULTON, Tim. *Hands-on exhibitions: managing interactive museums and science centres*. New York: Routledge, 2002. s. 2.

⁴⁰² [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 14.

⁴⁰³ ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Obrysy muzeologie: pro historiky umění*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. s. 35.

dokladů lidské činnosti.⁴⁰⁴ Ke klíčovým úkolům moderního muzea nového tisíciletí má ovšem patřit také přispívání k pozitivnímu společenskému vývoji, podílení se na celoživotním vzdělávání i učení a **komunikativnost** muzejních expozicí.⁴⁰⁵ Alexandra Brabcová v publikaci *Brána muzea otevřená* poznamenala, že muzea potřebují naleznout nový způsob komunikace s návštěvníky, a to skrze **příběhy**. Ty zprostředkují lidem porozumění souvislostem, které se týkají jich samých.⁴⁰⁶

Již v roce 1995 uvedl tehdejší ředitel odboru muzeí a galerií Ministerstva kultury ČR Jiří Žalman, že: „*Hlavním výstupem muzejní činnosti, měřitelným a veřejností požadovaným, bude vytěžování muzeality, tvorba informací, které budou sloužit k tomu, aby byl pro nás svět srozumitelnější.*“⁴⁰⁷ Dle Brabcové není problém v tom, že by žáci základních škol nevěděli, kdo byl Jan Palach nebo Charta 77, chybí jim ovšem zasazení těchto fakt do širšího dobového kontextu, a to zejména skrze **prožitek**, který byl u starších generací tak silný. Znat pouhá „fakta“ tedy ještě neznamena, že víme něco o významu osobnosti či události.⁴⁰⁸

Procesy učení muzejního publika výrazně podporuje interaktivní muzeum a samotná interaktivní expozice zmíněná výše. Jeho programy vycházejí ze součinnosti exponátů, muzejních pedagogů a zejména samotných návštěvníků muzea.⁴⁰⁹ To potvrzuje i Brabcová, která uvedla tři základní charakteristiky napomáhající procesu učení v muzeu. Jedná se o následující:

1. *„Muzeum poskytuje přímou zkušenost s daným předmětem ve vhodném kontextu.*
2. *Muzeum usnadňuje dobrovolný, vysoce osobní a aktivní styl učení.*
3. *Muzeum usnadňuje a podporuje sociálně orientované učení napříč generacemi.*“⁴¹⁰

⁴⁰⁴ [Srov.] ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. s. 13.

⁴⁰⁵ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 21.

⁴⁰⁶ [Srov.] BRABCOVÁ, Alexandra, ed. *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Juko, 2003. s. 33.

⁴⁰⁷ ŽALMAN, Jiří, SEITLOVÁ, Pavla a Kateřina TLACHOVÁ. *Děti, mládež, -a muzea?*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995. Vědecká zasedání Moravského zemského muzea. s. 16.

⁴⁰⁸ [Srov.] BRABCOVÁ, Alexandra, ed. *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Juko, 2003. s. 58.

⁴⁰⁹ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 77.

⁴¹⁰ BRABCOVÁ, Alexandra, ed. *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Juko, 2003. s. 38.

Dokladem těchto snah je i výstavba dětských muzeí, která mají ve svém programu ukotveny tři základní rysy – adresnost, edukativnost a **interaktivitu**.⁴¹¹ „Muzeum tak může své návštěvníky vtahovat do samotného dobrodružství poznání, jemuž každý jednotlivec vtiskne svou pečeť. Stane se pak jeho vlastním poznáním.“⁴¹²

Interaktivita se může projevovat v různých formách. Jednou z nich jsou dle Jagošové interaktivní prvky v samotných expozicích muzeí. Ty jsou zajišťovány zejména skrze moderní technologie (zvukové vstupy, displeje apod.). Mezi další formu interaktivity je zařazována sociální dimenze muzea. Tedy schopnost muzejního pedagoga vést dialog s muzejním publikem i mezi samotnými návštěvníky. Zde je nutný rozvoj progresivních forem muzejní komunikace. V neposlední řadě se jedná o obohacení, která zajišťují muzejně-didaktické materiály. Zde se jedná o vystřihovánky, omalovánky či pracovní listy.⁴¹³

Haptické modely byly vytvořeny interaktivně už jen z toho důvodu, že je možné je jak sledovat, tak se jich dotknout. Zapojení vícero smyslů zkvalitňuje prožitek z dané expozice, a tím i její interaktivnost. Dalším interaktivním prvkem se stanou pracovní listy připravované v této práci, které návštěvníky zaktivizují, propojí příběh s uměleckými artefakty v klášteře a sumarizují snahu katedry výtvarné výchovy JU i úsilí mnoha studentů do jednoho díla.

3.1 Pracovní list jako fenomén ve vzdělávání

„Zaměřujeme-li se na estetický objekt, v tomto případě umělecké dílo, které ze své podstaty automaticky vyvolává silné emotivní reakce, musíme si počínat v rámci procesu jeho zprostředkování jiným velmi obezřetně. Nebezpečí, jemuž jsme vystaveni není na první pohled patrné. Vychází z podmanivosti díla,

⁴¹¹ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 33.

⁴¹² BRABCOVÁ, Alexandra, ed. *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Juko, 2003. s. 53.

⁴¹³ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 33.

kdy dobrovolně vstupujeme do vztahu s ním v podřízené roli; už tím, nakolik vzbuzuje naši pozornost, se stává vůči nám dominantní.⁴¹⁴

Stejně jako muzea a galerie ke svým sbírkám vytvářejí různé doprovodné materiály,⁴¹⁵ aby mohly lépe zprostředkovat umělecká díla,⁴¹⁶ tak i ke sbírce haptických modelů v klášteře Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích budou vytvořeny pracovní listy v projektové části této práce. Podkapitola zohledňující základní charakteristiku pracovních listů, jejich význam, dělení i postup jejich tvorby si klade za cíl předejít případným chybám při samotné realizaci pracovních listů, ale také k uvědomění si rozsáhlosti této problematiky jako celku.

Dle Mrázové není snadné charakterizovat pojem pracovní list, nicméně obecně si lze pod tímto souslovím představit tištěný materiál, který je v muzejní instituci plně k dispozici návštěvníkům, a je provázán, na rozdíl od školních pracovních listů, s expozicí a vystavenými předměty.⁴¹⁷ Jedná se o tzv. *indirect services* neboli nepřímé služby edukační povahy muzea a považují se za jednu z forem služeb muzea návštěvníkům, na niž by se měl podílet muzejní pedagog.⁴¹⁸

Obecně vzdělávací cíl plní v muzeích například katalogy k výstavám, publikace o historii lokalit či konkrétní podklady zaměřené primárně pro práci v muzeu. Mezi ně patří výše zmíněné pracovní listy, ale také pozvánky, plakáty, letáky apod.⁴¹⁹ Kromě tohoto cíle musí vhodně zpracovaný pracovní list splňovat mnoho dalších funkcí. Ovšem jeho nejdůležitějším účelem je přimět návštěvníky pečlivěji vnímat vystavené předměty.⁴²⁰ V případě této diplomové práce se jedná o jednotlivé haptické modely. Ty by měly být středem poznávání v pracovních listech. Dle slov Mrázové: „Návštěvníci by měli mít oči u vystavených předmětů

⁴¹⁴ FERENCOVÁ, Yvona. *Apozice obrazu*. Brno: Pavel Křepela, 2009. s. 10.

⁴¹⁵ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 248.

⁴¹⁶ [Srov.] ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 92.

⁴¹⁷ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 5.

⁴¹⁸ [Srov.] TALBOYS, Graeme K. *Museum Educator's Handbook*. Aldershot. Brookfield: Gower, 2000. s. 105.

⁴¹⁹ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 248.

⁴²⁰ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 5.

spíše než v pracovních listech.⁴²¹ Mezi další funkce pracovních listů patří dle Jagošové:

- **poznávací a systematizační** – pracovní listy musí obsahovat základní informace o vystavovaném a uvádět určitý způsob jejich utřídění,
- **upevňovací a kontrolní** – série úkolů a aktivit má vést k fixaci získaných poznatků a ověření jejich správnosti,
- **motivační a sebevzdělávací** – návštěvník by měl být po jejich vyplnění motivován k dalšímu bádání a studiu dané problematiky,
- **koordinační** – pracovní listy jsou sestaveny promyšleně a navazují na expozici a výstavní záměr,
- **rozvíjející a výchovná** – pracovní listy mají být didakticky optimálně zvolené způsoby práce podporující výše uvedené,
- **orientační** – důležité jsou krátké pokyny a jasné komentáře exponátů.⁴²²

Problematika tvorby pracovních listů v sobě zahrnuje členění podle způsobu práce s nimi. Jedná se o listy pro práci s lektorem či samoobslužné listy. Pracovní listy zaměřené na práci s lektorem jsou méně rozsáhlé a obsahově detailní oproti listům samoobslužným.⁴²³ Pracovní list pro práci s lektorem by měl sloužit spíše jako podklad pro vlastní pozorování, poznámky nebo také jako rozšiřující materiál a pomůcka k dané expozici. Oproti tomu samoobslužné pracovní listy kladou vyšší nároky na metodickou stranu jeho tvorby. Zde je nutné také mimo jiné zohlednit klíč k řešení jednotlivých úkolů.⁴²⁴ Vzhledem k povaze expozice haptických modelů byly zvoleny pro projektovou část práce samoobslužné pracovní listy.

Pracovní listy lze dále dělit dle jejich způsobu využití na listy používané před samotnou návštěvou expozice. Zde v sobě mají listy zahrnutou i motivační funkci. Dále na listy pro aktivity v muzeu či listy pro práci po skončení expozice

⁴²¹ MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 5.

⁴²² [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 249.

⁴²³ [Srov.] ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 36-38.

⁴²⁴ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 8.

mimo muzeum.⁴²⁵ Pracovní listy se také člení z hlediska jejich rozsahu. Jedná se o samostatné listy, které mají charakter informační a často podávají pouze stručné sdělení o muzeu či expozici.

Samostatné pracovní listy mají stimulovat zájem návštěvníka a aktivně s ním pracovat. Jejich souhrnem jsou pracovní sešity, které mají formu sešitu či volných listů umístěných ve složce. S těmi bude také dále pracováno v projektové části práce. Tzv. informační sešity podávají rozsáhlejší informace o expozici. Dále jsou vyčleněny dětské katalogy a komplexní sady doprovodných materiálů týkající se jedné expozice či muzea.⁴²⁶

Dle Křístkové lze dále pracovní listy dělit na základě jejich formy a obsahu. Informační pracovní listy zahrnují velké množství informací a jsou často graficky nákladné. Považují se za reprezentativní materiál edukačních aktivit muzea. Oproti tomu aktivizující pracovní listy jsou ohledně kvantity informací méně náročné. Sestavují se z jednoduchých úkolů, které jsou doplněny o prostor pro vlastní poznámky návštěvníka. Typově odpovídají spíše cvičebnicím. Stále by ale měly vést k práci s výstavou a k hlubšímu zamyšlení nad díly. Poslední kategorií jsou pracovní listy vytvářené kombinací z dvou výše uvedených druhů. Ty jsou také v muzejní praxi nejobvyklejší, protože v ideální podobě je zde vyvážena složka informační a aktivizační.⁴²⁷

Je nespornou výhodou pracovních listů, ať jsou již zpracovány v jakékoliv formě, že si je mohou návštěvníci odnést domů, případně s nimi dále pracovat i mimo muzeum.⁴²⁸ I proto je tato forma doprovodného programu velmi častým doplňkem expozic různého charakteru. Jagošová ale upozornila na fakt, že postupem času jsou názory na jejich používání čím dál více rozporuplné, a to i vzhledem k tomu, že se změnilo chápání pracovního listu jako pomůcky k expozici na pracovní list jako vlastní podstatu pedagogické práce v muzeu.⁴²⁹

⁴²⁵ [Srov.] JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004. s. 137.

⁴²⁶ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 251.

⁴²⁷ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 9.

⁴²⁸ [Srov.] ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. s. 35.

⁴²⁹ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 252.

3.1.1 Pravidla tvorby pracovního listu

Realizace jednotlivých listů je vždy individuální a úzce spjata s danou expozicí či muzeem. Je ovšem zapotřebí zohlednit základní pravidla pro jejich tvorbu. Ta následně napomohou v tvorbě projektové části práce.

V první řadě je nutné zhodnotit výstavu po obsahové i prezentační stránce zohledňující různé úhly pohledu na exponáty, jejich zajímavost či jejich jiné vlastnosti.⁴³⁰ Dále je nezbytné zamyslet se nad vlastním pedagogickým záměrem s ohledem na prostor a typ výstavy.⁴³¹ Důležité je také zhodnotit průběh plánovaného vzdělávacího programu. Listy a jejich úkoly by neměly rozptylovat a odvádět pozornost od programu či expozice.⁴³²

Důležitá je také forma a obsah pracovních listů. Zásadním kritériem při naplňování obsahu jsou samotné sbírkové předměty, které jsou určeny pro práci s pracovními listy. Zde je nutné soustředit se na hlavní a důležité exponáty z výstavy, které by si měl návštěvník zapamatovat a dále je zpracovávat i mimo výstavní prostory.⁴³³

Čas je v tomto případě také zcela zásadní. Ten do velké míry ovlivňuje podobu a zpracování pracovních listů.⁴³⁴ Z hlediska jeho kontroly je vždy nutná evaluace pracovního listu, která ověří, zda jsou úkoly vhodné pro danou časovou dotaci. Vzhledem ke struktuře pracovních listů je vhodné zvolit rovnoměrné a promyšlené střídání různých druhů úkolů a aktivit tak, aby návštěvníci zapojili smyslovou i kognitivní stránku svého vnímání a používali různé způsoby práce. Opomenut by neměl zůstat ani badatelský typ zkoumání exponátů.⁴³⁵

Důležitou součástí tvorby pracovních listů je zvolení cílové skupiny návštěvníků. To přímo ovlivňuje podobu pracovních listů, jejich náplň, obtížnost

⁴³⁰ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 10.

⁴³¹ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 253.

⁴³² [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 12.

⁴³³ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 254.

⁴³⁴ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 14.

⁴³⁵ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 254-255.

i jazyk.⁴³⁶ Pro pracovní listy vytvářené v projektové části práce byl zvolen za cílovou skupinu druhý stupeň základní školy, tedy starší školní věk. Důvodům k tomuto výběru bylo hned několik. V první řadě se jednalo o zkušenosti s danou věkovou skupinou, které autorka práce vzhledem k zaměření svého studia měla. Dále se jednalo o samoobslužnost pracovních listů, které by měly být použitelné bez jakékoliv pomoci. To by v případě mladších věkových skupin nebylo možné zcela realizovat. V neposlední řadě se jednalo i o fakt, že by měly být pracovní listy určeny pro časové rozhraní jedné vyučovací hodiny, tedy 45 minut. Pro tuto časovou dotaci a množství vystavených modelů se zdála tato věková skupina jako nejvhodnější.

Marie Vágnerová označila tuto skupinu jedinců věkově mezi jedenáctým a patnáctým rokem života. Jedná se o období prvního dospívání a pubescence.⁴³⁷ Jedinec si v tomto období uvědomuje hodnoty, normy i způsoby chování ze světa dospělých. V tuto dobu také poznává své zvláštnosti a uvažuje o sobě sama.⁴³⁸ V tomto období se mění jak fyzická podoba, tak také chování jedince.⁴³⁹ I proto se v tomto období tito lidé často straní okolí a stávají se introvertnějšími.⁴⁴⁰ Dospívající také odmítá autoritu a podřízenou roli jako takovou.⁴⁴¹ Výrazným znakem tohoto období je tvořivost, která se projevuje ve vynalézavosti, nápaditosti a iniciativnosti.⁴⁴² Soustředěnost u těchto jedinců ovšem značně kolísá.⁴⁴³ Vrstevnická skupina je pro ně brána jako náhrada rodiny, od které se odpoutává, a bere ji jako svou oporu v nejistotě.⁴⁴⁴

Pracovní listy by měly v neposlední řadě obsahovat logo instituce, název a kontaktní údaje. Jak již bylo zmíněno, evaluace pracovních listů je vždy nutná. To zahrnuje ovšem nejen počáteční evaluaci funkčnosti listu, ale také pozdější pravidelné evaluace jejich stálé aktuálnosti. Jak ovšem uvedla Jagošová,

⁴³⁶ [Srov.] MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. s. 12.

⁴³⁷ [Srov.] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 209.

⁴³⁸ [Srov.] PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič a Eva SCHMIDTOVÁ. *Vývojová a pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury. s. 127-128.

⁴³⁹ [Srov.] TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Knižnice psychologické literatury. s. 76.

⁴⁴⁰ [Srov.] PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič a Eva SCHMIDTOVÁ. *Vývojová a pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury. s. 127-128.

⁴⁴¹ [Srov.] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 251.

⁴⁴² [Srov.] TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Knižnice psychologické literatury. s. 76.

⁴⁴³ [Srov.] Tamtéž, 164.

⁴⁴⁴ [Srov.] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 252.

výzkumy zabývající se funkčností těchto materiálů v podstatě neexistují a stále čekají na důkladnější teoretické i metodické zpracování.⁴⁴⁵

⁴⁴⁵ [Srov.] JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1. s. 256-259.

II. Projektová část

4 Pracovní listy k haptické expozici

Projektová část této práce je věnována tvorbě pracovních listů k haptické expozici, která byla vytvářena v dominikánském klášteře v Českých Budějovicích. V následujících podkapitolách bude zaznamenán proces jejich tvorby od počátků až po evaluaci listů v klášteře samém. Ta osvětlila jejich funkčnost a listy byly dále přepracovány. V textu budou uvedeny i návrhy autorky práce, které vzhledem k povaze a funkci pracovních listů nebylo možné realizovat, ale mohly by být zdrojem pro další jedince, kteří budou vytvářet podobné projekty.

4.1 Přípravné etapy směřující k tvorbě pracovních listů

Samotné tvorbě pracovních listů předcházelo studium kláštera, a to zejména kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích s křížovou chodbou, která s němu přiléhá. S tímto úzce souvisí teoretická část práce, kde bylo toto náročné studium shrnuto. V první části byla studována historie kláštera. Vzhledem k tomu, že se interpretace jednotlivých autorů publikací mnohdy rozcházejí, nebylo snadné vytvořit si celistvý a jednotný pohled na jeho původ. Nicméně i tento fakt samotný velkou měrou přispěl k následné podobě pracovních listů.

Po historickém bádání následovalo zkoumání jednotlivých haptických modelů, tedy jejich původních námětů, které se staly nosnou bází obsahové stránky pracovních listů. Popisy jednotlivých modelů byly zpracovávány v přibližně stejném schématu. Autorka nejprve zaznamenala, kdo haptický model zpracoval a v jakém roce byl model vytvořen. Následně bylo uvedeno období, ve kterém samotný námět vznikl, a okolnosti jeho vzniku, pokud byly známy. Podrobnější popis námětu, tím pádem i modelu, často předurčoval poslední část, a to zaznamenání významu námětu modelu. Připojeny mohly být i informace týkající se daného díla v rovině podstatné pro tvorbu pracovních listů.

V neposlední řadě bylo nutné prostudovat teorii interaktivních expozic se zaměřením na pracovní listy. Díky tomuto studiu bylo možné předcházet chybám vyskytujícím se při jejich tvorbě. Výše zmíněné etapy byly zásadní pro tvorbu pracovních listů a bez nich by jakkoli vytvořené pracovní listy nemohly být funkční, proto bylo nutné tyto fáze zdůraznit. Tvorba pracovních listů si žádala několikerou návštěvu kláštera, která byla umožněna díky Jiřímu Míchalovi, kde byla pořízena fotodokumentace a zároveň zde probíhaly konzultace ohledně obsahové stránky listů.

Nezastupitelnou úlohu mělo také studium již vzniklých pracovních listů. K tvorbě prakticky funkčních a kvalitních listů je nutné mít zhlédnuté již vypracované listy pro rozvoj své imaginace, ale také jako inspirační zdroj a zároveň jako obohacení metodiky, jak tyto listy vytvářet. Vhled do jiných pracovních listů pomohl autorce v rozhodování, co se týká grafické podoby, formátu, ale také obsahové struktury pracovních listů.

4.2 Pedagogický záměr, cíle a metody realizace pracovních listů

Pedagogický záměr se tvořil společně se sběrem informací, které autorka práce zjišťovala v průběhu času. Nejdůležitějším záměrem bylo zprostředkovat haptickou expozici žákům⁴⁴⁶ druhého stupně základních škol⁴⁴⁷ skrze samoobslužné pracovní listy, a to interaktivní a zajímavou formou. Autorka se v rámci plnění tohoto cíle snažila při tvorbě pracovních listů vyvažovat obsahovou stranu, seznamující žáky s historií kláštera a původem modelů, s aktivními úkoly pro žáky zahrnující všechny jejich smysly.

Dále byl kladen důraz na pečlivé zkoumání jednotlivých modelů i jejich námětů, a to z hlediska symbolického i historického. V neposlední řadě byla věnována pozornost studiu osobností, které jsou na modelech vyobrazeny. Jednotlivé úkoly také směřovaly k ověření znalostí žáků základních škol, ale i k dalšímu objevování a k podnícení jejich zájmu o danou problematiku i mimo zdi kláštera. Poslední zmíněné bylo při realizaci jedním se stěžejních

⁴⁴⁶ Žákům i žákyním – pro přehlednost dále již jen „žáci“

⁴⁴⁷ Dále jen ZŠ

cílů, které se těžce zpracovávaly. V neposlední řadě bylo pedagogickým záměrem seznámení žáků s teorií haptické expozice a jejím smyslem.

Vzhledem k věkové kategorii a rozsáhlosti haptické expozice byly pracovní listy rozvrhnuty na 45 minut. Po evaluaci bylo časové rozvržení přehodnoceno a rozšířeno na 60 minut, to lze brát ovšem pouze orientačně. Při vypracovávání jednotlivých úkolů se musela zohlednit individualita každého žáka, jeho znalosti, dovednosti a podobně. Nelze tedy přesně určit časové rozhraní, ve kterém by měli žáci dané pracovní listy vypracovat.

4.3 Podoba a struktura pracovních listů

Před samotným zpracováním listů autorka zvažovala několik alternativ k běžně vytvářeným pracovním listům. Ačkoliv se poté z mnoha důvodů rozhodla k níže popsané podobě listů, původní nápady by mohli ocenit další studenti, proto zde budou zaznamenány. Autorka se snažila propojit svět nevidomých a vidomých skrze pracovní listy. Proto listy mohly mít částečně podobu vytvořenou ze 3D tisku.⁴⁴⁸ To se ovšem ukázalo nerealizovatelné, stejně tak jako vytvářet část listů lisováním papíru a vytvářet nízký reliéf obrazů.⁴⁴⁹

Autorku také zaujaly 3D modely vytvářené pomocí skládaných listů uvnitř knihy. Když se listy rozevřely, model se zhmotnil. I tato cesta ale nebyla v souladu s možností realizace, a to i z důvodu, že modelů je v expozici již celá řada a bylo by zbytečně nákladné a neefektivní vytvářet další do listů, které mají sloužit jako pomůcka ke zprostředkování, a nikoliv nahrazování díla samého. Stejně tak nakonec nebyla realizována idea interaktivnosti obálky sešitu. Návrh ponechat celou či část obálky prázdnou a využít ji k tvorbě žáků byl posouzen jako nevhodný vzhledem k nutnosti obálky přitáhnout pozornost návštěvníka.

Skrze možnosti tisku také nebylo možné realizovat návrh pohledu, který by byl umístěn na konci listů a po jeho „vycvaknutí“ by bylo možné

⁴⁴⁸ Více o tomto námětu [srov.] Haptické modely pro nevidomé. Prusalab [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://prusalab.cz/hapticke-modely/>

⁴⁴⁹ Více o tomto námětu [srov.] Osahejte si české památky. Takhle vznikají dotykové modely pro nevidomé. Aktuálně.cz [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/z-domova/osahejte-si-ceske-pamatky-takhle-vznikaji-dotykovye-modely-pr/r~66c6fc1a972a11e994100cc47ab5f122/>

jej vyplnit a poslat. Neosvědčil se ani návrh další pomůcky, otočného kola, které by shrnovalo názvy, datace a podoby námětů modelů. Jediný nápad, který mohl být alespoň částečně realizovatelný, byl text v Braillově písmu. To v listech z finančních a mnoha dalších důvodů nebylo realizováno, nicméně skrze něj byla vytvořena šifra, která se zakládala na složení bodů z Braillova písma.

Pracovní listy byly zpracovávány v několika grafických programech. Jednalo se o grafický program Adobe InDesign, Malování 3D a editor vektorové grafiky Inkscape. Barevně byla zvolena černobílá kombinace s odstíny šedi. Tato kombinace byla vybrána hned z několika důvodů. Jedním z nich byla nižší ekonomická náročnost. Dále ale také autorka zohlednila zhoršené světelné podmínky, které jsou v klášteře, a proto se kontrastnější barvy zdály jako vhodnější a přehlednější. V neposlední řadě se také autorka pro tuto kombinaci rozhodla proto, že samoobslužné pracovní listy by nikdy neměly odvádět pozornost od vystavovaných exponátů (v tomto případě se jedná o haptické modely, respektive jejich náměty). Ač se tedy černobílá kombinace mohla zdát méně zajímavou pro danou věkovou kategorii, bylo to s tímto záměrem zpracováváno.

Při volbě formátu samoobslužných pracovních listů byla vybrána velikost A4 s orientací na šířku. Otázka orientace (zda na šířku, či na výšku) byla dlouhodobě zvažována. Na toto téma proběhla také konzultace v tiskárně s grafickým designérem, po které se autorka rozhodla pro orientaci na šířku. Dle slov designéra: *„Žákům budou listy alespoň připomínat tablet.“*

Autorka zvolila za obálku papírové desky formátu A3 s námětem detailu gotické kružby okna (viz Přílohy II., obr. 1). tvrdší gramáže bílé barvy s chlopněmi po okrajích dvou stran obálky. Ta je taktéž orientována na šířku. Do obálky s chlopněmi se vložily jednotlivé listy představující modely, které byly vytištěny jednostranně. Jednalo se taktéž o tvrdší gramáž pro snadnější vyplňování listů. Kromě prvních a posledních informačních částí mohl tedy žák postupovat dle své libosti a nebyl vázán na pořadí, jak je to u svázaných pracovních listů běžné. Pomoc s rozhodováním, kudy se vydat, jim má poskytnout model půdorysu kláštera (viz Přílohy II., obr. 2), který byl umístěn do vnitřní strany desek. Při jejich otevření žák vidí, kde se nachází a kam se může vydat. Všechny modely byly zaneseny do půdorysu společně s popisky úkolů, které mají žáky namotivovat k jejich plnění.

Na počátku čeká žáky list informačního charakteru (viz Přílohy II., obr. 4), kde jsou uvedeny všechny alternativy, které lze v pracovních listech najít. Mimo jiné zde bylo zaznamenáno, že každý list obsahuje QR kód, který po naskenování žákům odhalí větší množství informací týkajících se dané problematiky. Dále je také na každém listu vytvořena šifra z Braillova písma, která provází celým příběhem putování. Následuje list, kde je představen Jindřich Librarius, který byl zvolen jako mediátor a také jakýsi spojovací článek listů (viz Přílohy II., obr. 5). Provází žáky jednotlivými modely a zaštiťuje poznávací části textu týkající se historie modelů.

Další listy jsou již věnovány haptickým modelům a jejich námětům (viz Přílohy II., obr. 6-13). Jak již bylo řečeno, pořadí modelů není určeno a žák může volit cestu dle svého uvážení. Toto může kladně působit také z organizačních důvodů. Jestliže si každý žák vybere jiný model, nenastane nepříjemná situace, že by se žáci seskupovali u modelů a tím by se vzájemně rušili. U každého listu je kromě QR kódu a šifry z Braillova písma také v dolní části listu vyhrazena část pro poznámky žáka. Obvykle je na tento prostor vyhrazen jeden list na konci pracovního sešitu. Autorka se nicméně rozhodla pro průběžné zaznamenávání u každého listu. K tomu ji vedlo přesvědčení, že žáci si snadněji zaznamenají to, co je zaujalo ihned než na konci putování, kdy budou odcházet z kláštera. To se také potvrdilo při evaluaci pracovních listů. O tomto více viz níže.

Po zpracování jednotlivých modelů, kde je vždy část textu věnována poznávání a část úkolům různého charakteru (osmisměrka, doplňování textu, kresby, hádanky, hledání rozdílů) byly vypracovány tři poslední volně umístěné listy věnované shrnutí a reflexi znalostí žáků. Na jedním z posledních listů je umístěna tajenka (viz Přílohy II., obr. 14). Z každého listu byla vyhodnocena jedna informace jako zásadní a na tu je cílena odpověď v tajence. Vyluštěním získá žák slovo „*Librarius*“, tedy příjmení prvního převora kláštera.

Předposlední list (viz Přílohy II., obr. 15) je věnován rozloučení se s žáky a také zde byla umístěna Braillova abeceda (viz Přílohy I., obr. 8), která umožnila rozluštění šifry, jež provázela celé pracovní listy. Poslední list (viz Přílohy II., obr. 16) již neslouží k vyplňování, žáci zde naleznou slovníček cizích pojmů a také výsledky pro kontrolu správnosti vyplňování. Na vnitřní straně obálky za pracovními listy byly umístěny základní povinné údaje (viz Přílohy II., obr. 3). týkající se tohoto projektu. Dále zde také autorka uveřejnila seznam autorů,

kteří zpracovávali haptické modely. Pod tímto seznamem bylo umístěno poděkování.

4.4 Evaluace pracovních listů

Pracovní listy byly vyzkoušeny celkem sedmi žáky ze ZUŠ Piaristického náměstí (viz Přílohy II., obr. 18-27). Jednalo se o žáky ve věkovém rozpětí od 8 do 14 let. Věková škála byla zvolena cíleně vzhledem k potřebě vyzkoušet sešit i jinou věkovou kategorií pro další využití v klášteře. Evaluace proběhla ve dvou skupinách z důvodu individuálního přístupu k jednotlivým žákům a následné reflexe pracovních listů. Formát obálky byl upraven na verzi bez chlopní z důvodu menší náročnosti tisku. Pro pracovní verzi byl zcela dostačující.

Před vstupem do kostela bylo žákům vysvětleno, o jaký projekt se jedná, a byli seznámeni s jeho okolnostmi. Vzhledem k tomu, že všechny modely ještě nejsou situovány v kostele, byly umístěny provizorně na místa, kde pravděpodobně budou usazeny. Žáci došli až ke vstupu, odkud budou přicházet školy i jiní návštěvníci kláštera. Poté jim byly rozdány listy a již ani autorka, ani Nikola Příhodová, která vede hodiny výtvarné výchovy na ZUŠ, nezasahovaly do činností žáků. Pouze pokud žáci potřebovali poradit či cokoli vysvětlit, byly jim k dispozici.

V průběhu vyplňování listů byly zaznamenány velmi výrazné rozdíly v postupu žáků. Mladší žáci prvního stupně ZŠ měli pomalejší tempo zpracovávání a některým pojmům nerozuměli. Taktéž orientace v půdorysu jim činila značné obtíže. Oproti tomu žákům druhého stupně ZŠ pracovní listy vyhovovaly jak co se týká úkolů, tak i rozsahu a organizace. Na konci vyplňování (přibližně po hodině) se žáci vždy přesunuli do třídy ZUŠ, kde proběhla následná ústní i písemná reflexe (viz Přílohy II., obr. 28). Jistým dokladem úspěšnosti listů byla i skutečnost, že si je takřka všichni chtěli odnést s sebou domů.

Při reflexi se objevila i otázka náročnosti pracovních listů. Ve škále od 1 do 10 je žáci druhého stupně ZŠ hodnotili čísly sedm, devět, osm a podobně. Autorce se tedy potvrdila adekvátnost věkové adresnosti listů. Pro žáky prvního

stupně ZŠ se ukázal tento projekt ve formě samoobslužných listů za zcela nevhodný. Proto budou v další části vyhodnocovány pouze poznatky od žáků druhého stupně ZŠ. Ačkoliv se sešity projeví jako funkční a v rámci možností také zábavná pomůcka provázející expozici haptických modelů, bylo nutné provést pro finální tisk několik úprav.

Grafické zpracování obálky (viz Přílohy II., obr. 29) žáci hodnotili kladně, mírné úpravy zaznamenalo písmo a jeho odsazení. Půdorys, který se nacházel uvnitř obálky (viz Přílohy II., obr. 31), musel být upraven vzhledem k tomu, že žáci často poukazovali na nepřehlednost dělení na kostel a křížovou chodbu (celý prostor považovali za kostel), proto měli obtíže s hledáním modelů umístěných v ambitu. To bylo vyřešeno barevným rozlišením a popsáním jednotlivých jeho částí. Úkoly byly zvýrazněny kruhovým bodem umístěným u přímkou vztahující se k danému modelu. Jeden chlapec také poukázal na fakt, že při přesunu k jednotlivým modelům musí neustále obracet desky a dívat se na půdorys, proto navrhl vložit ke každému modelu zmenšeninu půdorysu s bodem, kde se daný model nachází. Listy byly proto přepracovány a tento ukazatel byl umístěn do levého dolního rohu.

První seznamovací list **Na uvítanou** (viz Přílohy II., obr. 30) všichni pochopili správně, upravit se musely některé formulace a také časová dotace pro práci s listy. List **Dominikánský klášter** (viz Přílohy II., obr. 31) nečinil žákům problémy, osmisměrku zvládali dobře, včetně tajenky. QR kódy znali a hodnotili je jako dobrý způsob obohacení ke zmíněným informacím v listech.

Konzoly (viz Přílohy II., obr. 34) se ukázaly jako obsahově přiměřené, upřesnit se ovšem musela konkrétní zeď, na které mají žáci spočítat konzoly s rostlinnými či figurálními motivy. Zde se objevovaly nesrovnalosti. Někteří žáci obcházel celý kostel, jiní pouze stěnu u modelů a někteří pouze modely. Zajímavé obohacení přinesla věta: „*V konzolách můžeš také spatřit skrytý symbol.*“ Tu někteří pochopili jako pobídku k plnění úkolu a dopisovali jednotlivé symboly modelů.

Úkol *zapiš, co znázorňují* se obešel bez větších problémů, pouze poslední úkol byl pro mnohé nejasný. Žáci často nedočítali do konce a místo toho, aby kreslili tvář osoby, které věří víc než sobě a která je inspiruje v jejich životě, dokreslovali tvář konzoly dle skutečnosti. Jak byla autorka upozorněna paní učitelkou druhého stupně ZŠ Evou Kubalíkovou, která byla obeznámena

s pracovními listy a stala se konzultantkou této diplomové práce, problém by mohl být i s kresbou jako takovou. Ne každý žák kreslí tak zdatně, aby zvládl nakreslit tvář někoho, ke komu vzhlíží. Se svou kresbou by žáci nemuseli být spokojeni. Autorka se proto rozhodla upravit zadání úkolu a rozšířit možnosti jeho plnění na „*Nakresli tvář osoby nebo vepiš její vlastnosti do volného prostoru.*“ Jedna slečna při reflexi zmínila, jak těžké pro ni bylo zamyslet se nad osobou, které věří víc než sobě. Nebylo jí to v daný moment příjemné, ale zpětně to hodnotila kladně v tom smyslu, že si uvědomila, ke komu nejvíce vzhlíží.

Další list **Boží Pieta** (viz Přílohy II., obr. 38) se ukázal místy fakticky nepřesný, proto musely být některé pasáže upraveny. Rostlinu, která se ukrývá v ruce sv. Dominika, uhodli všichni bez problémů a při zpětné vazbě velmi kladně hodnotili tento úkol v ohledu, že by si jinak malby na stěně vůbec nevšimli. Stejně tak další úkol úzce spjatý s malbou, který se zaměřoval na pohyb žáků, byl oblíbený. Pouze se zde muselo upřesnit, od kterého Ježíše Krista se mají dívat.

Příběh svatého **Jiří s drakem** (viz Přílohy II., obr. 36) a úkol *vytvořit svůj příběh* byl hodnocen žáky jako rozporuplný. V tomto úkolu mladší žáci psali příběh bez problémů, starší žáci naopak dlouze přemýšleli a mnohdy nic nese-psali. Poté navrhli, že by na jeho vyplnění potřebovali více času. Proto se autorka práce rozhodla tento úkol doplnit o dodatek, že je možné jej vyplnit v klášteře, doma či ve škole.

List **Panna Marie Klasová** (viz Přílohy II., obr. 39) byl pro autorku obávanou zkouškou. Před evaluací se jí zdály problematické oba úkoly: „*Napiš nebo nakresli, o čem asi Panna Marie sní*“ a poté úkol zaměřený na nitro žáka: „*Zavři oči, zaposlouchej se do ticha kostela, spoj ruce s Pannou Marií a přej si své nejtajnější přání.*“ Autorka se bála znevážení úkolů vzhledem k věku žáků, nicméně opak byl pravdou. Žáci byli nadšeni a popisovali v následné reflexi, že si opravdu něco přáli a doufají, že se jim přání splní. Mírně problematický zde byl jen obraz Panny Marie, který se nachází na hlavním oltáři, takže jej žáci v podstatě nemohou vidět a byli z toho zmatení. Nicméně poté, co bude model Panny Marie Klasové umístěn na podstavci, měl by být tento problém vyřešen.

List **Svatý Augustýn** přímo pracoval s původní nástěnnou kresbou (viz Přílohy II., obr. 37). První úkol „*Vidíš, tohle je úplně jiné dílo než všechna ostatní. Věděl/a bys proč?*“ sice takřka nikdo bez pomoci správně nevyřešil

(kresba), nicméně byly zde zajímavé odpovědi typu „*je jenom černobílý,*“ či „*není barevný,*“ což autorka hodnotí také jako přínosné. Tento úkol nutí žáky nejen důkladně pozorovat dílo, ale také jej porovnávat s předchozími náměty a přemýšlet nad jejich zobrazením. Na konci listů se nacházejí odpovědi na otázky, takže kdo poté bude chtít, může se dočíst více. Proto daný úkol zůstal nezměněn. V další úloze měli žáci napsat tři věci, kterých by se vzdali. Pro žáky byl tento úkol obtížnější. Dlouze přemýšleli, nemohli na nic přijít, avšak uvažovali s vážností a nikoliv znuděně. Autorka ani při reflexích neznamenalala, že by je daný úkol obtěžoval nebo by příliš zasahoval do jejich soukromí. Nakonec jej zpětně všichni zhodnotili jako vhodný úkol, který je donutil přemýšlet nad sebou samými. Čímž se nejen splnil úkol vztahující se k dané věkové kategorii, ale také kostela jako takového. Poslední úkol zaměřený na rozdíly mezi původní kresbou a modelem se osvědčil a žáky velmi zaujal.

Gotická okna a s nimi spojené úkoly byly taktéž kladně hodnoceny (viz Přílohy II., obr. 33). Úkol týkající se materiálu, ze kterého byla okna vytvořena, byl pouze pozměněn v tom smyslu, že si žáci mohou sáhnout i na původní okno pro lepší představu o materiálu. Když se žáci dotýkali pouze modelu, často vpisovali za materiál „*písek*“. Úlohu s částmi kružby chtěla autorka vyzkoušet a poté upravit, nicméně to nebylo potřeba. Ačkoliv žáci přiznali, že gotické okno neznají, intuitivně volili správné prvky a překreslovali je do rámečků. Podobně i tvořivý úkol s návrhem vlastního prvku je velmi zaujal a měli možnost projevit svou imaginaci.

List **Panna Marie Ochranitelka** (viz Přílohy II., obr. 40) nečinil žákům větší problémy. Někdo poznal Karla IV., Václava IV. rozpoznávali žáci již méně. Proto bylo do textu doplněna nápověda, že se jednalo o otce a syna. Jeden chlapec uvedl místo nich „*Kašpara a Baltazara*“, jiná slečna „*krále Ježíše*“. Návrh vlastní koruny či mince žáky velmi oslovil. Většina se rozhodla pro korunu, ale objevila se i kresba mince, takže autorka zhodnotila tyto možnosti za vhodné.

Poslední list týkající se modelu **svatého Kryštofa** (viz Přílohy II., obr. 35) byl přeformulován vzhledem ke složitosti matematického úkolu. Původně byl úkol směřován na porovnání a zněl „*Kolikrát se vejde model svatého Kryštofa do skutečné malby na stěně*“. Tento úkol byl ale velmi matoucí, a proto byl převeden na základě rady pana Míchala na čistě matematický úkol. Žáci mají

za úkol změřit si pomocí pravítka výšku modelu svatého Kryštofa a poté spočítat, kolikrát byl zmenšen, jestliže původní malba má okolo 10 metrů.

Jeden z posledních listů **Kláster se loučí** (viz Přílohy II., obr. 41) byl věnován shrnutí celého putování skrze křížovku. Všichni žáci vyplňovali správně jednotlivá slova. To je také motivovalo hledat v předchozích listech, což autorka hodnotí velmi kladně. Žáci se díky tomu vraceli k tématům, četli si v nich, čímž si fixovali přijaté informace.

Na shledanou, tedy předposlední list (viz Přílohy II., obr. 42), byl věnován šifře v Braillově písmu a rozloučení se s Jindřichem Librariem, průvodcem pracovními listy. Nikdo tuto šifru nestihl rozluštit v klášteře. Ukázalo se, že tento úkol je vhodný plnit až doma či ve škole. Proto byly instrukce k tomuto úkolu přeformulovány tímto směrem. Eva Kubalíková kladně zhodnotila i samotný název listu „*Na shledanou*“, neboť žáky upozorní na správný zápis tohoto sousloví.

Poslední dva listy byly hodnoceny neutrálně, **slovníček** byl tvořen až po evaluaci vzhledem k tomu, neboť až při ní bylo zjišťováno, do jaké míry žáci daným pojmům nerozumí. Každý má jiné znalosti, slovní zásobu, a proto se ukázalo jako vhodnější počkat a společně s žáky zpracovat tyto pojmy. **Poslední strana** s autorskými informacemi a jmény autorů modelů (viz Přílohy II., obr. 43) žáky příliš neoslovila, nebyla pro ně podstatná.

Žáci si, ač se jednalo o pracovní zkoušku, odnesli své pracovní listy domů a zajímali se o klášter. I když k tomu nebyli vyzváni, sami do spodní části listů vpisovali, co je zaujalo na daném místě. Ačkoliv listy bylo nutné přepracovat a doplnit je o některé informace, už jen z tohoto si autorka dovolí tvrdit, že listy jsou funkční a jsou použitelné pro praktické využití v klášteře.

Na podnět paní učitelky Kubalíkové byla také k listům vytvořena metodika (viz Přílohy II., obr. 17), která učitele seznámí s pracovními listy po technické stránce a nabídne další činnosti, které je možné s žáky realizovat před návštěvou kláštera, během ní i po návratu zpět do školy. Jednalo se například o projektový den či referáty.

Poslední poznatek byl učiněn v tiskárně samotné. Prvně byl značný problém sehnat tiskárnu, která by byla ochotná vytisknout listy v menším nákladu. Listy tak, jak byly vytvořeny, jsou finančně náročnější z důvodu obálky s chlopněmi a tvrdší gramáže. Pro účely kláštera bylo nutné tento model

přepracovat nebo upravit tak, aby nebyly vysokou finanční zátěží pro provoz kláštera. Proto byly vytvořeny dvě varianty pracovních listů. Jedna počítá s omezením obálky na formát A3 a listy by byly ochuzeny o tvrdší gramáž.

Druhá alternativa se zrodila v tiskárně, kde byla autorce nabídnuta laminace desek pracovních listů. Mohl by tedy fungovat model zakoupení desek s chlopněmi a laminací nastálo do kláštera. Obměňovaly by se pouze vnitřní listy, které by si žáci odnesli domů či do školy a mohli by s nimi dále pracovat. Desky by vrátili při odchodu z kláštera. Jak bylo vyzkoušeno, i bez desek jsou listy obsahově funkční, a proto se zdá tato alternativa jako vhodná i z důvodu omyvatelnosti desek, přílišného nezatežování životního prostředí a menší finanční nákladnosti pracovních listů.

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl zprostředkovat kulturně historickou památku dominikánského kláštera a uvnitř nacházející se haptickou expozici pro nevidomé a slabozraké žákům druhého stupně základních škol, a to skrze samoobslužné pracovní listy.

Diplomová práce se skládala z teoretické a projektové části. V teoretické části byla nejprve zohledněna historie klášterního komplexu z rozličných úhlů pohledů jednotlivých autorů publikací. Mnohdy protichůdné teze autorce mimo jiné pomohly pochopit výjimečnost a bohatost dějin tohoto kláštera. Mírně obtížná se ukázala separace nejpodstatnějších informací týkajících se této problematiky.

V další kapitole byl představen projekt katedry výtvarné výchovy JU zabývající se haptickou expozicí umístěnou v klášteře. Obecný popis expozice doplnily další informace o jednotlivých modelech a jejich námětech. Každý model byl zkoumán z hlediska historického, obsahového, ale i popisného a symbolického. Díky těmto mnoha kritériím bylo zjištěno velké množství informací, které byly využity při tvorbě projektové části. Jednotlivé bakalářské a diplomové práce byly velmi dobře zpracovány, což ve velké míře napomohlo sestavování tohoto oddílu.

Metodika tvorby haptických modelů byla začleněna s ohledem na poznání celé komplexnosti dané problematiky. Jistou měrou také přispěla k výsledné podobě pracovních listů. Stať o interaktivních expozicích byla velmi podstatná pro tvorbu pracovních listů. Během studia jednotlivých aspektů, na něž musí autor dbát před i při tvorbě takového projektu, si autorka uvědomila mnoho hledisek a rozsáhlost této problematiky. Zde byly také vytčeny základní body, které nesmějí chybět při zprostředkování umění návštěvníkům. Stejně tak byly naznačeny jeho různé formy.

Vzhledem k povaze expozice i prostoru kláštera byly pro projektovou část práce zvoleny samoobslužné pracovní listy, o kterých byly zjišťovány informace i v teoretické stati. Zde byly zdůrazněny aspekty ovlivňující jejich funkčnost, různé formy zpracování i druhy pracovních listů dle různých kritérií. S touto problematikou byl spojen oddíl o adresnosti pracovních listů určité

věkové skupině. Pro tvorbu pracovních listů byl vybrán starší školní věk, který odpovídá druhému stupni základní školy. Znalost specifik tohoto věku je bezpodmínečně k funkčnosti a úspěšnosti pracovních listů v praxi. Zřetel byl brán mimo jiné také na úroveň jejich znalostí.

Projektová část čerpala ze všech výše zmíněných oblastí. Bez zjištěných informací by jakkoli dobře graficky zpracovaný list nemohl být funkční nebo by byl obsahově nepřesný. Proto byly návrhy listů konzultovány s odborníkem na historii kláštera, kostelníkem Jiřím Míchalem.

V práci byly sepsány části provázející tvorbu pracovních listů od prvotních idejí přes problematiku formátu, grafické podoby, barevnosti a obsahové stránky pracovních listů až po jejich samotnou evaluaci. Listy byly vyzkoušeny v klášteře a poté byly upraveny dle reflexí žáků. Vzhledem k tomu, že je vyzkoušela i jiná věková skupina, bylo možné zhodnotit adekvátnost pracovních listů k danému věku. Evaluace zjistila, že jsou tyto sebeobslužné pracovní listy určeny primárně jen pro druhý stupeň základních škol. Pro mladší žáky byly listy příliš náročné, a to jak organizačně, tak i obsahově. Jistá možnost realizace listů pro tuto věkovou skupinu by byla možná v doprovodu dospělých, kteří by listy vyplňovali s nimi.

Listy byly zhodnoceny již při evaluaci jako funkční, neboť žáci staršího školního věku nepotřebovali pomoci a byli schopni se orientovat v prostoru a plnit úkoly samostatně. Taktéž ocenili možnost volby cesty a grafickou podobu listů. Listy bylo však nutné přepracovat v oblastech, kde byly úkoly nejednoznačně či nepřesně formulovány. Žáci se sami aktivně účastnili na obměnách listů.

Ačkoliv bylo nutné některé části pracovních listů upravit, jejich původní podstata byla zachována a upravené listy by se měly stát vhodnou pomůckou zprostředkující haptickou expozici v klášteře. Vzhledem k výše uvedenému je možné tvrdit, že cíle diplomové práce byly splněny. Samoobslužné listy byly vytvořeny se záměrem ukázat žákům na druhém stupni základní školy, že i takové místo, jako je klášter, může skrývat mnoho zajímavého a žáci zde mohou prožívat nevšední příběhy, které by se v knihách nedočteli.

V tomto ohledu byl cíl taktéž splněn, žáci si odnesli pracovní listy domů a sami se ptali na detaily ohledně jednotlivých modelů či podrobností kláštera. Jestliže si z hodinové prohlídky skrze pracovní listy odnesli jednu věc, která

je zaujala a kterou si spojí se souslovím dominikánský klášter, nebo si i dnes vybaví vůni či přítmi kostelního prostoru, cíl byl splněn.

Tato problematika je velmi rozsáhlá a parametry diplomové práce nejsou nakloněny jejímu širšímu zkoumání. Pracovní listy taktéž musí podléhat kontrole aktuálnosti a případně bude nutné je dále upravovat v průběhu let. Cíle byly splněny, nicméně stále je zde mnoho aspektů, které by si zasloužily rozpracovat a více prostudovat.

Seznam použitých zdrojů:

Monografické publikace:

AGASSO, Domenico, TARZIA, Antonio, ed. *Svatí na každý den: historie, spiritualita, umění: říjen - listopad - prosinec*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 543 s. ISBN 978-80-7195-293-0.

ANDERLE, Jan, JINDRA, Petr a Michaela OTTOVÁ, ed. *Obrazy krásy a spásy: gotika v jihozápadních Čechách*. V Řevnicích: Arbor vitae, 2013, 493 s. ISBN 978-80-86415-93-2.

Báje bytosti a další tvorové ze světa fantazie. Přeložila Jana PACNEROVÁ. Praha: Fortuna Libri, 2009, 224 s. ISBN 978-80-7321-467-8.

BALÁK, Jan. *Použití asistivních technologií pro reprezentaci procesních diagramů v notaci BPMN*. Brno, 2017. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce RNDr. BcA. Tereza Pařilová, DiS., MBA. 45 s. ISBN neuvedeno.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997, 429 s. ISBN 80-200-0609-5.

BALTRUŠAITIS, Jurgis. *Fantastický středověk: antické a exotické prvky v gotickém umění*. Vyd. 2. Přeložila Martina SLÁDKOVÁ. Praha: Jitro, 2008, 268 s. ISBN 978-80-86985-06-0.

BARTLOVÁ, Milena. *Skutečná přítomnost: středověký obraz mezi ikonou a virtuální realitou*. Praha: Argo, 2012, 407 s. ISBN 978-80-257-0542-1.

BEINERT, Wolfgang, Heinrich PETRI a Michal ALTRICHTER. *Učení o Marii: pracovní vydání*. Přeložil Leo HIPSCH. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996, 631 s. ISBN neuvedeno.

BENEŠOVSKÁ, Klára. *Deset století architektury: Architektura gotická*. 2. Praha: Správa Pražského hradu, 2001, 319 s. ISBN 80-86161-36-6.

BIEDERMANN, Hans. *Lexikon symbolů*. Ilustroval Sybille BIEDERMANN. Praha: Beta, 2008, 503 s. ISBN 978-80-7306-362-7.

BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování architektonického prvku jako haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, 54 s. ISBN neuvedeno.

BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr, 71 s. ISBN neuvedeno.

BRABCOVÁ, Alexandra, ed. *Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod: Juko, 2003, 583 s. ISBN 80-862-1328-5.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2003, 163 s. ISBN 80-7277-086-1.

BUBENÍČKOVÁ, Hana - KARÁSEK, Petr - PAVLÍČEK, Radek. *Kompenzační pomůcky pro uživatele se zrakovým postižením*. 1. vyd. Brno: Tyflo Centrum Brno, 2012, 136 s. ISBN 978-80-260-1538-3.

CAULTON, Tim. *Hands-on exhibitions: managing interactive museums and science centres*. New York: Routledge, 2002, 165 s. ISBN 0-415-16522-9.

COLE, Emily, ed. *Průvodce architekturou*. Přeložil Petr HNILO, přeložila Eva HNILOVÁ, přeložila Lenka KOPENCOVÁ. Praha: Svojtka & Co., 2018, 352 s. ISBN 978-80-256-2358-9.

ČECH, Jiří. *Restaurování severního ramene křížové chodby bývalého dominikánského kláštera*. archiv NPÚ ČB, arch. č. RZ 3946: 2006-2007, 3 s. ISBN neuvedeno.

ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa jižních Čech: milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*. České Budějovice: Veduta, 2006, 313 s. ISBN 80-86829-19-7.

DAVID, Jiří. *Století dítěte a výzva obrazů: (eseje)*. 2., rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 351 s. ISBN 978-80-210-4593-4.

DENKSTEIN, Vladimír a František MATOUŠ. *Jihočeská gotika*. Praha: Orbis, 1953, 125 s. ISBN neuvedeno.

DENKSTEIN, Vladimír. *Stavební vývoj dominikánského kostela v Čes. Budějovicích*. Praha: Státní tiskárna, 1933, 19 s. ISBN neuvedeno.

DUDÁK, Vladislav, Rudolf POŠVA a Bořek NEŠKUDLA. *Encyklopedie světové architektury: od menhiru k dekonstruktivismu*. Díl 1. A-K. Praha: Baset, 2000, 534 s. ISBN 9788086223070.

DVOŘÁK, Vít. *Zpracování haptického modelu pro nevidomé podle nástěnné malby piety a madony*. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr. 85 s. ISBN neuvedeno.

FERENCOVÁ, Yvona. *Apozice obrazu*. Brno: Pavel Křepela, 2009, 183 s. ISBN 978-80-86669-12-0.

FINKOVÁ, Dita. *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 119 s. ISBN 978-80-244-2742-3.

FLORENTOVÁ, Helena. *Evropští světci v umění a legendách*. Vyd. 2. Ilustroval Vladimír KOPECKÝ. Praha: Granit, 2004, 120 s. ISBN 80-7296-038-5.

GIBSON, Clare. *Symboly a jejich významy: klíč k výkladu motivů a znaků v umění*. V Praze: Slovart, 2010. 256 s. ISBN 978-80-7391-370-0.

GRŮN, Anselm. *Duchovní terapie a křesťanská tradice: čtrnáct svatých pomocníků*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 79 s. ISBN 80-7192-425-3

HÁJEK, Václav. *Architektura: klíč k architektonickým slohům*. Praha: Grada, 2000. Stavitel, 229 s. ISBN 80-7169-722-2.

HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008, 520 s. ISBN 978-80-7185-902-4.

HAMADOVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007, 125 s. ISBN 978-80-7315-159-1.

HÁVOVÁ, Tereza. *Vývoj okna v dějinách architektury*. České Budějovice. 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková. 81 s. ISBN neuvedeno.

HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. Dotisk 3. přeprac. vyd. Praha: Tvorba, 2001, 330 s. ISBN: 80-85386-92-5.

HRABÁNKOVÁ, Tereza. *Panna Marie Klasová - kompenzační haptická pomůcka*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. 76 s. ISBN neuvedeno.

CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. 65 s. ISBN neuvedeno.

CHODURA, Radko, Alois KŘIŠŤAN a Věra KLIMEŠOVÁ. *Slovník pojmů sakrálního výtvarného umění*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity. Svazek 14, 102 s. ISBN 80-7192-530-6.

CHODURA, Radko. *Malý slovník pojmů sakrální architektury: stručný výklad pojmů typologie sakrální architektury a stavebně-historického tvarosloví*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity, 60 s. ISBN 80-7040-312-8.

CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992, 288 s. ISBN 80-901234-0-6.

JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace, sv. 1., 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9.

JELÍNEK, Lukáš. *Haptický model kláštera Obětování Panny Marie*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková. 105 s. ISBN neuvedeno.

JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004. 264 s. ISBN 80-7315-090-5.

KALISTA, Zdeněk. *Tvář baroka: poznámky, které zabloudily na okraj života, skicář problémů a odpovědí*. Praha: SPN, 1992. Odborná literatura pro učitele. 172 s. ISBN 80-042-5385-7.

KEBLOVÁ, Alena. *Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené žáky základní školy*. Praha: Septima, 1995. 19 s. ISBN 80-85801-62-0.

KIMPLOVÁ, Tereza. *Ztráta zraku: úvod do psychologické problematiky*. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, 122 s. ISBN 978-80-7368-917-9.

KOCH, Wilfried. *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Přeložil Petr KAŠKA, přeložil Zdeněk VYPLEL. Praha: Ikar, 1998, 551 s. ISBN 80-7202-388-8.

KOLÍSEK, Leopold. *Blahoslavená Panna Maria v příkladech: 400 Mariánských příkladů*. V Brně: L. Kolísek, 1893. 248 s. ISBN neuvvedeno.

KOVÁCSOVÁ, Kristýna. *Zpracování haptického modelu podle fresky sv. Jiří s drakem*. České Budějovice, 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. 73 s. ISBN neuvvedeno

KOVÁŘ, Daniel a Roman LAVIČKA. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2017, 239 s. ISBN 978-80-85033-80-9.

KRÜGER, Kristina, Rolf TOMAN a Achim BEDNORZ. *Řády a kláštery: 2000 let křesťanského umění a kultury*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2008, 432 s. ISBN 978-80-7391-121-8.

KUTHAN, Jiří a Marie a Jiří ŠECHTLOVI. *Jižní Čechy: krajina, historie, umělecké památky*. 2. upravené vydání. Praha: Panorama, 1982, 331 s. ISBN neuvvedeno.

KUTHAN, Jiří. *Česká architektura v době posledních Přemyslovců: Města - hrady - kláštery - kostely*. Vimperk: Tina, 1994, 582 s. ISBN 80-85618-14-1.

KUTHAN, Jiří. *Gotická architektura v jižních Čechách: Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1975, 224 s. ISBN neuvvedeno.

LAVIČKA, Roman, Ladislav ČAPEK, Jiří FRÖHLICH, Jiří HAVLICE, Rudolf KRAJÍČ a Lukáš REITINGER. *Královská založení na jihu Čech za vlády posledních Přemyslovců*. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2016, 336 s. ISBN 978-80-85033-74-8.

LE GOFF, Jacques, ed. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 1999, 320 s. ISBN 80-7021-274-8.

LITVAK, Aleksej Grigor'jevič. *Nástin psychologie nevidomých a slabozrakých*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Knižnice speciální pedagogiky, 170 s. ISBN neuvedeno.

LOMIČKOVÁ, Radka. *Mluvit mlčky: znaková řeč ve středověkých kláštorech*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, 244 s. ISBN 9788024632841.

MAJEROVÁ, Hana. *Vnímání osoby se zrakovým postižením v kontextu specifik představitosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, 186 s. ISBN 978-80-244-5052-0.

METZNER, Ralph. *Zelená psychologie*. Praha: Triton, 2011. Psyché (Triton), 255 s. ISBN: 978-80-7387-445-2

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů: metodický materiál*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, 27 s. ISBN 978-80-7028-403-2.

MYSLIVEČEK, Milan. *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha: Horizont, 1992, 277 s. ISBN 80-7012-065-7.

NEUMANN, Uwe. *Augustin*. Přeložil Milan NAVRÁTIL, ilustroval Jaroslav ŠERÝCH. Praha: Volvox Globator, 1999. Srdce a kříž, 134 s. ISBN: 80-7207-288-9.

PAVEL, Jakub a Eva ŠAMÁNKOVÁ. *České Budějovice*. Druhé přepracované vydání. Praha: Odeon, 1979, 234 s. ISBN neuvedeno.

PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. 24 s. ISBN neuvedeno.

PAVELEC, Petr. *Dominikánský klášter v Českých Budějovicích: stručný průvodce*. České Budějovice, 2008, ISBN neuvedeno.

PAVELEC, Petr. *Středověká nástěnná malba v jižních Čechách*. Olomouc, 2013. disertační práce (Ph.D.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Filozofická fakulta, 287 s. ISBN neuvedeno.

PETROVSKIJ, Artur Vladimirovič a Eva SCHMIDTOVÁ. *Vývojová a pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. Knižnice psychologické literatury, 257 s. ISBN neuvedeno.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. Praha: Academia, 1977-1982, 643 s. ISBN neuvedeno.

PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. Praha: EWA, 1994, 333 s. ISBN 80-85764-05-9.

RAVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha: Regia, 2002, 678 s. ISBN 80-863-6724-X.

RONOVSKÁ, Tereza. *Reliéf sv. Kryštofa – haptická pomůcka pro nevidomé*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková, 89 s. ISBN neuvedeno.

ROYT, Jan. Antonín LIŠKA. *Zahrada mariánská: mariánská úcta ve výtvarném umění od středověku do 20. století: doprovodná publikace k výstavě v Muzeu Šumavy v Kašperských Horách A.D.* Sušice: Muzeum Šumavy, 2000, 59 s. ISBN 80-238-6190-5.

ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999, 362 s. ISBN 80-7184-662-7.

ROYT, Jan. *Slovník biblické ikonografie*. Praha: Karolinum, 2006, 342 s. ISBN: 80-246-0963-0.

RULÍŠEK, Hynek. *Postavy, atributy, symboly: slovník křesťanské ikonografie*. 2., upr. vyd. [České Budějovice]: Karmášek, 2006, 493 s. ISBN 80-239-7434-3.

ŘÍHA, Petr. *Slovník počítačové informatiky: výkladový slovník pro práci s informacemi: hardware a software včetně počítačových sítí, internetu a mobilních technologií*. Ostrava: Montanex, 2002. Informační technologie, 261 s. ISBN 80-7225-083-3.

SCHAUBER, Vera, Hanns Michael SCHINDLER, Vojtěch POLA a Terezie BRICHTOVÁ. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 702 s. ISBN 80-719-2304-4.

SCHINDLEROVÁ, Olga a Kateřina GŮROVÁ. *Na ruce si nevidím: praktické dovednosti pro život se zrakovým postižením*. Praha: Okamžik, 2007, 231 s. ISBN 80-86932-10-9.

SKRUŽNÝ, Ludvík a Jaroslav ŠPAČEK. *Atributy vybraných biblických postav, světců a blahoslavených*. Čelákovice: Městské muzeum, 1996, 295 s. ISBN 80-902328-0-9.

SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994, 939 s. ISBN 80-85605-18-X.

STINISSEN, Wilfrid a Jindra HUBKOVÁ. *Mluv s nimi o Marii: Matka Boží ve svědectví Bible*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 127 s. ISBN 80-7192-788-0.

SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, n.p., 1987, 456 s. ISBN neuváděno.

SZKANDEROVÁ, Aneta. *Dekoratívni prvky v gotické architektuře*. České Budějovice, 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc dr., 64 s. ISBN neuváděno.

ŠMAHEL, František a Martin NODL, ed. *Člověk českého středověku*. Praha: Argo, 2002, 502 s. ISBN 80-7203-448-0.

ŠOBÁŇ, Marek, David HRBEK a Vladimír HAVLÍK. *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 121 s. ISBN 978-80-244-1871-1.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 364 s. ISBN 978-80-244-4302-7.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Škola muzejní pedagogiky 1: poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 132 s. ISBN 978-80-244-1866-7.

ŠTAJNOCHR, Vítězslav. *Panna Maria divotvůrkyně: nauka o Panně Marii, mariánská ikonografie, mariánská poutní místa*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 2000, 326 s. ISBN 80-86785-10-9.

ŠTĚPÁNEK, Pavel. *Obrysy muzeologie: pro historiky umění*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 251 s. ISBN 80-244-0542-3.

TALBOYS, Graeme K. *Museum Educator's Handbook*. Aldershot. Brookfield: Gower, 2000, 232 s. ISBN 0-556-08173-3.

TAXOVÁ, Jiřina. *Pedagogicko-psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Knižnice psychologické literatury, 273 s. ISBN neuvedeno.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN: 80-7178-308-0.

VÁŇOVÁ, Libuše. *Románské a gotické umění na Podblanicku*. Benešov: Muzeum okresu Benešov, 1990, 172 s. ISBN nenalezeno.

VAVREKOVÁ-PŘIKRYLOVÁ, Božena. *Božena Přikrylová: oči v dlaních, aneb, viděno srdcem*. Praha: Okamžik - sdružení pro podporu nejen nevidomých, 2011, 30 s. 978-80-86932-27-9.

VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, 784 s. ISBN 80-85983-17-6.

VRÁNA, Karel, ed. *V jednom společenství: životní příběhy světců*. Praha: Vyšehrad, 2009, 550 s. ISBN 978-80-7021-990-4.

WATZL, Josef. *Unserer lieben Frauen Opferung: Ursprung und Geschichte des altehrwürdigen Madonnenbildes in der Kirche der PP. Redemptoristen in Budweis, 1410-1910*. Krummau: Verlag des Redemptoristenkollegs, 1910. ISBN neuvedeno.

WEIS, Martin. *Mariánské květy: „.. od této chvíle mě budou blahoslavít všechna pokolení ...“*. [Tišnov]: Sursum, 2003. Studie teologické fakulty Jihočeské univerzity, 176 s. ISBN 80-7323-046-1.

WEIS, Martin. *Mariánské zrcadlo*. Praha: Katolický týdeník, 2002. Studie Teologické fakulty Jihočeské univerzity, 219 s. ISBN 80-902708-8-3.

ZAVŘEL, Petr a Marta ZAVŘELOVÁ. *České Budějovice: 730 let od založení města*. České Budějovice: Jelmo, 1995 ISBN neuvedeno.

ZÍKA, Jan. *Panna Maria Budějovická: Nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*. České Budějovice: Československá akciová tiskárna filiálka, 1932, 109 s. ISBN neuvedeno.

ŽALMAN, Jiří, SEITLOVÁ, Pavla a Kateřina TLACHOVÁ. *Děti, mládež, -a muzea?*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1995. Vědecká zasedání Moravského zemského muzea, 136 s. ISBN 80-7028-074-3.

Seriálové publikace:

PAVELEC, Petr. Císař Karel IV. v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích. *Zprávy památkové péče*, Roč. 69, č. 3, 2009.

THOMA, Juraj. Předběžná zpráva o výsledcích archeologického výzkumu na Piaristickém náměstí v Českých Budějovicích. In: *Výběr*. 1996, 33(2), ISSN 1212-0596.

THOMA, Juraj *Příspěvek ke stavebnímu vývoji bývalého dominikánského kláštera v Českých Budějovicích*. *Archaeologia historica*, 1997, 22(1). ISSN 0231-5823.

Internetové zdroje:

ADÁMEK, Jan a Jaroslav KADLEC. Dominikáni. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dominikani>

Anežský klášter: Místo výstav Národní galerie je exponátem samo o sobě. Český rozhlas - Vltava [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/anezsky-klaster-misto-vystav-narodni-galerie-je-exponatem-samo-o-sobe-8113236>

Berní. Lingea slovník českých synonym [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym/bern%C3%AD?>

BRADÁČ Petr. *Haptický model katedrály sv. Václava pro nevidomé*. Statutární město Olomouc [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/obcan/socialni-sluzby/projekt-bezbarierova-olomouc/15122>

ČR – Státní oblastní archiv v Třeboni, Státní okresní archiv České Budějovice [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.ceskearchivy.cz/statni-okresni-archivy/ceske-budejovice/soka-cb-kontakty>

Divý muž. Vokabulář webový [online]. [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

DUCHKOVÁ, Zuzana a SKÁLOVÁ, Klára. Model pro nevidomé z kláštera někdo odcizil. Českobudějovický deník [online]. 6.11.2019 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/model-pro-nevidome-z-klastera-nekdo-odcizil-20191106.html

Haptické modely architektonických prvků a maleb pro osoby se zdravotním postižením. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích - Centrum podpory studentů se specifickými potřebami [online]. [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <http://centrumssp.jcu.cz/verejnost/hapticke-modely-architektonickych-prvku-a-maleb-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim>

Haptické modely pro nevidomé. Prusalab [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://prusalab.cz/hapticke-modely/>

Haptické modely pro osoby se zdravotním postižením. Katedra výtvarné výchovy PF JU v Českých Budějovicích [online]. České Budějovice [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/structure/departments/kvv/hapticke-modely-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim/>

Haptické modely umožní poznat památky nevidomým a slabozrakým. Národní památkový ústav [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/ups-praha/zpravy/44206-hapticke-modely-umozni-poznat-pamatky-nevidomym-a-slabozrakym>

Haptické modely umožní poznat památky nevidomým a slabozrakým. Národní památkový ústav [online]. 2019 [cit. 2021-5-16]. Dostupné z: [44206-hapticke-modely-umozni-poznat-pamatky-nevidomym-a-slabozrakym](https://www.npu.cz/cs/ups-praha/zpravy/44206-hapticke-modely-umozni-poznat-pamatky-nevidomym-a-slabozrakym)

Historie skoro detektivní. Notářská komora České republiky [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_798-historie-skoro-detektivni

CHLUMSKÝ Jan. Sv. Augustin. Životopisy svatých. [online]. [cit. 15.05.2021]. Dostupné z: <http://catholica.cz/index.php?id=3808>

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě - haptické prohlídky [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: <https://www.kostel-most.cz/cs/informace-pro-navstevniky/hapticke-prohlidky>

KUTHAN Jiří. *Hirzo*. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/hirzo>

Linea. *Lingea* slovník českých synonym [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym/linea?>

NÁDVORNÍKOVÁ Iveta. Zámek Litomyšl „uvidí“ také nevidomí lidé. *Svitavský deník* [online]. [cit. 2020-11-22]. Dostupné z: https://svitavsky.denik.cz/zpravy_region/zamek-litomysl-uvidi-take-nevidomi-lide-20190608.html

NOVOTNÝ Miroslav. *Piaristé*. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/piariste>

NOVOTNÝ Miroslav. *Přemysl Otakar II*. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/premysl-otakar-ii>

NOVOTNÝ Miroslav. *Redemptoristé*. Encyklopedie Českých Budějovic [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/redemptoriste>

Obnova bývalého Dominikánského kláštera a kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích za účelem zvýšení návštěvnosti těchto památek. *Biskupství českobudějovické* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.bcb.cz/dotacni-projekty/projekty-irop/obnova-byvaleho-dominikanskeho-klastera-kostela-obetovani-panny-marie-ceskych-budejovicich-za-ucelem-zvyseni-navstevnosti-techto-pamatek/>

Okamžik [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://www.okamzik.cz/Osahejte-si-ceske-pamatky-Takhle-vznikaji-dotykov%C3%A9-modely-pro-nevidom%C3%A9>. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/z-domova/osahejte-si-ceske-pamatky-takhle-vznikaji-dotykov%C3%A9-modely-pr/r~66c6fc1a972a11e994100cc47ab5f122/>

Ostatky dosud vyjmuté ze zadržované niky kláštera v Českých Budějovicích prvnímu převorovi nepatří. *IRozhlas* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/ostatky-dosud-vyjmut%C3%A9-ze-zazdene-niky-klastera-v-ceskych-budejovicich-prvnimu_2002011137_pj

PAVELEC, Petr. Nové objevy v křížové chodbě dominikánského kláštera v Českých Budějovicích, aneb císař Karel IV. po 630 letech znovu ve svém městě. Národní památkový ústav [online]. České Budějovice, 2008 [cit. 2018-04-21]. Dostupné z: <http://old.npu.cz/pp/dokum/ppclanky/ppcl08/ppcl080529pavelecbudejovice/>

Roman Lavička. Databazeknih.cz [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/roman-lavicka-31660>

SAK, Robert. Braniš Josef. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/branis-josef>

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. SONS ČR [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://www.sons.cz/Pristupne-pamatky-P4006171.html#prettyPhoto>

SKÁLOVÁ, Klára. Model pro nevidomé z kláštera někdo odcizil. Českobudějovický deník [online]. 6.11.2019 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/model-pro-nevidome-z-klastera-nekdo-odcizil-20191106.html

Sociologická encyklopedie: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Askeze>

SOUKUPOVÁ, Hana. Křížová chodba bývalého dominikánského kláštera v Č. Budějovicích je nově restaurovaná. Český rozhlas: České Budějovice [online]. 8.2.2012 [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/krizova-chodba-byvaleho-dominikanskeho-klastera-v-c-budejovicich-je-nove-7096166>

ŠOBÁŇOVÁ Petra, et al. Tvoříme společně: Metodika pro výtvarnou výchovu s proinkluzivními přístupy k uměleckému vzdělávání [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://www.imuza.upol.cz/site/wp-content/uploads/2018/01/Tvorime_spolecne_Sobanova-a-kol..pdf

THOMA Juraj. Dominikánský konvent. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2019-11-20]. Dostupné z: <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/dominikansky-konvent>

THOMA Juraj. Librarius Jindřich. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/librarius-jindrich_1

VODÁKOVÁ Alena. Kult mariánský. Sociologická encyklopedie: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kult_mari%C3%A1nsk%C3%BD

Významný nález - ostatky Jindřicha Libraria objeveny v kostele Obětování Panny Marie. Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích [online]. [cit. 2021-7-4]. Dostupné z: <https://www.muzeumcb.cz/jihoceske-muzeum/aktualne-3/vyznamny-nalez-ostatky-jindricha-libraria-objeveny-v-kostele-obetovani-panny-marie.html>

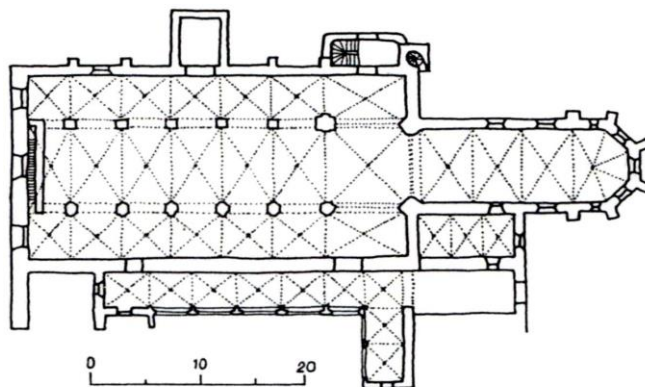
Z kláštera ukradli jeho model, který slouží zrakově postiženým. IDnes.cz [online]. 2019 [cit. 2021-5-4]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/klaster-hapticky-model-nevidome-ukradli-zlodej-ceske-budejovice.A191106_102613_budejovice-zpravy_khr

Seznam příloh

Přílohy I.	Obrazový materiál k teoretické části	102
Přílohy II.	Obrazový materiál k projektové části	113

Přílohy

I. Obrazový materiál k teoretické části

Obr. 1: Půdorys. Kostel Obětování Panny Marie

Obr. 1: Prokys Jakub František: Klášterní areál s kostelem Obětování Panny Marie na mědirytině z roku 1774

Obr. 2: Dominikánský klášter a kostel Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích

Obr. 4: Pohled od hlavního oltáře. Kostel Obětování Panny Marie

Obr. 5: Hlavní oltář. Kostel Obětování Panny Marie

Obr. 6: Pohled na severní stěnu kostela Obětování Panny Marie

Obr. 7: Jindřich Librarius, první převor kláštera.

a	•	b	•	c	••	d	••	e	•						
1		2		3		4		5							
f	••	g	••	h	••	i	•	j	••						
6		7		8		9		0							
k	•	l	•	m	••	n	••	o	••						
p	••	q	••	r	••	s	••	t	••						
u	•	v	••	w	••	x	••	y	••						
z	••	á	•	č	••	d'	••	é	••						
ě	••	í	•	ň	••	ó	••	ř	••						
š	••	ť	••	ú	•	ů	••	ý	••						
ž	••	*	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr><td>1</td><td>4</td></tr> <tr><td>2</td><td>5</td></tr> <tr><td>3</td><td>6</td></tr> </table>	1	4	2	5	3	6	P	•	P	••	P	••
1	4														
2	5														
3	6														
				1		2		3							

Obr. 8: Braillova abeceda

Obr. 3: Konzola divého muže, námět

Obr. 10: Konzola divého muže, model

Obr. 11: Konzola pelikána krmícího svá mláďata, námět

Obr. 12: Konzola pelikána krmícího svá mláďata, model

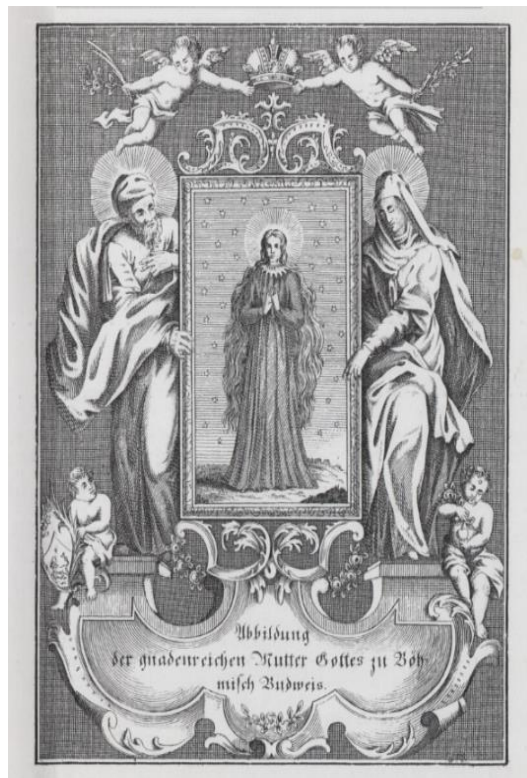
Obr. 13: Konzola Svaté Trojice, námět

Obr. 14: Konzola Svaté Trojice, model

Obr. 15: Panna Marie Klasová, Madona Budějovická, námět

Obr. 16: grafický list Panna Marie Budějovická

Obr. 17: Panna Marie Klasová, model

Obr. 18: detail klasu jako symbolu znovuzrození, model

Obr. 19: Haptický model kláštera

Obr.20: haptický model kláštera – pohled od vchodu

Obr. 21: haptický model kláštera pohled od věže

Obr. 22: haptický model kláštera, pohled do rajske zahrady

panna: Nástěnná malba v prvním poli severního křídla křížové chodby

Obr. 24: Detail malby, Panna Marie Ochránitelka, námět

Obr. 25: Panna Marie Ochránitelka, model

Obr. 26: Karel IV. a Václav IV. pod ochranným pláštěm Panny Marie, model

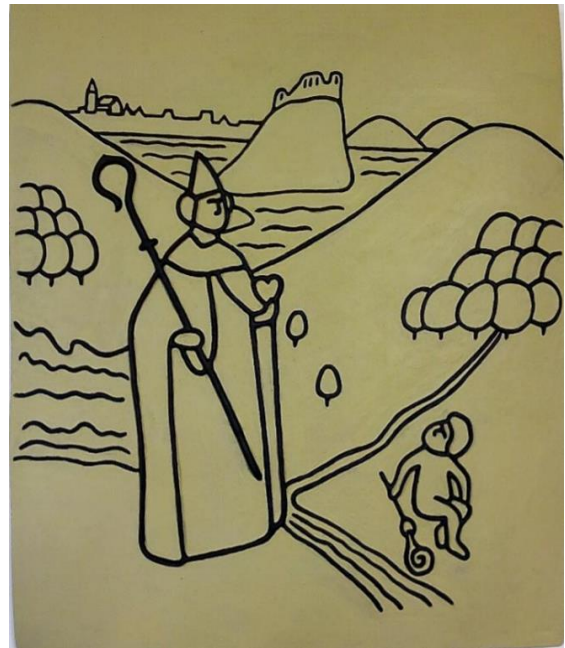
Obr. 27: Nástěnná malba svatý Jiří s drakem, námět

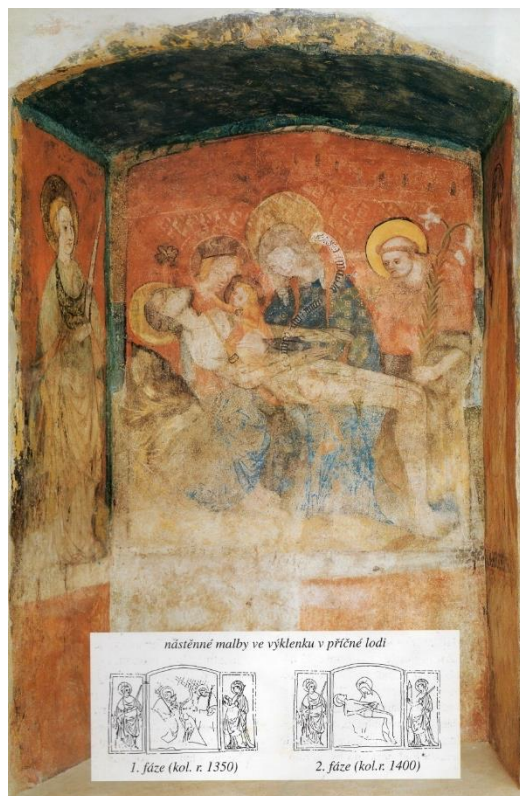
Obr. 28: Nástěnná malba svatý Jiří s drakem, model

Obr. 29: Sv. Augustýn, nástěnná kresba, námět

Obr. 30: Sv. Augustýn, model

Obr. 31: nástěnné malby ve výklenku v příčné lodi

Obr. 32: Madona s Ježíškem, sv. Dominikem a donátorem, model

Obr. 33: Pietta, model

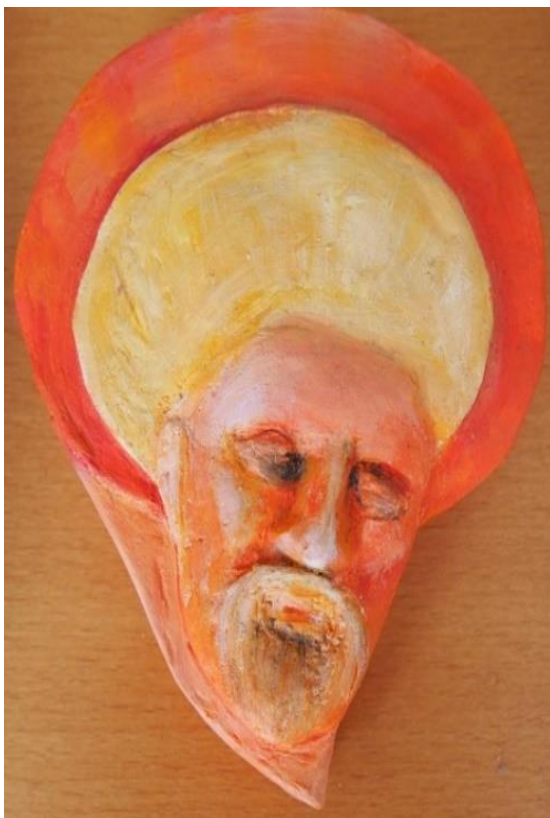
Obr. 34: překrývající se obě malby, model

Obr. 35: Nástěnná malba sv. Kryštofa, námět

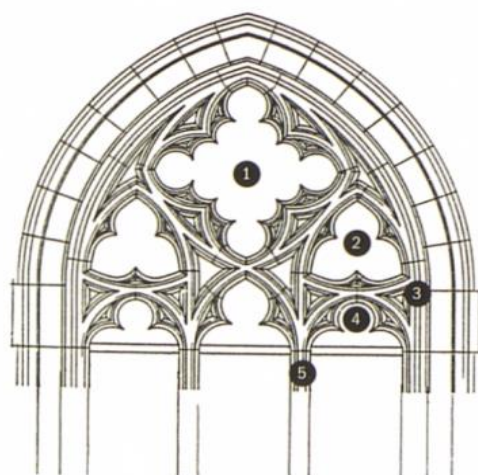
Obr. 36: Detail Ježíška, model

Obr. 37: Detail hlavy sv. Kryštofa, model

Obr. 38: sv. Kryštof, model

Okenní kružba

- 1 čtyřlíst
- 2 trojlíst
- 3 ostění
- 4 jeptiška
- 5 prut

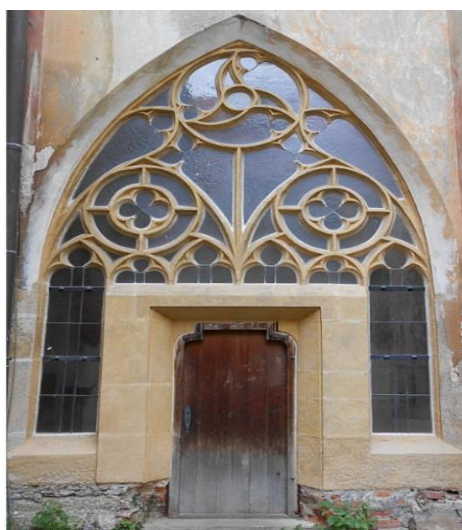
Obr. 39: Prvky kružby

Obr. 40: gotické okno v ambitu, námět

Obr. 41: gotické okno v ambitu, model

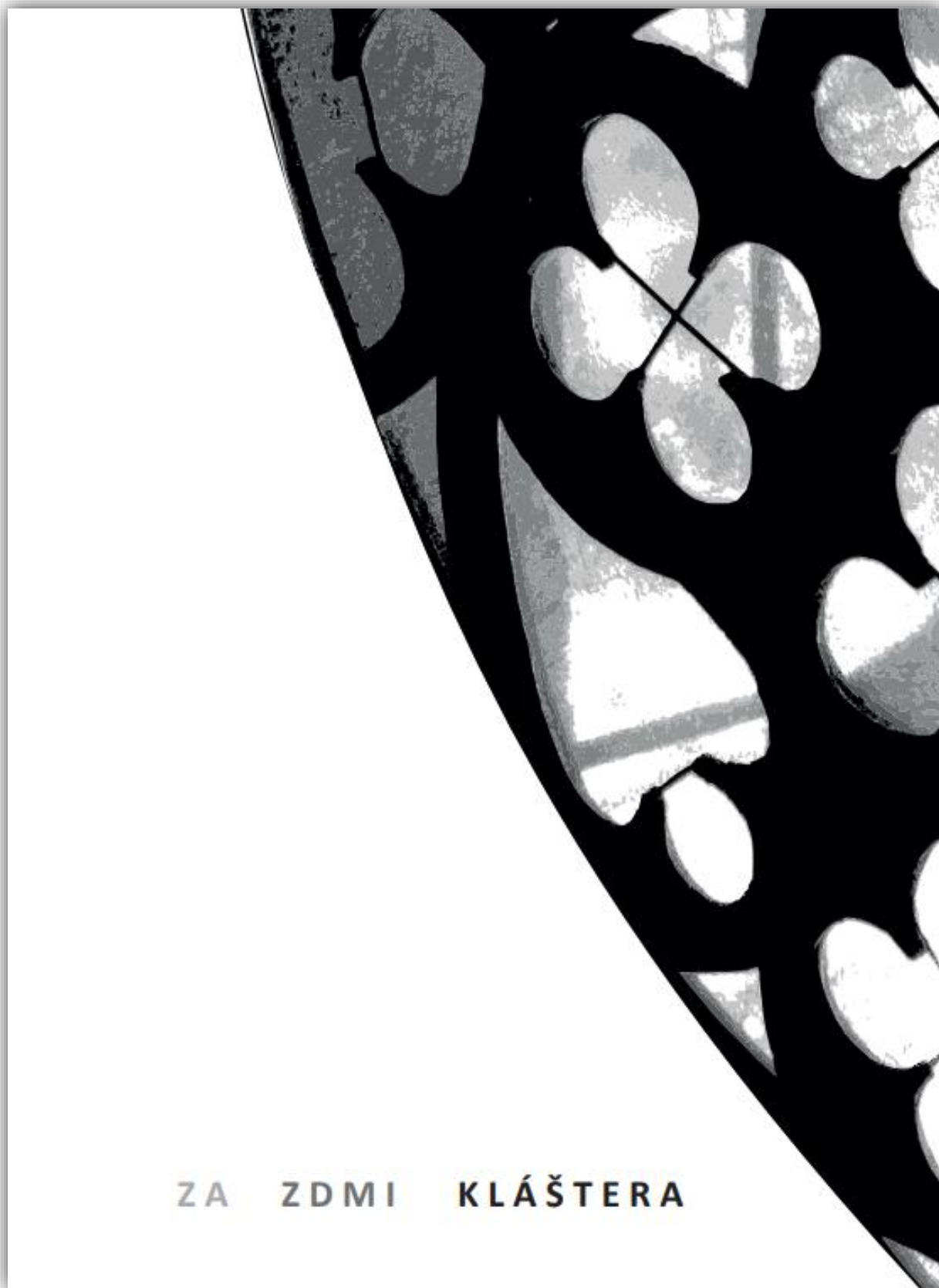

Obr. 42: gotické okno v ambitu, námět

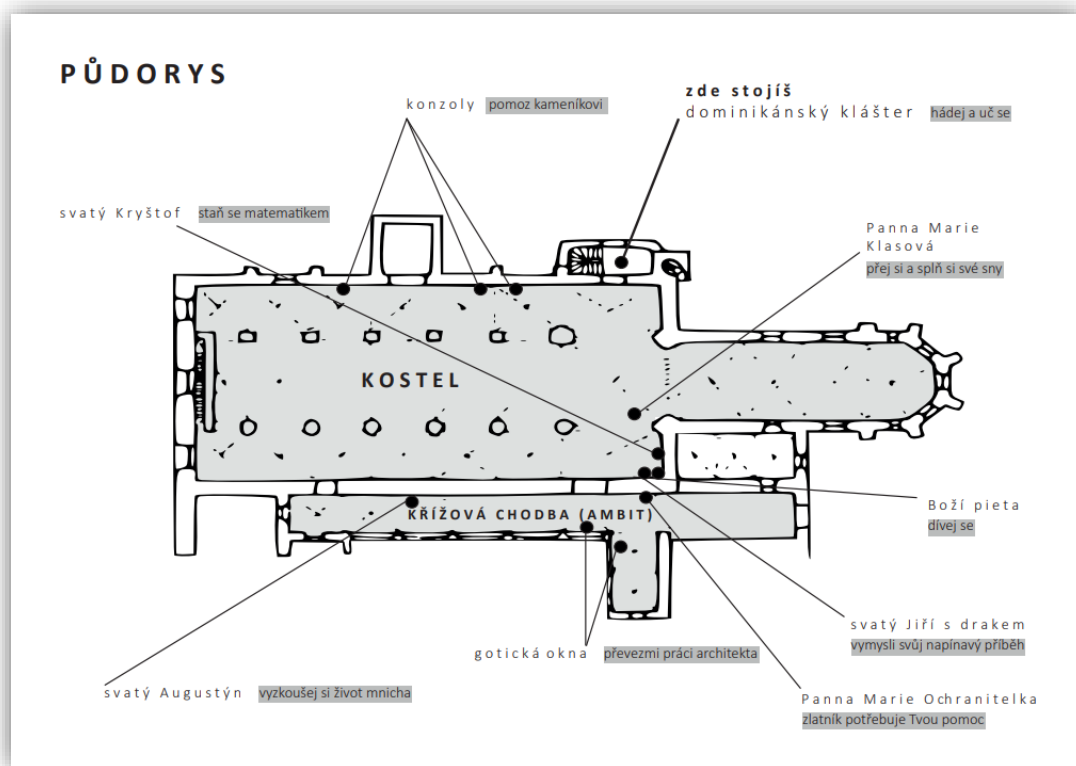

Obr. 43: gotické okno v ambitu, model

I. Obrazový materiál k projektové části

Obr. 1: Obálka pracovních listů, formát A3

Obr. 2: Půdorys – vnitřní strana obálky pracovních listů

ZA ZDMI KLÁŠTERA

Pracovní listy pro 2. stupeň ZŠ představující haptickou expozici v klášteře Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích

© Hana Šipová 2021
Text, ilustrace, grafický návrh: Hana Šipová
Pracovní listy byly vytvořeny jako součást kvalifikační práce na katedře VV JU
Poděkování patří panu Ing. Jiřímu Michalovi za možnost realizace tohoto projektu

HAPTICKÉ MODELY VYTVOŘILI

Veronika Boušková	GOTICKÉ KONZOLY - 2016
	PANNA MARIE OCHRANITELKA - 2018
Tereza Hrabánková	PANNA MARIE KLASOVÁ - 2017
Tereza Ronovská	SVATÝ KRYŠTOF - 2017
Tereza Hávo	GOTICKÉ OKNO - 2018
Aneta Szkanderová	GOTICKÉ OKNO - 2018
Lukáš Jelínek	MODEL KLÁŠTERA - 2018
Kristýna Kováčsová	SVATÝ JIŘÍ S DRAKEM - 2019
Tereza Charvátová	SVATÝ AUGUSTÝN - 2019
Vít Dvořák	PIETA A MADONA S DÍTĚTEM - 2020

Obr. 3: Informační údaje – vnitřní strana obálky pracovních listů

NA UVÍTANOU

Vítáme Vás,

tyto pracovní listy jsou určeny pro žáky 2. stupně základních škol. A nejen pro ně...

Čeká Vás mnoho příběhů, plnění úkolů, nových informací a také zábavy.

Celý program by měl trvat okolo 1 hodiny

Listy provázejí **haptickou expozici**, která je určena zejména pro nevidomé a slabozraké a byla vytvořena studenty Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity.

Všech vystavených exponátů je možné **SE DOTÝKAT**

Listy byly vytvořeny tak, aby nebyly závislé na doprovodu či jiném výkladu. I tak ale nebude případné obohacení od spolužáků či učitelů na škodu.

Každý list také obsahuje šifru z Braillova písma. Za každý splněný list vyluštíte jedno slovo. Na konci sešitu je Braillova abeceda. Z 10 rozluštěných slov se poté sestaví ona šifra. Doporučujeme tento úkol plnit až ve škole nebo doma.

Na úplném konci najdete také slovníček cizích pojmů a správné výsledky.

U každého listu je QR kód, který Vás hlouběji seznámí s daným tématem.

Ve spodní části každého listu je taktéž prostor pro Vaše poznámky.

Cesta není určena, můžete tedy postupovat dle Vaší libosti.

Přejeme mnoho zábavy a potěšení.

Obr. 4: První volný list uvnitř obálky

DOMINIKÁNSKÝ KLÁŠTER

Krásný den,

zdravím Tě a jsem rád, že jsi k nám zavítal/a. Mé jméno je Jindřich Librarius, jsem prvním převorem kláštera a budu Tvým průvodcem.

Někoho takového jako jsi Ty právě hledám. Marně sháním učně do našeho kláštera a jsem velmi rád, že jsi se přihlásil/a a budeš plnit úkoly, které jsou hodny učně.

Vyplň své údaje:

Tvé jméno a věk

Dominikánský klášter nenechal postavit nikdo jiný než Přemysl Otakar II. a v průběhu staletí zažil mnoho událostí. Přežil požáry, morové rány i přestavby.

Zjistí, v jakém uměleckém slohu byl původní klášter postaven. Pomůže ti osmisměrka:

o g c h r á m k
k l á š t e r
n u i h o h k
o a l s r m n
p a s t t a i
a t l o ň t h
t e h d y i a

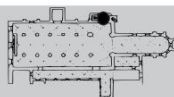
klášter loď
opat hra
okno tehdy
kniha list
past kult
chrám
hmat

Tajenka:

Výborně!

Nyní znáš původ kláštera a můžeme se vydat na cestu. Rozhodni se, kterým úkolem začneš. Splněním každého úkolu získáš 1 šifru, kterou na konci rozluštíš. Hodně štěstí!

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 5: Druhý volný list uvnitř obálky

KONZOLY

Na severní stěně kostela se nacházejí konzoly, které svou nosnou funkcí podpírají ostatní prvky architektury. Jejich tvar je polygonální, ale navíc jsou zdobeny rostlinnými a figurálními motivy.

Rozhlédni se kolem sebe a zjisti, kolik se takových konzol na stěně u vchodu nachází. Počet zapiš do rámečku.

V konzolách můžeš také spatřit skrytý symbol.

Pečlivě prozkoumej 3 modely konzol, které jsou umístěny na podstavcích.

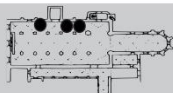
Zapiš, co představují

Jak vidíš, zde je konzola svaté Trojice ještě rozpracována.

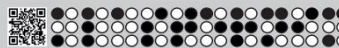
Jejím symbolem je víra v jednoho Boha ve třech osobách.

Kameník ale zapomněl vytesat jednu tvář.

Prosim, pomoz mu a nakresli tvář osoby, které věříš víc než sobě a která Tě inspiruje ve Tvém životě. Můžeš ji nakreslit nebo vepsat její vlastnosti do prázdného prostoru.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 6: Třetí volný list

GOTICKÁ OKNA

V křížové chodbě najdeš 2 původní gotická okna z druhé poloviny 14. století. Dobře se na ně podívej. Jako učeň musíš zvládnout různorodé úkoly. Dotkni se proto modelů a zjisti, z jakého materiálu byla původní okna vyrobena. Můžeš se dotknout také původního okna.

Pozorovací schopnost je nesmírně důležitá. Proto si původní okna dobře prohlédni. Skaládají se z lomeného oblouku a kružby, která je velmi zdobná. Byla to vlastně taková „z nouze ctnost“. Tehdejší stavitelé ještě nedokázali udělat takhle velké okno z jednoho skla, a proto byla okna poskládána z malých dílků a provázána olověnou sítí, která je držela pohromadě. Toto dělení bylo použito pro dekorativní a symbolické účely.

Tvým hlavním úkolem bude zkusit si práci architekta.

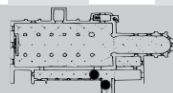
Části kružby mají svá jména. Obvykle se dají poznat podle jejich tvaru. Zapoj svou fantazii a zkus do rámečků nakreslit jednotlivé prvky oken. Do posledního zkus navrhnut svůj nový prvek. Tak hurá do toho!

ČTYŘLALOK

TROJLIST

JEPTÍŠKA

PLAMÉNEK
(Rybí měchýř)

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 7: Třetí volný list uvnitř obálky

SVATÝ KRYŠTOF

Nyní jsme došli až k modelu, který představuje reliéf svatého Kryštofa. Podívej se, nástěnné dílo je **10 metrů** vysoké a tím se řadí mezi největší malby na území celých Čech, a to bylo vytvořeno již před rokem 1450.

Proč svatý Kryštof? Kryštof je od latinského slova Christoforos, tedy nositel Krista. Podle legendy hledal celý život někoho, kdo bude silnější než on. Až objevil samotného Boha. Pro něj přenašel přes řeku každého, kdo to potřeboval. Nakonec přenesl i samotného Ježíše Krista.

Ale to jsem se rozpovídal, zpět k úkolu. Učni, mniši i ostatní obyvatelé kláštera musí být vzděláni v mnoha oblastech. Jednou z nich je matematika.

Tvým úkolem je změřit model svatého Kryštofa a zjistit, kolikrát ho museli zmenšit oproti originálu na stěně.

Že je to úkol obtížný? Mám pro Tebe nápovědu. Použij pravítko, které jsem Ti zde připravil. Hodně zdaru!

Výsledek zapiš do rámečku:

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 8: Čtvrtý volný list uvnitř obálky

PANNA MARIE KLASOVÁ

Mám pro Tebe úkol hodný učně. Zkus se zadívat na Pannu Marii a zjisti, o čem přemýšlí nebo sní. Poté to napiš nebo nakresli do rámečku/ů.

Právě stojíme u nejcennějšího obrazu v klášteře. Představují Ti Madonu Budějovickou, která je typem Panny Marie Klasové, a je umístěna na hlavním oltáři kostela. Také má velmi bohatou historii. Do kláštera ji daroval asi roku 1418 Václav Institoris. Ačkoliv byla několikrát v nebezpečí, nikdy nebyla ukradena a po roce 1989 byla nahrazena kopií na dřevě.

Naše Panna Marie dokáže zázraky. Uzdravuje nemocné, ochránila město před švédskými vojsky, morem a mnohým dalším nebezpečím. Zavři oči, zaposlouchej se do ticha kostela, spoj ruce s Pannou Marií a přej si své nejtajnější přání. Pokud to bude v její síle a budeš věřit, přání se splní.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 9: Pátý volný list uvnitř obálky

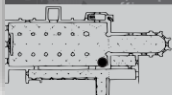
SVATÝ JIŘÍ S DRAKEM

Pojď blíž a prohlédni si model sv. Jiří a draka. Jakoby byli živí, že? Čeká Tě náročný úkol. Jak jistě víš, o sv. Jiřím koluje mnoho legend. On sám byl bojovníkem a také mučedníkem. Přežil mnohá utrpení a nakonec byl stát.

Jedna z legend praví, že si drak žádal oběti, a to i princeznu. Jiří ji zachránil a draka zabil. Boj s drakem symbolizuje jakýkoliv boj člověka se zlem.

I učni musí umět bojovat. **Sepiš zde nebo doma/ve škole svůj příběh bojovníka / bojovnice, ve kterém budeš bojovat se zlem.**

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 10: Šestý volný list uvnitř obálky

PANNA MARIE OCHRANITELKA

Představ si, že teprve v roce 2005 byla malba Panny Marie Ochránitelky objevena. A přitom byla vytvořena asi již roku 1378.

Pod jejím pláštěm se schovávají i dva velmi významní muži. Zkus je najít a uhodnout, o koho se jedná.

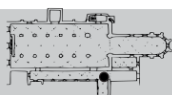
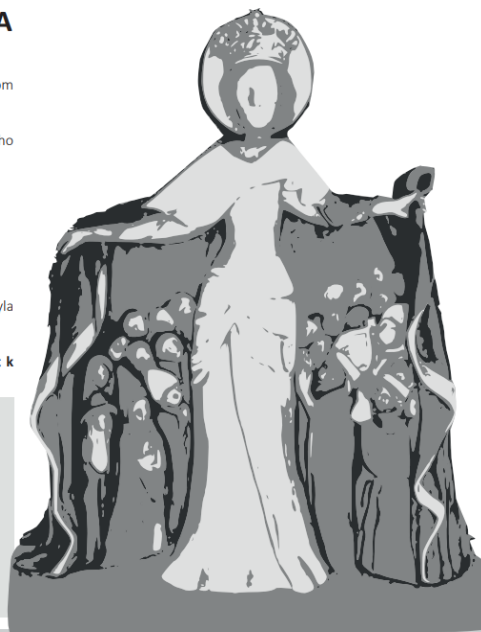

Nápovědy: vše prozradí, když se na hlavu nasadí...

Jedná se o otce, který byl římským i českým králem a jeho syna

A právě díky jejich [] jsme mohli určit přesnou dataci. Alespoň vidíš, jak byla její podoba důležitá.

Pomoz zlatníkovi navrhout Tvou korunu či minci, která se bude navždy odkazovat k Tvému jménu.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 11: Sedmý volný list uvnitř obálky

SVATÝ AUGUSTÝN

Vidíš, tohle je úplně jiné dílo než všechny ostatní. Věděl/a bys proč?

Tato kresba byla dokončena v poslední třetině 15. století, tedy v pozdním středověku. Sám svatý Augustýn byl velice vzdělaný muž. Pocházel z Afriky a byl učitelem, biskupem i spisovatelem. Dochovalo se od něj přes 100 spisů týkajících se křesťanské tematiky.

Jako učeň a budoucí mnich v klášteře se musíš učit trpělivosti a řádu. Mniši brzy vstávají, mnohokrát za den mají určené modlitby a dodržují mlčenlivost v určitých místnostech.

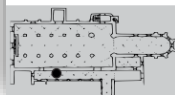
Sám Augustýn se zřekl všeho, co měl a obrátil se k Bohu a vzdělání. **Zkus napsat zde nebo doma/ve škole 3 věci, kterých by jsi se dokázal/a vzdát Ty.**

Vyzkoušej si pravidlo mlčení.

Po celou dobu, kterou strávíš v ambitu (křížové chodbě), buď tise a snaž se vnímat nejen obrazy, ale také vůni, světlo kláštera a poslouchej kroky, které vedou zpět do historie.

Zadívej se na původní kresbu na stěně a poté ji porovnej s touto. Vzhledem k tomu, že haptické modely musely být zjednodušeny při jejich tvorbě, vše se tam nevešlo.

Najdi alespoň 3 věci, které na obrázku chybí. Zakresli je do této kresby.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 12: Osmý volný list uvnitř obálky

BOŽÍ PIETA

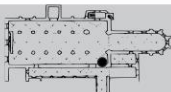
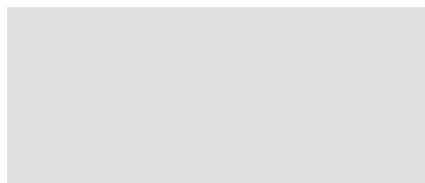
Došli jsme k dalšímu velmi zajímavému dílu. Zde byla původně vytvořena malba madony s Ježíškem, svatým Dominikem a donátorem, která byla později překryta novou malbou zobrazující piету (madona s mrtvým Kristem v nároučí). Při restaurování se podařilo odkrýt obě malby současně.

Pozorně si prohlédni poslední část. U svatého Dominika můžeš vidět v jeho levé ruce květinu. Zkus uhádnout, o kterou se jedná. Zapiš její jméno do rámečku.

Jak jsi asi uhád/a, nadrž jí jen tak. Každá květina má svou symboliku stejně tak, jako barvy použité v malbě. Tato znamená čistotu a nevinnost.

Když už jsme u té malby, hodně záleží na úhlu pozorování.

Zkus se proto podívat směrem od mrtvého Ježíše Krista a zaznamej do rámečku, co mohli vidět.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 13: Devátý volný list uvnitř obálky

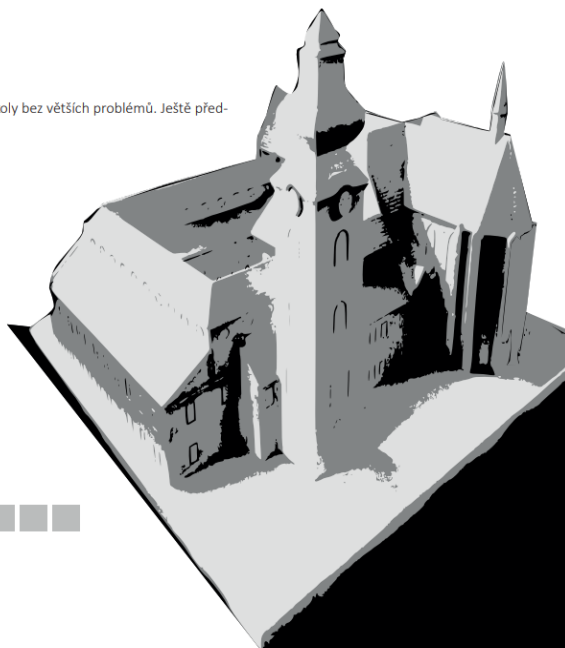
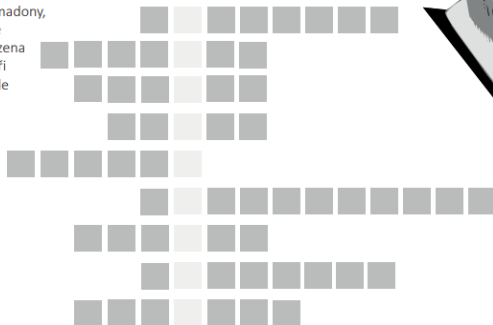
KLÁŠTER SE LOUČÍ

Bližíme se na konec našeho putování. Jsem velmi rád, že jsi zvládl/a plnit úkoly bez větších problémů. Ještě předtím, než se s Tebou rozloučím, si ale ověřím Tvé znalosti.

Zkus vyplnit křížovku. Hodně štěstí.

1. jak se řekne jinak prvek kružby „rybí měchýř“
2. jedna z konzol byla „svatá ...“
3. lilie je květina a také ... nevinnosti
4. Pod Pannou Marií ochranitelkou se ukrývá Václav IV. a ...IV.
5. Jak se jmenuje slon, ve kterém byl klášter původně postaven
6. latinsky jméno Kryštof
7. světadíl, odkud pocházel sv. Augustýn
8. sv. Jiří byl bojovník a také ...
9. typ madony, která je

vyobrazena na oltáři v kostele

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 14: Desátý volný list uvnitř obálky

NA SHLEDANOU

VÝBORNĚ! I tento poslední úkol jsi zvládl/a. Tedy nezbyvá než se rozloučit. Již navždy budeš vítaným hostem u nás v klášteře a moc rádi Tě tu zase uvidíme.

Pokud jsi luštil i šifru z Braillova písma, zde je abeceda pro její vyřešení.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
●○	●○	●●	●●	●○	●●	●●	●○	○●	○●
○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●
K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
●○	●○	●●	●●	●○	●●	●●	●○	○●	○●
○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●	○●
U	V	W	X	Y	Z				
●○	●○	○●	○●	●●	●○				
○●	○●	○●	○●	○●	○●				

Šifra:

Tak tedy... NA SHLEDANOU! Váš Jindřich Librarius, první převor kláštera.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 15: Jedenáctý volný list uvnitř obálky

SPRÁVNÉ ODPOVĚDI

DOMINIKÁNSKÝ KLÁŠTER

umělecký sloh - gotika

šifra - učněm

PANNA MARIE KLASOVÁ

šifra - teď

BOŽÍ PIETA

květina - lilie

Kristus se dívá na hvězdné nebe; šifra - jsi

GOTICKÁ OKNA

materiál, z kterého byla okna postavena - kámen; šifra - gratuluji

čtyřlaloč

trojlíst

plamének

jeptiška

SVATÝ AUGUSTÝN

jedná se o dílo, které bylo vytvořeno z námětu kresby, proto je model pouze obrysový. Ostatní díla byla vytvářena z maleb, proto byly vymodelované hmotou. rozdíl - lodky, páska s nápisem, detaily berly sv. Augustýna, domy na kopcích,...

šifra - domů

SVATÝ KRYŠTOF

zmenšen byl 25x 40 cm je výška modelu = 0,4 m; 10m : 0,4m = 25; šifra: stal

PANNA MARIE OCHRANITELKA

jedná se o Karla IV. a jeho syna Václava IV.; šifra - stal

KONZOLY

celkem je jen na této stěně 6 konzol; konzoly popisují pelikána krmícího svá mláďata, divého muže a Svatou Trojici; šifra: klášterním

KLÁŠTER SE LOUČÍ

plamének, Trojice, symbol, Karel, Gotika, Christoforos, Afrika, mučedník, Klasová; tajenka: Librarianus

šifra - se

NA SHLEDANOU

šifra - Gratuluji, teď jsi se stal klášterním učněm. Šťastnou cestu domů.

SLOVNÍČEK

ambit

křížová chodba, která navazuje na kostel

architektura

(lat.) stavební umění, které vytváří funkční a umělecké pojetí staveb

Braillovo písmo

speciální sruh písma určený pro nevidomé, ze zbytků zraku a slabozraké. funguje na principu bodů, které jsou vyraženy do materiálu

exponát

vystavené dílo, předmět

expoziční

výstava

figurální

zobrazující lidskou postavu

gotika

(Ital.) umělecký sloh v Evropě od poloviny 12. století. v Čechách se člení na ranou (1230-1310), vrcholnou (1310-1420) a pozdní (1435-1526). Nejvýznamnější umělci byli například Matyáš z Arrasu nebo Petr Parléř.

haptický

hmatový

konzola

(franc.), neboli konsola, znamená nosný kamenný, případně dřevěný, prvek architektury, který vystupuje ze zdi a podpírá balkon, římsu, sochu, arkýř či žebro.

kružba

Obrazce z tenkých, vzájemně se protínajících prutů v horní části okna mající dekorativní účinek. Oblíbené byly zejména v gotice.

mučedník osoba, která zamřela umučením nebo zemřela za svou víru, ideu

polygonální

mnohouhelníkový

reliéf

(franc.) v sochařství tvar vystupující plasticky nad základní plochu

symbol

něco hmatatelného, za čímž se skrývá smysl něčeho jiného nebo k něčemu jinému odkazuje

Obr. 16: Dvanáctý volný list uvnitř obálky, slovníček a správné výsledky

METODIKA PRO UČITELE

V rukou držíte materiál, který je určen pro učitele na druhém stupni základních škol a seznámí Vás se samoobslužnými pracovními listy **Za zdmi kláštera**, které byly vytvořeny k haptické expoziční v dominikánském klášteře v Českých Budějovicích a jsou určeny pro žáky druhého stupně základních škol. Expoziční vytvářeli studenti a studentky katedry výtvarné výchovy JU.

Program s nimi spojený je časově odhadován na 1 hodinu a žáci, žákyně by jej měli být schopni realizovat sami bez Vaše pomoci. Případné rady a připomínky ale budou určité vítány. Provádět bude žáky a žákyně Jindřich Librarianus, první převor kláštera. Chybět nebudou úkoly, křížovky a hádanky. Některé z nich není nutné plnit v klášteře, ale až doma či ve škole.

Vzhledem k tomu, že se jedná o volné listy, mohou žáci volit cestu dle svého uvážení.

Listy si na konci putování odnesou s sebou domů.

Program je proto vhodný také jako doplněk k projektovému dni věnujícímu se tomuto komplexu.

Doporučení před návštěvou kláštera:

Seznamte žáky a žákyně s historií kláštera.

Vysvětlete žákům a žákyním, co je to haptický model, za jakým účelem a pro koho byl vytvořen.

Upozorněte je, co to znamená být nevidomý, jak se takový člověk orientuje v lidském světě (pomůcky,...).

Navrhněte, aby sami žáci a žákyně připravili referáty či projekty na toto téma.

Společně s nimi si určete pravidla, která budete dodržovat po vstupu do kláštera (budeme tiše,...)

Doporučení při vstupu do kláštera:

Zopakujte si informace o klášteře a haptické expoziční

Připomeňte si pravidla chování v klášteře.

Každý žák/žákyně má u sebe **psací potřeby**, případně gumu či jiné pomůcky.

Upozorněte je, kterým artefaktům mají věnovat větší pozornost.

Seznamte žáky a žákyně ve stručnosti s pracovními listy.

Doporučení po odchodu z kláštera:

Vezměte listy s sebou do školy a řekněte si společně správné odpovědi.

Kdo nestihl vyplnit úkoly, zejména šifru z Braillova písma, může je dopracovat ve škole.

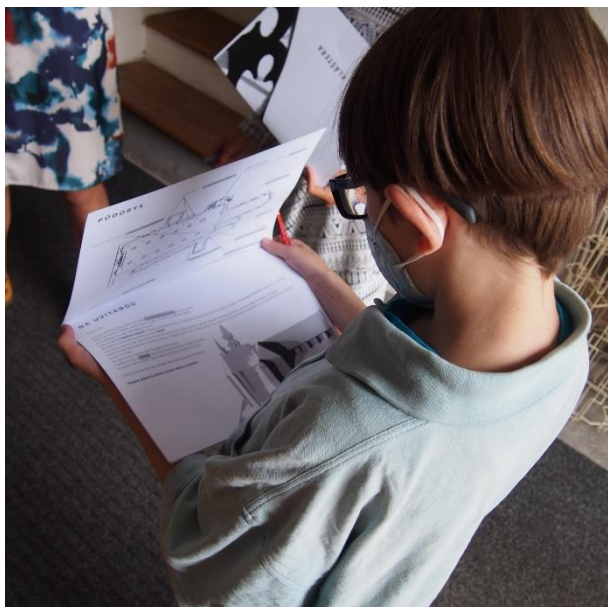
Hodiny výtvarné výchovy mohou sloužit jako prostředek reflexe pobytu v klášteře.

Zhodnotte s žáky a žákyněmi celkový dojem z kláštera, co je nejvíce zaujalo nebo překvapilo.

Vše výše uvedené jsou doporučení. Jejich realizace, obměny či jiná alternativní řešení jsou již jen na Vás.

Přejeme příjemné prožití času stráveného na tak výjimečném místě, jako je dominikánský klášter v Českých Budějovicích.

Obr. 17: Třináctý a poslední volný list, metodika pro učitele

Obr. 18: Evaluace pracovních listů

Obr. 19: Evaluace pracovních listů

Obr. 20: Evaluace pracovních listů

Obr. 21: Evaluace pracovních listů

Obr. 22: Evaluace pracovních listů

Obr. 23: Evaluace pracovních listů

Obr. 24: Evaluace pracovních listů

Obr. 25: Evaluace pracovních listů

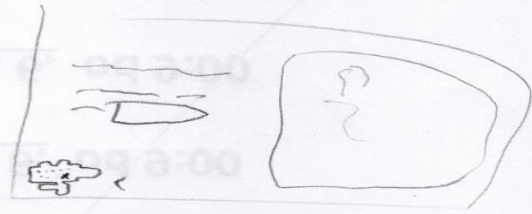

Obr. 26. Evaluace pracovních listů

Obr. 27. Evaluace pracovních listů

já bych udělala na lepší papír mapu
 kreslelo a udělala x tam kde se učil
 učitel. ~~práce~~ měla ~~byla~~ kreslela oběd na stěnu
 a naposledy udělala tam dom jid a oběd se učil se
 spánek učitel.

Líbilo se mi

že jsem pracovala tak jed. hodně kreslela.
 že jsem pracovala se věcmi které neznám.
 mohla jsem si věci odměřit.

Stella Hajna

Mě to bavilo a líbilo se mi, že tam bylo zahrnováno to kreslení.
 Ale někdy jsem to trochu nepochopila ale byla tam paní učitelka to asi dobře.
 Ne víc mě bavilo tam kreslit a to kreslit to cít.

Hajna
13. 6. 21

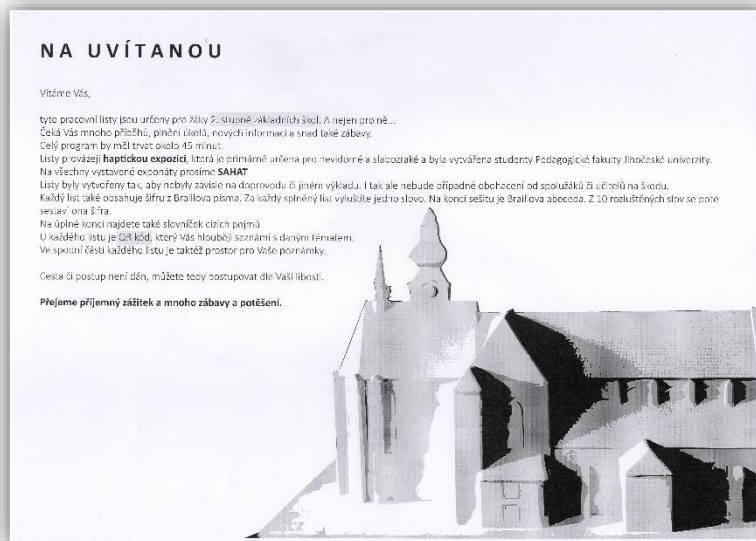
Moc se mi to líbilo, bylo to tam krásné, zachovalé
 obrázky a sochy, něco bylo vystouplé, máke obrázky
 byli moc velké dali moc velkou práci, a bylo
 to tam moc krásné. 🍃

ANNA KRÍŽOVÁ 2021 11LET

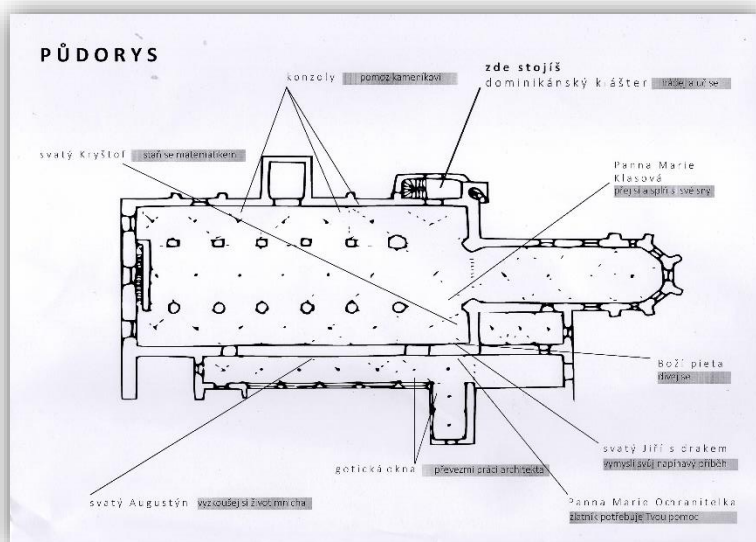
Obr. 28: Reflexe pracovních listů očima žáků

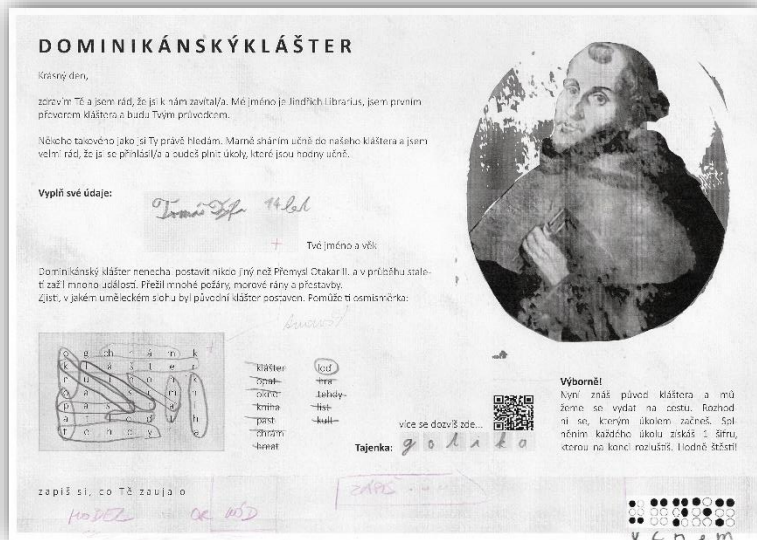
Obr. 29. Výběr vypracovaných pracovních listů, obálka

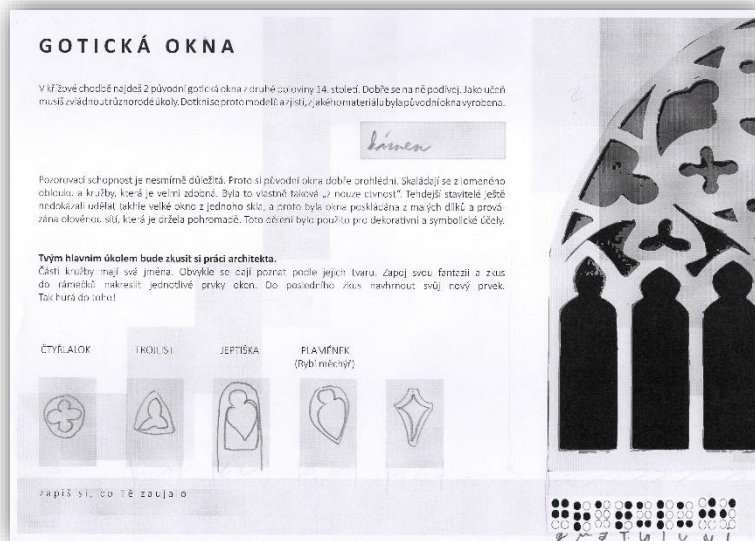
Obr. 30. Výběr vypracovaných pracovních listů, první strana

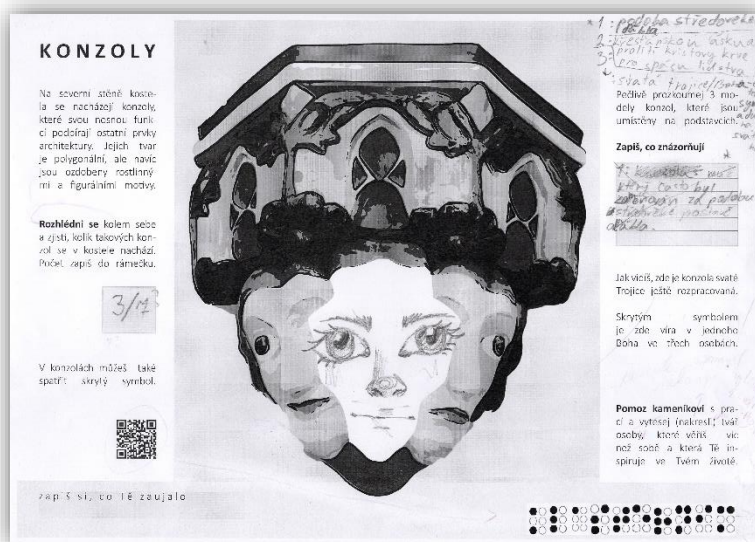
Obr. 31. Výběr vypracovaných pracovních listů, půdorys

Obr. 32. Výběr vypracovaných pracovních listů, druhá strana

Obr. 33. Výběr vypracovaných pracovních listů, třetí strana

Obr. 34. Výběr vypracovaných pracovních listů, čtvrtá strana

SVATÝ KRYŠTOF

Nyní jsme došli až k modelu, který představuje reliéf svatého Kryštofa. Podívej se, nástěnné dílo je **10 metrů** vysoké a tím se řadí mezi největší malby na území celých Čech, o to byl vysoký již před rokem 1450.

Proč svatý Kryštof? Kryštof je od latinského slova Christoforus, tedy nosiče Krista. Podle legendy hledal celý život někoho, kdo bude silnější než on. Až objevil samotného Bona. Pro něj přenesl přes řeku, každěho, kdo to potřeboval. Nakonec přenesl i samotného Ježíše Krista.

Ale to jsem se rozpovídal, zpět k úkolu. Užní, mněší i ostatní ocyvatelé kláštera musí být vodilani v mnoha oblastech. Jednou z nich je matematika.

Tvým úkolem je porovnat model svatého Kryštofa s původním dílem na stěně a zjistit, kolikrát jej museli zmeršit.

Že je to úkol obtížný? Mám pro Tebe nápo vědu. Odstup od stěny a jako měřítko použij svůj palec, kterým se v mnoha směrech dříve běžně měřilo, a nebo pravitko, které jsi Ti zřejmě připravil. Hodně štěstí!

Výsledek zapiš do rámečku: **20x 9x**

zapiš si, co tě zaujalo

Obr. 35. Výběr vypracovaných pracovních listů, pátá strana

SVATÝ JIŘÍ S DRAKEM

Pojď bliž a prohlédni si model se lípí a draka. Jakoby byli živí, že? Čeká Tě náročný úkol. Jak jistě víš, o sv. Jiřím koluje mnoho legend. On sám byl bojovníkem a také mučedníkem. Přelil mnoho utrpení a nakonec byl stát.

Jedna z legend praví, že si drak řádal oběti, a na princevnu Jiří zachránil a draka zabil. Symbolicky měl boj s drakem symbolizovat jeho vítězství boje člověka se zlem.

Užní musíme bojovat. **Sepiš Tvůj příběh bojovníka / bojovnice, ve kterém budeš bojovat se zlem. Ověř jak příběh dopadne, to je již jen na Tobě.**

Budu bojovnice a budu bojovat s obří kobrou a to je jasné že vyhraju no když ona vše mohla mít jako svočinku

zapiš si, co tě zaujalo

Obr. 36. Výběr vypracovaných pracovních listů, šestá strana

SVATÝ AUGUSTÝN

Vidíš, tohle je úplně jiné dílo než všechny ostatní. Viděl/a bys proč?

krvili jednovrchli malby

Tato kresba byla dokončena v poslední třetině 15. století, tedy v podání silepovčků. Sám svatý Augustýn byl vskice vzdělaný muž pocházející z Afriky a byl učitel, teologem i spisovatelem. Dochovalo se od něj přes 100 spisů týkajících se křesťanské tematiky.

Jako učitel a budoucí mnich v klášteru se musel učit trpělivosti a řádu. Mněší brzy vstávají, mnohokrát za den mají určené modlitby a dodržují mnišskou v určitých místnostech.

Sám Augustýn se zřekl všeho, co měl a obrátil se k Říku a vzdělání. **Zkus napsat 3 věci, kterých bys ses vzdal/a Ty.**

internet, albert, bohudobri

Vyzkoušej si pravidlo mlčení. Po celou dobu, kterou strávíš v ambítu (klášteru, chotěb), buď polichu a snaž se vnímat nejen obrazy, ale také vůni, světlo kláštera a poslouchat kroky, které vedou zpět do historie.

Zadávěj se na původní kresbu na stěně a poté ji porovnej s touto. Vzáledek k tomu, že haptické modely musely být zjednodušeny při jejich tvorbě, vše se tam nevešle.

Najdi alespoň 5 věcí, které na obrázku chybí. Zakresli je do této kresby.

zapiš si, co tě zaujalo

krvili obrazem

Obr. 37. Výběr vypracovaných pracovních listů, sedmá strana

BOŽÍ PIETA

Došli jsme k dalšímu velmi zajímavému dílu. Zde byly vytvořeny celkem s třemi, které se přetřpyly. Jednalo se o madonu s Ježíškem, Pieta a Pieta se sestřič Dominikem a donátorem.

Pozorně si prohlédni poslední část. U svatého Dominika můžeš vidět v jeho levé ruce koťátku. Zkus uhládnout, o kterou se jedná, začíš svůj typ do rámečku.

koťátko

Jak je asi uhládnout, nedělá jí jen tak. Každá koťátka má svou symboliku stejně tak jako barvy použité v malbě. Líbíš znamená lásku a nevídnost. Když už jsme u té malby, hodně zhlédni na líhu pozorování.

Zkus se proto podívat směrem od Ježíše Krista a zaznamenej do rámečku, co mohlo vidět.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 38. Výběr vypracovaných pracovních listů, osmá strana

PANNA MARIE KLASOVÁ

Milý je

Mám pro Tebe úkol hodný ušně.
Zkus se začít na Pannu Marii a zjisti, o čem přemýšlí nebo sní. Poté to napíš nebo nakreslí do rámečku/ů.

Právě stojíme u bezesporu nejvíce navštěvovaného ohrady v klášteře. Představuj Ti Madonu Buzčivovskou, která je typem Panna Marie Klasová, naše srdce kláštera, která je umístěna na hlavním oltáři kostela. Také má velmi bohatou historii. Nám sem do kláštera ji donoval zvl. v roce 1418 Václav Institoris. Ačkoli byla rebelant v robotě, nikdy neslyšela utlačena z kláštera a po roce 1989 byla nahrazena kosi na dřevě, a to z bezpečnostních důvodů.

Naše Panna Marie dokáže zázraky. Udržuje nemocné, ochránilo místo před švédskými vojsky, morem a mnoho dalších. Zevři oči, zaslouchej se do úcha kostela, spoj ruce s Pannou Marií a přeji si své nejpřání. Pokud to bude v její síle a budeš věřit, přání se splní.

zapiš si, co Tě zaujalo

Obr. 39. Výběr vypracovaných pracovních listů, devátá strana

PANNA MARIE OCHRANITELKA

Představ si, že teprve v roce 2000 byla malba Panny Marie Ochránitelky objevena. A přitom byla vytvořena asi roku 1378.

Pod jejím pláštěm se schovávali i dva velmi významní muži. Zkus je najít a uhodnout, o koho se jedná.

Václav III Hrabě II

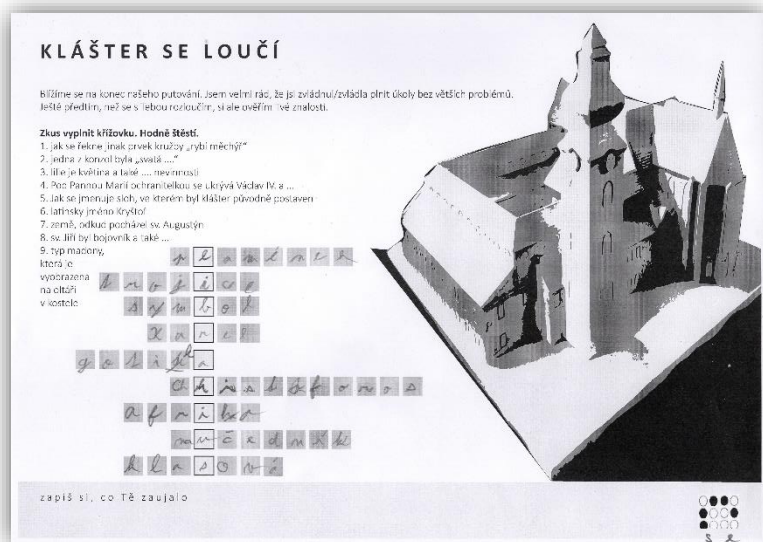
Nápověda: více prozradí, když se na hlavu nasadí...

A právě díky jich *Čepelcov* je to máti učil: přenosu dejetí. Ale spíše vidíš, jak byla je) podobě důležitá nejen symbolicky.

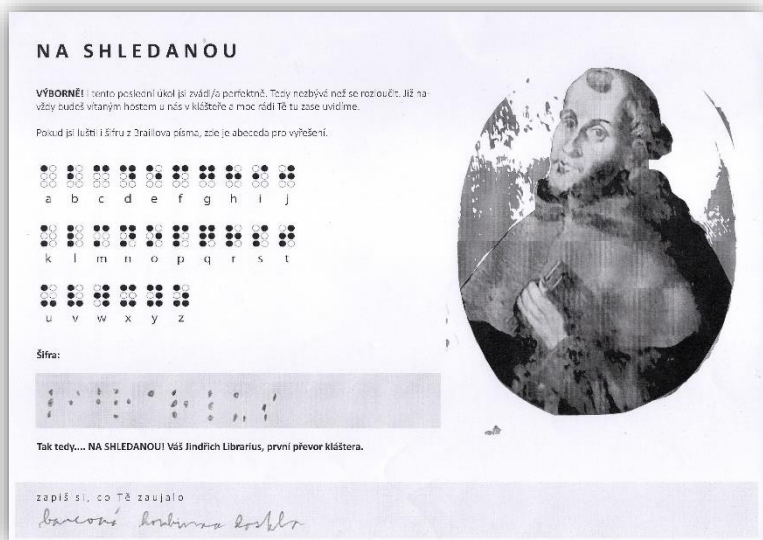
Pomoz zlatníkovi navrhnout Tvou korunu či minci, která se bude vždy odkazovat k Tvému jménu.

zapiš si, co Tě zaujalo

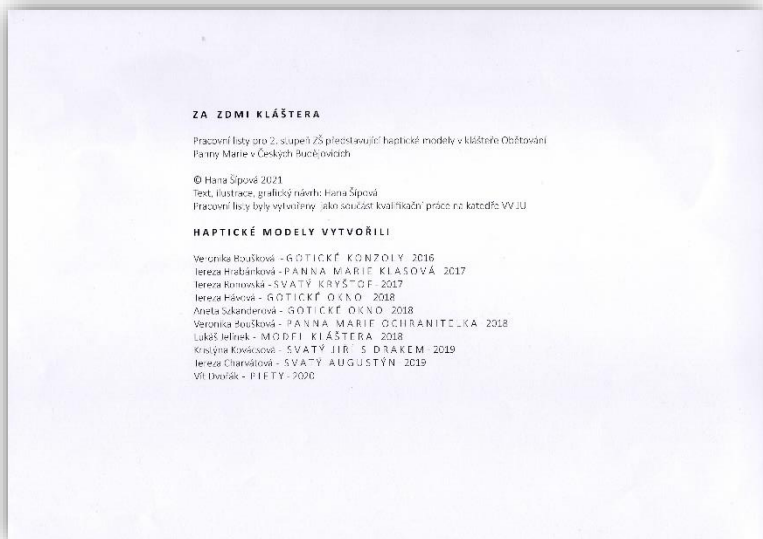
Obr. 40. Výběr vypracovaných pracovních listů, desátá strana

Obr. 41. Výběr vypracovaných pracovních listů, jedenáctá strana

Obr. 42. Výběr vypracovaných pracovních listů, dvanáctá strana

Obr. 43. Výběr vypracovaných pracovních listů, třináctá strana

Zdroje příloh

Přílohy I.

Obr. 1: Královské dílo: Přemysl Otakar II. (1253-1278) [online]. [cit. 2021-7-8].

Dostupné z: <http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/lokality/Ceske-Budejovice-%E2%80%93-Klaster-dominikanu>

Obr. 2: PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 2.

Obr. 3: Areal des einstigen Dominikanerklosters - České Budějovice (Budweis). *Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska* [online]. [cit. 2021-7-8].

Dostupné z: <http://www.historickasidla.cz/redakce/index.php?dr=1256&xuser=&lanG=de>

Obr. 4-6: Vlastní archiv

Obr. 7: Významný nález - ostatky Jindřicha Libraria objeveny v kostele Obětování Panny Marie. *Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích* [online]. [cit. 2021-7-8]. Dostupné z: <https://www.muzeumcb.cz/jihoceske-muzeum/aktualne-3/vyznamny-nalez-ostatky-jindricha-libraria-objeveny-v-kostele-obetovani-panny-marie.html>

Obr. 8: BUBENÍČKOVÁ, Hana - KARÁSEK, Petr - PAVLÍČEK, Radek. *Kompenzační pomůcky pro uživatele se zrakovým postižením*. 1. vyd. Brno: Tyflo Centrum Brno, 2012, s. 108.

Obr. 9, 11, 13: BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování architektonického prvku jako haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc. s. 48-49.

Obr. 10, 12, 14: vlastní archiv

Obr. 15: PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 14.

Obr. 16: ROYT, Jan. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Karolinum, 1999. s. 209.

Obr. 17, 18: Vlastní archiv

Obr. 19-22: JELÍNEK, Lukáš. *Haptický model kláštera Obětování Panny Marie*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých

Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková. s. 98-100.

Obr. 23-25: BOUŠKOVÁ, Veronika. *Zpracování gotické nástěnné malby jako kompenzační haptické pomůcky pro zrakově postižené*. České Budějovice, 2018. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, dr. s. 64, 67.

Obr. 26-28: Vlastní archiv

Obr. 29-30: CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Haptický model pro zrakově znevýhodněné zobrazující sv. Augustina*. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Duchková, Ph.D. s. 56,62.

Obr. 31: PAVELEC, Petr. *České Budějovice Klášterní kostel Obětování Panny Marie*. České Budějovice: Herbiaprint České Budějovice, 1997. s. 16.

Obr. 32-34: DVOŘÁK, Vít. *Zpracování haptického modelu pro nevidomé podle nástěnné malby piety a madony*. České Budějovice, 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr. s. 83-84.

Obr. 35-38: Vlastní archiv

Obr. 39: BENEŠOVSKÁ, Klára. *Deset století architektury: Architektura gotická. 2*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 51.

Obr. 40-41: HÁVOVÁ, Tereza. *Vývoj okna v dějinách architektury*. České Budějovice. 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Zuzana Duchková. s. 68, 77.

Obr. 42-43: SZKANDEROVÁ, Aneta. *Dekoratívni prvky v gotické architektuře*. České Budějovice, 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc dr., s. 56, 62.

Přílohy II.

Obr. 1-43: Vlastní archiv